

शिक्षा मंडल, वर्धा द्वारा संचालित

श्रीकृष्णदास जाजू ग्रामीण सेवा महाविद्यालय, पिपरी-वर्धा

स्थापना : १९६९

'नॅक' द्वारा मानांकित 'अ' श्रेणी

ग्रामधन

वार्षिकांक

२०१९-२०२०

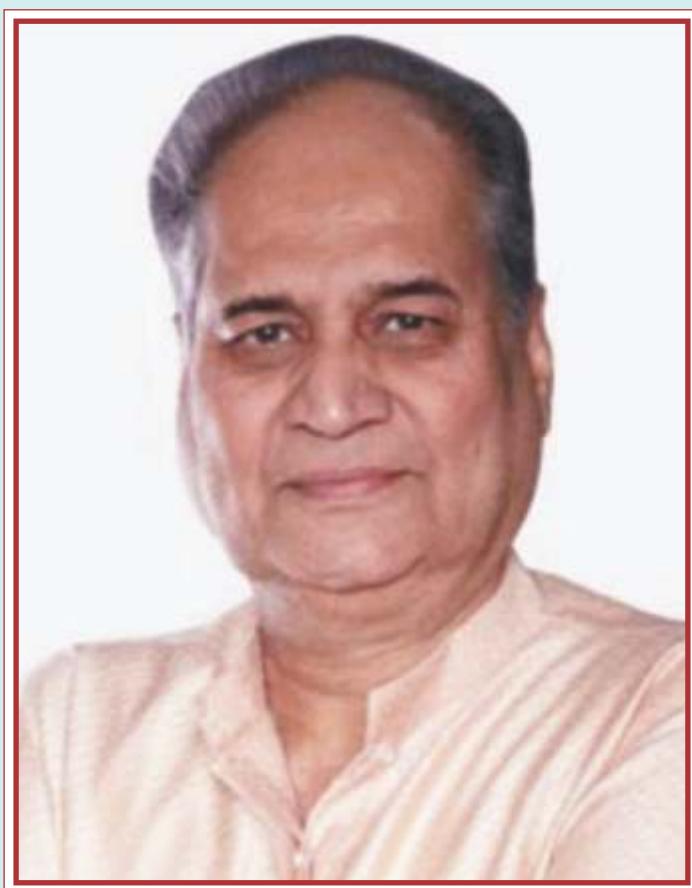

आमचे श्रद्धास्थान

स्व. श्रीकृष्णदासजी जाजू
(२९ ऑगस्ट १८८२-२३ ऑक्टोबर १९५५)

आमचे प्रेरणास्थान

पद्मभूषण श्री. राहुलजी बजाज
अध्यक्ष
शिक्षा मंडळ, वर्धा

आमचे मार्गदर्शक

श्री. भरत महोदय
उपाध्यक्ष
शिक्षा मंडल, वर्धा

श्री. मधुर बजाज
दृस्टी
शिक्षा मंडल, वर्धा

श्री. संजय भार्गव
सभापती
शिक्षा मंडल, वर्धा

श्री. पुरुषोत्तम खेमुका
सहसचिव
शिक्षा मंडल, वर्धा

ग्रामधन

वार्षिकांक

२०१९-२०२०

शिक्षा मंडल वर्धा द्वारा संचालित,

श्रीकृष्णदास जाजू ग्रामीण सेवा महाविद्यालय, पिपरी-वर्धा

(हिंदी भाषिक अल्पसंख्यांक दर्जा प्राप्त)

संलग्न : राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज नागपूर विद्यापीठ, नागपूर

स्थापना १९६१

'नॅक' द्वारा मानांकित 'अ' श्रेणी

फोन नं. ०७१५२-२३०५१८, २३०९९०, फॉक्स : ०७१५२-२३०५१८

email : sjgsm_pw@rediffmail.com website : www.sjgsm.shikshamandal.org

शिक्षा मंडल, वर्धा द्वारा संचालित,
श्रीकृष्णदास जाजू ग्रामीण सेवा महाविद्यालय,
पिपरी – वर्धा.

- प्रकाशक -

डॉ. पुरुषोत्तम कालभूत, प्राचार्य
श्रीकृष्णदास जाजू ग्रामीण सेवा महाविद्यालय,
पिपरी – वर्धा.

वार्षिकांक समिती

डॉ. राजेश देशपांडे – समन्वयक
प्रा. मिलिंद माने
प्रा. शिरीष सुतार
डॉ. वैशाली उगले
प्रा. संजय दुधबडे
प्रा. बीना सँम्युअल
श्री. संजय फुलझेले

- संपादक मंडळ सदस्य -

कु. गौसिया शेख
कु. शितल मोडक
पवन गायकवाड

या अंकात व्यक्त झालेल्या विचारांशी संपादक मंडळ सहमत असेलच असे नाही.

प्राचार्यांचे मनोगत

दरवर्षी महाविद्यालयाच्या शब्दरूपाने साकारणारा 'ग्रामधन' वार्षिकांक आपल्या हाती देताना आनंद होत आहे. या वार्षिकांकाच्या रूपाने विद्यार्थ्यांच्या सुस प्रतिभेद्या भावनांचा आविष्कार शब्दरूपाने दरवर्षी साकारतो. त्याला दिशा देण्याचे काम महाविद्यालयाचा वार्षिकांक सातत्याने करीत आहे.

ग्रामीण क्षेत्रातील विद्यार्थ्यांना उच्च शिक्षणाची संधी उपलब्ध करून देण्याच्या उद्देशाने ग्रामीण सेवा अभ्यासक्रम यशस्वीपणे चालविणारे हे महाराष्ट्रातील एकमेव महाविद्यालय आहे.

विविध अभ्यासक्रमांसोबतच अनेक प्रकल्प, सामाजिक व सांस्कृतिक उपक्रम, आत्मियतापूर्वक सेवाभावाने शिक्षण या वैशिष्ट्यांमुळे महाविद्यालयाने स्वतःचे एक आगळे स्थान निर्माण केले आहे. चांगले जीवनमूल्ये, व्यक्तिमत्व विकास, शिस्तप्रियता, वक्तशीरणणा, अभ्यासातील गुणवत्ता आणि सेवाभाव जोपासणारे ग्रामीण परिसरातील एक आदर्श, उपक्रमशिल महाविद्यालयामधून परिचित आहे.

महाविद्यालयात परीक्षांच्या निकालाची उत्तम परंपरा आहे. सत्र २०१९-२० च्या बी.ए. (आर.एस.) या परिक्षेत कु.गौसिया शेख ८०% गुण घेऊन पाचवे सेमिस्टरला विद्यापीठातून सर्वप्रथम आली तर इयत्ता १२ वी बोर्डच्या परीक्षेत कु. तुम्ही उरकुडे ८४% गुण घेऊन महाविद्यालयातून प्रथम आली.

महाविद्यालयात वर्षभर आयोजित विविध स्पर्धा, क्रीडांगणावर होणाऱ्या क्रीडा स्पर्धा इत्यादी अनेक उपक्रम विद्यार्थ्यांच्या विकासात महत्वपूर्ण हातभार लावत आहे.

विविध उपक्रमांमध्ये तसेच परीक्षांमध्ये उत्तम कामगिरी करणारे सर्व विद्यार्थी महाविद्यालयाच्या गौरवशाली इतिहासाची महनीय परंपरा पुढे चालवित आहे. राष्ट्रीय स्तरावर क्रीडा क्षेत्रात उल्लेखनीय कामगिरी करणाऱ्या कु. स्मिता बंडे आणि कु. दीपाली बुधबाबावरे यांचे मनःपूर्वक अभिनंदन !

महाविद्यालयाच्या करिअर गाईडन्स व कौन्सिलिंग कक्षाच्या वतीने दरवर्षी विद्यार्थ्यांना नोकरीच्या संधी, स्वयंरोजगार व स्पर्धात्मक परीक्षा या विषयांचे मार्गदर्शन केले जाते.

'राष्ट्रीय एकात्मता' व स्वच्छ भारत अभियानासाठी युवा शक्ती शिबिर' २२ डिसेंबर ते २९ डिसेंबर २०१९ या कालावधीत मौजे पानवाडी ता. आर्वी, जि. वर्धा येथे 'न भूतो न भविष्यती' असे लोकसहभागाने यशस्वी संपन्न झाले. राष्ट्रीय सद्भावना प्रतिष्ठान नवी दिल्ली यांचे निर्देशानुसार सांप्रदायिक सद्भावना सप्ताह १९ नोव्हेंबर ते २४ नोव्हेंबर या कालावधीत साजरा करण्यात आला.

महाविद्यालयाच्या यशस्वी वाटचालातील मातृसंस्था शिक्षा मंडलचे सभापती मा. श्री. संजयजी भार्गव यांचे मार्गदर्शन व प्रोत्साहन यामुळे महाविद्यालय उल्लेखनिय कामगिरी करीत आहे. सेवाभावी व शिस्तप्रिय विद्यार्थ्यांचे सदैव मिळणारे सहकार्य, प्राध्यापक व शिक्षकेतर कर्मचारी यांचे विशेष परिश्रम यामुळे महाविद्यालयाची यशस्वी वाटचाल सुरू आहे याचा विशेष आनंद वाटतो.

या वार्षिकांकाकरिता संपादक मंडळाने अथक परिश्रम घेतले याबद्दल मी त्यांचे विशेष आभार मानतो व वार्षिकांकास शुभेच्छा देतो.

डॉ. पुरुषोत्तम कालभूत
प्राचार्य

यशाचे मानकरी

कु. पल्लवी सूर्यवंशी

एम.ए. मराठी - भाग २
मार्च २०१९ च्या परीक्षेत महाविद्यालयातून प्रथम

कु. सारिका तेलगोटे

बी.ए. (आर.एस.) अंत्य
मार्च २०१९ च्या परीक्षेत महाविद्यालयातून प्रथम

कु. गौसिया शेख

बी.ए. (आर.एस.) द्वितीय
मार्च २०१९ च्या परीक्षेत
महाविद्यालयातून प्रथम

कु. शितल मोडक

बी.ए. (आर.एस.) प्रथम
मार्च २०१९ च्या परीक्षेत
महाविद्यालयातून प्रथम

कु. वैशाली भावे

१२ वी (विज्ञान)
मार्च २०१९ च्या परीक्षेत
महाविद्यालयातून प्रथम

कु. आकाशा मोरे

१२ वी (कला)
मार्च २०१९ च्या परीक्षेत
महाविद्यालयातून प्रथम

पवन गायकवाड

१२ वी (एम.सी. व्ही.सी.)
मार्च २०१९ च्या परीक्षेत
महाविद्यालयातून प्रथम

सुशिल धुर्वे

सर्वोत्कृष्ट रा.से.यो.स्वयंसेवक

कु. दीपाळी बुधवारे

सर्वोत्कृष्ट खेळाडू

कु. स्मृता बंडे

सर्वोत्कृष्ट खेळाडू

कु. गौसिया शेख

सर्वोत्कृष्ट विद्यार्थिनी

कु. शितल मोडक

सर्वोत्कृष्ट ग्रंथवाचक

शिक्षा मंडल वर्धा, द्वारा संचालित

श्रीकृष्णदास जाजू ग्रामीण सेवा महाविद्यालय, पिपरी – वर्धा.

महाविद्यालय विकास समिती

श्री. राहुल बजाज, पुणे	अध्यक्ष
श्री. संजय भार्गव, पुणे	सभापती
श्री. पी. डी. खेमुका, वर्धा	सहसचिव
प्रा. (श्रीमती) माला माथुर, वर्धा (समाजसेविका)	मनोनित सदस्य
श्री. विनेश काकडे (संशोधन)	मनोनित सदस्य
श्री. आर. के. मून	शिक्षक प्रतिनिधि
डॉ. ए. के. किनखेडकर	शिक्षक प्रतिनिधि
डॉ. व्ही. आर. उगले	शिक्षक प्रतिनिधि
श्री. एस. व्ही. फुलझेले	शिक्षकेतर प्रतिनिधि
डॉ. आर.आर. चौधरी	समन्वयक IQAC
कु. गौसिया शेख	विद्यार्थी प्रतिनिधि
डॉ. पी. एम. कालभूत	प्राचार्य/सचिव
श्री. भूपेंद्र लोहिया, वर्धा	विशेष निमंत्रित
डॉ. बी. के. सोनटकके अधिष्ठाता (कृषी) शिक्षा मंडल	विशेष निमंत्रित

कनिष्ठ महाविद्यालय शाळा समिती

श्री. राहुल बजाज, पुणे	अध्यक्ष
श्री. संजय भार्गव, पुणे	सभापती
श्री. पी. डी. खेमुका, वर्धा	मनोनित सदस्य
प्रा. (श्रीमती) किरण जाजू, वर्धा	मनोनित सदस्य
प्रा. हरीश भूतडा	मनोनित सदस्य
श्री. एम. जी. येल्टीवार	शिक्षक प्रतिनिधि
डॉ. पी. एम. कालभूत	प्राचार्य / सचिव
श्री. भूपेंद्र लोहिया, वर्धा	विशेष निमंत्रित
डॉ. बी. के. सोनटकके अधिष्ठाता (कृषी), शिक्षा मंडल	विशेष निमंत्रित

अंतरंगा

लेख		पृष्ठ क्र.
१ महात्मा गांधी आणि ग्राम स्वच्छता	पवन गायकवाड	१
२ कुसुमाग्रज : एक अलौकिक कवी	कु. मुक्ता भोयर	३
३ आई (कविता)	कु. वृषाली सोनवणे	४
४ युवकांचे प्रेरणास्थान : स्वामी विवेकानन्द	पवन गायकवाड	५
५ धग : उद्धव शेळके	रितेश देशकर	६
६ मनकर्णिका	कु. वृषाली सोनवणे	७
७ छत्रपती शाहू महाराज	कु. गौसिया शेख	८
८ सुंदर पुस्तक	कु. रोहिणी खडसे	१०
९ विरोधाभास	कु. शकुंतला कौशिल	११
१० स्त्री का रूप (कविता)	कु. सायली दाते	११
११ अभ्यासाच्या नावाखाली (कविता)	शिलार्थ लोखंडे	१२
१२ Health in Wealth	Ku. Vaishali Lote	१३
१३ True Friendship	Ku. Shital Modak	१४
१४ वार्षिक अहवाल		१५-४४

महात्मा गांधी आणि ग्रामस्वच्छता

पवन गायकवाड

बी.ए. (ग्रा.से.) भाग - १

“ महात्मा गांधीच्या १५० व्या जन्म शताब्दीनिमित्त स्वच्छ भारत हीच त्यांना योग्य आदरांजली ठरेल ” असे मा. पंतप्रधान श्री. नरेंद्र मोर्दीनी राजपथ, नवी दिल्ली येथे ०२ ऑक्टोबर २०१४ रोजी स्वच्छ भारत अभियानाची सुरुवात करताना म्हटले. ‘स्वच्छता’ हा शब्द वाचताना मनात सौंदर्य फुलते स्वच्छतने मन प्रसन्न राहते. या स्वच्छतारूपी सौंदर्याची आराधना करण्याची सवय अंगी बाळगण्यास शिकवण्याचे मोलाचे काम शाळा करते. समृद्ध भारताच्या निर्माणामध्ये पहिले महत्वाचे पाऊल हे स्वच्छतेचे आहे. यासाठी आपण स्वतः बरोबर आपला परिसर स्वच्छ ठेवण्याची जबाबदारी अंगी बाळगणे महत्वाचे आहे.

गांधीजीनी ग्रामीण विकासाचे कार्य १९३१पासून सुरू केले असले तरी ते अधिक प्रभावीपणे करण्यासाठी एप्रिल १९३६ मध्ये वर्धा शहराजवळील ६०० लोकवस्ती असलेल्या शेगांव (सेवाग्राम) या खेड्यामध्ये स्थायी झाले. या खेड्यामध्ये अनेक सोयीचा आणि आवश्यक बाबीचा अभाव होता महात्मा गांधीजीनी आपल्या वयाच्या ६७ व्या वर्षी सेवाग्राम येथे स्थापन केलेल्या आश्रमात माती आणि बांबू यांच्या सहाय्याने तयार केलेल्या एका खोलीत राहून ग्रामीण विकासावर आपले लक्ष केंद्रित केले.

ग्रामीण सुधाणेच्यादृष्टीने आरोग्य व स्वच्छता ही महत्वाची बाब असल्याने गांधीजीनी आपल्या कार्यकर्त्यासोबत रस्ते झाडून स्वच्छता निर्माण करण्याचे, तसेच लोकांना विशिष्ट ठिकाणी मलमूत्रविसर्जन करण्यासाठी प्रवृत्त केले. कोणत्याही रोगाचा समूळ नायनाट स्वच्छतेनेच होतो. गांधीजीनी लोकांना संतुलित व सकस आहार प्राप्त व्हावा यासाठी

आहारात तांदूळ, दळलेले पीठ, सोयाबीन हिरवा भाजीपाला आणि प्रत्येक मोसमामध्ये मिळणारे फळ याचा समावेश करण्याचा आग्रह केला. यामागील त्यांचा दृष्टिकोन म्हणजे समतोल आहाराचे घटक स्वस्त असल्याने प्रत्येकाला त्याचा आपल्या आहारात समावेश करता येईल हा होता. रोग झाल्यावर उपाय करण्यापेक्षा तो मुळात होऊ न देणेच योग्य व त्यासाठी सकस आहार, स्वच्छता यांचा उपयोग करावा. त्यांच्यामते निसर्ग हाच सर्वात उत्तम डॉक्टर आहे.

आपले मन स्वच्छ, तर आपले घर स्वच्छ ।

आपले घर स्वच्छ, तर आपला परिसर स्वच्छ ॥

या उक्तीप्रमाणे स्वच्छता राखण्यासाठीची जबाबदारी स्वतः पासून सुरू करावी लागेल. त्याच प्रमाणे मी स्वतः ही परिसर स्वच्छ ठेवण्यासाठी आठवड्यातून किमान १ तास स्वच्छता करण्याचा संकल्प करून तसा प्रयत्नही सुरू केलेला आहे. मी व माझ्याप्रमाणेच, असंख्य व्यक्तींनी स्वच्छतेच्या दिशेने टाकलेले पाऊल संपूर्ण भारत देशाला स्वच्छ करण्यासाठी मदत करेल.

गाव हे शरीर । त्यास राखावे नेहमी पवित्र ।

त्यानेचि नांदेल सर्वत्र । आनंद गावी ॥

रामधून पूर्वी गावपूर्ण । व्हावे स्वच्छ, सौंदर्यवान ।

कोणाही घरी गिलिच्छपणा । न दिसावे ॥

स्वतः प्रमाणेच सभोवतालचा परिसर स्वच्छ ठेवण्याची जबाबदारी प्रत्येकानेच अंगी बणावयास हवी. 'Cleanliness is next to Godliness' महात्मा गांधीजींच्या या घोषवाक्यास अनुसरून माननीय पंतप्रधान यांनी नेमके आपल्या मर्मावर बोट ठेवून स्वच्छता अभियानाची सुरुवात केली आहे. आपले सर्वांची हे कर्तव्य ठरते की, आपण केवळ वैयक्तिक स्वच्छतेवरच भर न देता सामुदायिक

पातळीवर एकत्र येवून व काम केल्यास आपले शारीरिक स्वास्थ व सामाजिक स्वास्थ टिकण्यास व वृष्टिंगत होण्यास मदत होईल. यामुळे आपण केवळ वैयक्तिक स्वार्थ साधत नाहीतर ती एक मोठी देशसेवा व निसर्ग सेवाही आहे.

आपण सकाळी उठल्यापासून रात्री झोपेपर्यंत स्वतःच्या स्वच्छतेकडे लक्ष देतो. सकाळी उठल्यानंतर दात घासणे, आंघोळ करणे, केस नीट विंचरणे, पावडर लावणे, छान असा पोशाख करणे, पोशाखाला शोभेल अशी चप्पल घालणे मगच बाहेर पडणे ही झाली बाह्य स्वच्छता. शरीरावर दागिने घालून बाह्य शरीर सुंदर बनवितो. पण,

नाही निर्मळ जीवन।

काय करील साबण।

शरीरावर दागिने घालून शरीर सुंदर बनवितो, साबणाने शरीर(बाह्य) स्वच्छ करतो. परंतु मनामधील वाईट विचार, खोटे बोलण्याची सवय असेल, इतरांना फसविणे, दुसऱ्यांना लुबाडणे, खोटे सांगणे, टिंगल – टवाळी करणे इत्यादी सवयी नाहीशा करण्यासाठी साबणाचा उपयोग होणार नाही तर मनातील विचार सुंदर व स्वच्छ बनविणे आवश्यक आहे.

थोर नेत्यांची, थोर विचारांची पुस्तके वाचून माझे मन स्वच्छ बनविण्याचा प्रयत्न केला. आता माझे शरीर व मन अंतर्बाह्य खन्या अर्थने स्वच्छ झाले. स्वतःची स्वच्छता झाली म्हणजे सर्वकाही स्वच्छ झाले असे नाही, तर माझे कुटुंब, गाव, समाज, राज्य, राष्ट्र या सर्वच ठिकाणी स्वच्छता करायची आहे.

थोडक्यात सार्वजनिक स्वच्छतेचा आणि कचरानिर्मितीचा प्रश्न एकीकडे भांडवली श्रीमंतीशी

आणि तिच्यातील वरकड वस्तूच्या व्यवहारातून तयार होणाऱ्या अस्वच्छतेशी जोडला गेला आहे. आपल्या सार्वजनिक विचारविश्वात मात्र स्वच्छतेचा प्रश्न व गरिबीशी गरिबांच्या राहणीमानाशी आणि दृश्य स्वरूपात शहरांतील गलिच्छ झोपडपट्यांशी जोडला जातो. गरिबांना आपल्या घरात (आणि घराबाहेर परिसरात) नालाजाने करचा साठवावा लागतो कारण त्यांच्या दृष्टिने तो कचरा नसतो, फुटक्या बाटल्या, ताडपत्री, भंगार सामान, दुधाच्या अस्वच्छ पिशव्या, कागद, कपडे, दगड, माती, शेण असे मिळेल ते सामान वापरून विकून भारतातल्या पुष्कळ गरिबांना आपली गुजराण करावी लागते. हा देखील भांडवली व्यवस्थेतील टोकाच्या विषमतेचाच परिपाक असतो. पुण्यातील कचरावेचक कामगारांना कामगार म्हणून मान्यता मिळविण्यासाठी करावा लागलेला संघर्ष आणि त्यांच्या या कमालीच्या दरिद्री व्यवसायाचे देखील भांडवलीकरण होउन कचन्यावर प्रक्रिया करण्याचे उद्योग सुरु झाल्यानंतर त्यांना करावे लागलेले दुर्देवी ‘बिन चिपको’ आंदोलन म्हणजे व्यवस्थात्मक विषमतेचे एक कूर उदाहरण ठरावे.

अशाच व्यवस्थात्मक क्रौर्याचा सामाजिक परिपाक म्हणजे भारतातील तथाकथित अस्पृश्य जातीकडे आलेली अस्वच्छ कामांची जबाबदारी आजही पुष्कळ जाती–सभासदांची दुर्देवी मकेदारी बनून राहिली आहे. या मकेदारीच्या विरोधात महात्मा गांधींनी संडास सफाईचा मार्ग स्वीकारला होता. याचे आपल्याला सोयीस्कर विस्मरण झाले आहे.

स्वच्छता म्हणजे रोजचा सण.

नाहीतर कायमचे आजारपण.

ईश्वराचा साक्षात्कार करून घेण्याचा एकमेव मार्ग म्हणजे त्याला सृष्टीत पाहणे व त्याच्याशी समरूप होणे. यामुळे प्राणिमात्राची सेवा हे त्या साक्षात्काराच्या प्रयत्नाचे एक अवश्य अंग ठरते.

– महात्मा गांधी

मानवाच्या सेवेने ईश्वराचा साक्षात्कार व्हावा असा प्रयत्न मी करीत असतो. कारण मला ठाऊक आहे की परमेश्वर स्वर्गात नाही किंवा पाताळातही नाही. तो प्रत्येकाच्या हृदयात आहे.

– महात्मा गांधी

कुसुमाग्रज – एक अलौकिक कवी

कृ. मुक्ता भोयर
बी.ए. (ग्रा.से.) भाग – ३

कुसुमाग्रजांचा जन्म पुणे येथे झाला. त्यांचे मुळ नाव गजानन रंगनाथ शिरवाडकर असे होते. त्यांचे काका वामन शिरवाडकर यांनी त्यांना दत्तक घेतल्याने त्यांचे नावे विष्णु वामन शिरवाडकर असे बदलले गेले. कुसुमाग्रजांचे वडील वकील होते. वकीलाच्या व्यवसायासाठी ते पिंपळगांव बसवंत या तालुक्याच्या गावी आले. कुसुमाग्रजांचे बालपण येथेच गेले. कुसुमाग्रजांना सहा भाऊ आणि कुसुम नावाची एक लहान बहीण होती. एकुलती एक बहीण सर्वांची लाडकी म्हणून ‘कुसुमचे अग्रज’ म्हणून ‘कुसुमाग्रज’ असे नाव त्यांनी धारण केले तेव्हापासून शिरवाडकर कवी ‘कुसुमाग्रज’ या टोपण नावाने ओळखले जाऊ लागले.

माझ्या मराठी मातीचा
लावा ललाटास टिळा
हिच्या संगाने जागल्या
दन्याखोन्यातील शिळा

“माझ्या मराठी मातीचा लावा ललाटास टिळा” या कवितेत कुसुमाग्रजांनी मराठी भाषेचा गौरव केला आहे.

विष्णु वामन शिरवाडकर उर्फ तात्यासाहेब शिरवाडकर त्यांचा जन्म २७ फेब्रुवारी १९१२ ला झाला. ते मराठी भाषेतील अग्रगण्य कवी, लेखक, नाटकार, कथाकार व समीक्षक होते. त्यांनी ‘कुसुमाग्रज’ या टोपणनावाने कविता लेखन केले. ते आत्मनिष्ठ व समाजनिष्ठ जाणीव असणारे मराठीतले महत्त्वाचे लेखक मानले जातात. शिरवाडकरांचे वर्णन सरस्वतीच्या मंदिरातील देवीप्यामान रत्न असे करतात. वि.स. खांडेकर यांच्यानंतर मराठी साहित्यात ज्ञानपीठ पुरस्कार मिळविणारे ते दुसरे साहित्यिक होते. त्यांचा जन्म दिवस २७ फेब्रुवारी हा ‘मराठी भाषा गौरव दिन म्हणून साजरा केला जातो.

मोळून पडला संसार
तरी मोडला नाही कणा
पाठीवरती हात ठेऊन
तुम्ही फक्त लढ म्हणा

या कवितेतील ‘पाठीवरती हात ठेवून नुसते लढ म्हणा’ ही नायकाची अनपेक्षित अशी प्रतिक्रिया कवितेला एकदम उंचावर नेऊन ठेवते.

‘विशाखा’, ‘किनारा’ हे काव्यसंग्रह किंवा वि.वा. शिरवाडकर या नावाने लिहिलेली दूरचे दिवे, पहिला पेशवा किंवा त्यांना दिगंत कीर्ती मिळवून देणारे ‘नटसप्राट’ सारखे भन्नाट नाटक यामुळे कुसुमाग्रज ज्ञानपीठ पारितोषिक विजेते होऊ शकले. आपल्या प्रतिभेद्या जोरावर आणि शब्द सामर्थ्याच्या ताकदीवर मराठी भाषेतील दरारा निर्माण करणारे साहित्यिक म्हणून कुसुमाग्रजांच्या प्रतिभेला तोड नाही.

विष्णु वामन शिरवाडकर यांचे चौथीपर्यंतचे शिक्षण पिंपळगांवच्या लोकलबोर्ड शाळेत झाले आणि नंतर इंग्रजी पहिलीच्या शिक्षणासाठी ते नाशिकच्या सरकारी हायस्कूलमध्ये दाखल झाले. त्यांनंतर त्यांनी न्यू इंग्लिश स्कूलमध्ये म्हणजे हल्लीच्या रूगंठा विद्यालयात प्रवेश घेतला. वि.वि. शिरवाडकरांना त्यांच्या कुटुंबात ‘तात्या’ म्हणून संबोधले जायचे. पुढील आयुष्यात मग ते सर्वांचेच ‘तात्यासाहेब’ झाले.

कुसुमाग्रजांना क्रिकेट व नाटक यांचे अतिशय वेड होते. शाळेत असतानाच त्यांच्या काव्य लेखनाला सुरुवात झाली होती. १९२९ साली देवदत्त नारायण टिळक यांच्या ‘बालबोधमेवा’ या मासिकात त्यांची कविता प्रसिद्ध झाली. १९२९ साली मॅट्रीकची परीक्षा पास झाल्यानंतर १९३० साली नाशिकच्या हंसराज प्रागजी महाविद्यालयात त्यांनी प्रवेश घेतला. त्यांनंतर ‘रत्नाकर’ मासिकात त्यांच्या कविता प्रसिद्ध झाल्या.

१९३२ साली झालेल्या काळाराम मंदिर सत्याग्रहात कुसुमाग्रजांचा सहभाग होता. १९३३ साली 'ध्रुव' मंडळाची स्थापना केली. 'जीवनलहरी' हा काव्यसंग्रह या मंडळाद्वारे प्रसिद्ध करण्यात आला.

१९३४ साली बी.ए. झाल्यानंतर कुसुमाग्रजांनी चित्रपट व्यवसायात प्रवेश केला. गोदावरी सिनेटोनच्यावतीने 'सती सुलोचना' या चित्रपटाची पटकथा त्यांनी लिहिली आणि त्यात लक्षणाची भूमिकाही केली. परंतु या व्यवसायात त्यांना म्हणावे तसे यश मिळाले नाही. पुढे त्यांनी 'स्वराज्य', 'धनुधरी', 'नवयुग' अशा वृत्तपत्रात १९३८ ते १९४६ या काळात काम केले. नंतर काही काळ 'स्वदेश' सासाहिकाचे काम केल्यानंतर त्यांनी आपले लक्ष लेखनावर केंद्रित केले. त्याकाळच्या दर्जेदार नियतकालिकातून त्यांच्या कविता प्रसिद्ध होत होत्या. १९४२ साली 'विशाखा' हा त्यांचा काव्यसंग्रह प्रसिद्ध झाला. त्यानंतर 'वैष्णव' ही काढबरी, 'दूरचे दिवे', हे नाटक 'समीधा', 'किनारा', 'मराठी माती', 'स्वगत', 'हिमरेषा', 'वादळवेल', 'छंदोमयी', 'मारवा', 'रसयात्रा' आणि 'प्रवासपक्षी' हे त्यांचे कवितासंग्रह. 'दुसरा पेशवा', 'वैजयंती', 'राजमुकुट', 'कौंतेय', 'आमचे नाव बाबुराव', 'ययाती' आणि 'देवयानी', 'वीज म्हणाली धरतीला' इत्यादी नाटक तर 'नटसप्राट' या महान नाट्यकृतीसाठी त्यांना साहित्य अकादमीचा पुरस्कार प्राप्त झाला आणि १९८८ साली ज्ञानपीठ पुरस्कारने त्यांच्या साहित्यसेवेचा गौरव करण्यात आला.

सामाजिक अन्याय व विषमता या विषयावर कुसुमाग्रजांनी त्यांच्या लिखानातून कठोर टिका केली. 'साहित्यिकाने सामाजिक बांधिलकी मानली पाहिजे' या मताचा त्यांनी पुरस्कार केला.

कुसुमाग्रजांना ज्ञानपीठ पुरस्कार मिळाला आणि सान्या महाराष्ट्राला आनंदाचे उधाण आले. पुरस्कार देण्याचा समारंभ सुरु होता तेव्हा ज्ञानपीठाचे अध्यक्ष श्रीयांश प्रसाद जैन म्हणाले की, 'हा कुसुमाग्रजांचा गौरव नसून, कुसुमाग्रजांमुळे ज्ञानपीठ

पुरस्काराचा गौरव झाला आहे'. लोकसभेचे तत्कालीन अध्यक्ष बलराम जाखड यांचे हस्ते पुरस्कार देण्यात आला. तेव्हा त्यांनी कुसुमाग्रजांचा 'साहित्यिक कोलंबस' म्हणून गौरव केला.

चिंतनशीलता, राष्ट्रीयता, उत्कट कल्पना, वैभव इत्यादी कुसुमाग्रजांच्या लेखनाची वैशिष्ट्ये दिसून येतात. त्यांच्या कवितेने मराठी मनावर राज्य केले. एक व्यक्ती म्हणूनही कुसुमाग्रजांचे व्यक्तिमत्व अतिशय राजस आणि सर्वांना हवेहवेसे वाटणे असे होते. अशा या कविश्रेष्ठाचे १० मार्च १९९९ रोजी निधन झाले.

आई

आई जगण्याचा आधार,
तिच्या पोटी जन्म मिळो,
हात जोडी देवापुढं

आई उन्हाची साऊली,
आई सुखाचा सागर,
निळ्या आकाशा एवढा,
तिच्या मायेचा पदर
दिसं भर काम करे,
माय माझी लाडाची
आयुष्याला साथ लाभली,
माझ्या कष्टाळू बापाची
अवघं आयुष्य दुःखाचं
तुझ सुखाचं होईल,
ठेच लागली मनाला
तुझी लेकी सांभाळील.

कु.वृषाली सोनवणे
बी.ए. (ग्रा. से.) भाग -१

युवकांचे प्रेरणास्थान : स्वामी विवेकानंद

पवन गायकवाड

बी.ए. (ग्रा.से.) भाग -१

देशाच्या विकासाचा महामेरु उज्ज्वल भविष्याचा भाग्यविधाता देशाचा आधारस्तंभ असलेला युवक अनेक समस्यांच्या चक्रव्युहामध्ये फसतच चाललेला आहे. त्यातून कसा मार्ग काढावा या चिंतेत आजचा युवक गुरफटल्या जात आहे. आजचा तरुण दिशाहीन तर झाला नाही, कुठे भरकटत तर चालला नाही ना? ही सल कुठेतरी मनाला टोचते आणि मग यातून मार्ग काढण्यासाठी आमच्या डोळ्यासमोर उभे राहते थोर पुरुष, थोर वीराचे चरित्र म्हणजे स्वामी विवेकानंद.

अशा थोर पुरुषाचा जन्म १२ जानेवारी १८६३ रोजी कोलकत्ता येथे झाला. साधारण असलेला बालक नरेंद्र दत्त हा त्याच्या विचारांमुळे, त्याने केलेल्या कार्यामुळे पुढे स्वामी विवेकानंद या नावाने ओळखले गेला. स्वामीजींचे युवकांसाठी प्रेरणादायी विचार कसे होते हे आपल्याला एका प्रसंगातून लक्षात घेता येईल.

एकदा स्वामीजी अमेरिकेत असताना एक प्रसंग घडला स्वामीजींचे भाषण सुरु असताना एक स्त्री त्यांच्यावर मोहित झाली आणि स्वामीजीचे भाषण संपताच ती त्यांच्याजवळ येऊन म्हणाली, स्वामीजी तुम्ही माझ्या बरोबर लग्न कराल काय? अतिशय सुंदर दिसणाऱ्या त्या ऐश्वर्यसंपन्न स्त्रीला स्वामीजी म्हणाले, 'मुली मी संन्याशी आहे. लग्न हा शब्द माझ्या शब्दकोशातच नाही तरी पण तू ही इच्छा का व्यक्त करतेस?' त्या वेळेस ती स्त्री स्वामीजींना म्हणाली, 'स्वामीजी तुमच्या सारखा देखणा, हुशार, बुद्धिवान योगी पुरुष माझ्या पोटी जन्माला यावा म्हणून मी ही इच्छा व्यक्त करत आहे'. त्या क्षणी स्वामीजी त्या स्त्रीला म्हणाले, 'माझ्यासारखा देखणा, हुशार, योगी तुझ्या पोटी जन्माला यावा असे जर तुला वाटत

असेल, तर आजपासून तू मलाच आपला पुत्र मान आई'... म्हणून ते त्या स्त्रीच्या पाया पडले. काय अवस्था झाली असेल त्या स्त्रीची? स्वामीजींचा हा प्रसंग जर आजच्या युवकांनी आपल्या डोळ्यासमोर ठेवला, तर निश्चित महिलांच्यावर होणाऱ्या अन्याय अत्याचाराला आळा बसल्या शिवाय राहणार नाही. आणि मग मातृदेवो भव हे वचन पाळणाऱ्या आमच्या देशात कोणत्याही माय बहिणीवर चालत्या गाडीत बलात्कार होणार नाही, आमच्या बहिणीची अद्भुदिवसा ढवळ्या वेशीवर टांगली जाणार नाही. हे शंभर टके सत्य आहे.

समजदार व्यक्तीसोबत काही मिनिट केलेली चर्चा ही हजारो पुस्तके वाचण्यापेक्षा श्रेष्ठ आहे. असे स्वामी विवेकानंद म्हणतात. कारण त्या व्यक्तीला एक पुस्तक वाचण्यासाठी किती तरी वेळ लागेल. पण तो व्यक्ती त्या पुस्तकात असलेले ज्ञान हे कमीत कमी वेळात सांगत असतो आणि त्यामुळे वेळ वाचतो.

आत्मविश्वास आपल्या कार्यावर किंवा कृतीवर कसा असावा हे स्वामीजीकडून युवकाने शिकणे गरजेचे आहे. स्वामी विवेकानंदांना एकदा परीक्षेत ११५ प्रश्न विचारण्यात आले. त्यात लिहिले होते. "कोणतेही १०० सोडवा" विवेकानंदांनी संपूर्ण पेपर सोडवला आणि शेवटी लिहिले "कोणतेही १०० तपासा"

स्वामी विवेकानंद यांच्या नावातच त्यांचे व्यक्तिमत्व किती मोठे होते, त्यांना युवकांचे प्रेरणास्थान का म्हणतात कळून हे येते.

"स्वा" + "मी" + "विवेक" + "आनंद"

स्वार्थ सोडून स्वावलंबीपणाने "मी" पणा सोडून मित्रतेने "विवेकाने" विचार करून देशासाठी व देशातील तरुणांसाठी "आनंदाने" झटणारे म्हणजे "स्वामी विवेकानंद"

'धग' : उध्दव शेळके

रितेश देशकर

बी.ए. (ग्रा.से.) भाग - १

'उध्दव शेळके' यांनी 'धग' ही कादंबरी विदर्भातील ग्रामीण भागातल्या कुटुंबावर लिहिली आहे. कादंबरी मध्ये सचेपणा व जिहाळा दाखवला आहे. ही कादंबरी १९६० साली प्रसिद्ध झालेली आहे. ग्रामीण जीवनाचे प्रभावी चित्रण करते ही कादंबरी. एक शोकांतिक असून वाचकाला अस्वस्थ करण्याचे सामर्थ्य तिच्यात आहे. सतत निसर्गशी झुंज देणारी पात्रे आपल्या ग्रामीण भाषेच्या लयदार अंगाने आपला सचेपणा टिकवून गरिबी, लाचारी, दारिद्र्य यांचे प्रत्ययकारी आणि वास्तव चित्रण करते. 'कौतिक' ही या कादंबरीतील मध्यवर्ती व्यक्तिरेखा आहे. तिला कष्टाचे पण स्वाभिमानाचे जगणे हवे आहे. पण गरिबी, कुपोषण आणि विवंचना यांना तोंड देताना ती जिद्दी, कष्टाळू, हिमतीची बाई थकून जाते. भ्रमिष्ट होते. खेड्यातील माणसे, कृषी संस्कृतीचे संवाद निवेदनातून उभे झालेले ग्रामीण जीवनाचे तपशीलवार चित्रण आणि गंभीर कथानकामुळे या कादंबरीने कलात्मकतेचे एक नवे शिखर गाठलेले आहे. त्याच बरोबर कौतिक चे पती हे पात्र उध्दव शेळके यांनी अशा प्रकारे रेखाटले आहे जसे 'प्रत्येक व्यक्तीच्या यशामागे कोणत्याही एका स्त्रीचा हात असतो'. पण ते स्त्री— म्हणजे महादेवची पत्नी नाही, तर ती स्त्री 'महादेव'ची लहानशी मुलगी म्हणजेच 'यशोदा' या लहान स्त्री चा खूप मोठा हात होता. कारण 'यशोदा' जन्माला यायच्या आधीच महादेव कोणत्याही कामाला तेवढा तरबेज नव्हता ज्या कामात तरबेज होता ते काम करायला त्याच्या जवळ 'मशीन' नव्हती. पण ज्या वेळेस 'कौतिक' शेतात काम करायला गेली होती तेव्हा 'यशोदाला' औषध ही जास्त देण्यात आले होते. म्हणून सर्व हादरले होते. मग थोड्या वेळानंतर महादेव घरी आला. त्याला 'नामा' कडून बातमी ही कळली की ''त्यात्याजी यशोदा मरते त्यात्याजी'' आणि दारी आल्यावर माहिती पडते कि

औषधीचा डोस हा जास्त झाला म्हणून आणि 'महादेव' हा 'कौतिक'वर खूप चिडतो तर 'कौतिक' म्हणते महादेवला '' फिरतो तुमच्यावानी या घरचं त्या घरी गावात.. ''महादेव', कौतिक' कडे पाहून यशोदाच्या चेहन्याकडे पाहून स्वतःला सावरतो आणि कामधंद्याला लागतो. याच प्रसंगावरून 'धग' या कादंबरीला वेगळे वळण मिळते. पण महादेवला त्यातही शेतीतले काम कसे करायचे हे त्याला कळत नव्हते तरी त्याने कामाला सुरुवात केली. पण शेतमालकाच्या जावयाने' महादेवला शिव्या दिल्या. त्या नंतर 'कौतिक' ला 'महादेव' सांगतो आणि कौतिक महादेवला विचारते तुम्ही व्यवसाय करा म्हणून मग सगळे सुरुळीपणे चालते. पण कोठेतरी 'कौतिक' च्या मनात दुःख असते, की तिचा मोठा मुलगा 'भीमा' हा घरी आलाचं नसतो पण तोही नंतर घराच्या आजू—बाजू असल्याचे तिला कळत तरी ती नामाला रोजं आवर्जुन सागतं होती, कि भीमाची थोडी शहानिशा करजो '' नामा '' रोज शाळेत जातांना आणि येतांना तो भीमाला शोधायला जायचा. त्याप्रकारे 'उध्दव शेळके' यांनी 'धग' या कादंबरीत प्रसंगाची जुळणी ही अशा प्रकारे केली आहे. त्याच प्रकारे ''कौतिक'' ही रोजाच्या म्हालगोटनीचे अंगणात बसून असताना कौतिक म्हणते '' काय करतं भावाचं या मेला मले आन् मी मेली त्याले '' हे वाक्य पूर्ण कादंबरीत 'उध्दव शेळके' यांनी मनात घर करून ठेवले आहे. कारण जेव्हा 'कौतिक' आणि महादेव है कौतिकच्या भावाला धरून आणा न सांगता निघून जाते आणि त्याची तपास ही करत नाही. फक्त याच गोषीची खंत ती बाळगून हे वाक्य म्हणून मनाचा भार कमी करते. आणि याच प्रकारे 'धग' या कादंबरीचे कथानक शोकांतिकडे वळते. होते. म्हणूनच या कादंबरीचे शीर्षक 'धग' ठेवण्यात आले आहे.

मनकर्णिका

कु.वृषाली सोनवणे

बी.ए (ग्रा.से.) भाग-१

मित्रांनो, राणी लक्ष्मीबाईच्या व्यक्तिमत्वाचा शोध घेताना आपल्या इतिहसातील इतर कर्तृत्ववान, धाडसी, पराक्रमी स्त्रियांमधून नावाजलेली एकमेव स्त्री ती म्हणजे 'द किवन ऑफ झाँसी' राणी लक्ष्मीबाई उर्फ मनकर्णिका. त्यांचा जन्म काशीचा, गंगाकाठचा म्हणून राणी लक्ष्मीबाईचे नाव गंगेचेच – मनकर्णिका.

दिखा गई पथ, सिखा गयी हमको

जो सीख सिखानी थी ।

बुन्देले हरबोलों के मुख हमने सुनी कहानी थी ।

खूब लढी मर्दनी वह तो झांसीवाली रानी थी ॥

राणी लक्ष्मीबाई यांच्या माहेरचे नाव मनकर्णिका लाडाने तिला मनू असे म्हणत. मनूची आई म्हणजेच भासीरथीबाई फार जगल्या नाहीत. मनू तीन चार वर्षा ची असतानाच त्या मृत्यु पावल्या. आईवेगळ्या आपल्या मुलीचा सांभाळ मोरोपंतांनी जिवापाड केला. बाजीरावांची ती लाडाची होती. त्यामुळे बाजीरावांच्या दत्तक मुलाबरोबर नानासाहेब, रावसाहेब यांच्या बरोबरीने शिकण्याची संधी तिला मिळाली. ती बालबोध आणि मोडी लिहायला, वाचायला शिकली. मुलांच्या बरोबरीने तलवारबाजी, घोडेस्वारी शिकली. ती रोज कसरत करीत असे. मनू अतिशय चुणचुणीत, चलाख आणि सुरेख होती. मनू ही फार हुशार, निर्मळ, शहाणी, गौर वर्णाची, अंगानी कृश व उफाऊची, उंचीची उभारणी चांगली नाक सरळ, कपाळ उंच व डोळे कमलपत्राप्रमाणे वाटोळे असून मोठमोठेव कान मुखाला शोभा देणारे असे असून मध्यभाग कंबर शरीराचे झोकाप्रमाणे बारीक होती. असे तिचे वर्णन आढळते.

सिंहासन हिल उठे, राजवंशो ने भूकुटी तानी थी ।

बूढे भारत में भी आयी कीर से नयी जवानी थी ।

समोर जावून मनूच्या वडिलांनी तिचे लग्र गंगाधरराव नेवाळकर म्हणजे झाशीच्या महाराजांशी

लावून दिले. महाराजांनी मुलीच्या पक्षास मोठमोठ्या देणग्या दिल्या व झाशी दरबारातील सर्व लोकांस योग्यतेप्रमाणे पोषाख दिले. नंतर नववधूचा राजाऊऱ्यात प्रवेश झाला. त्या वेळी मुलीचे नावही 'लक्ष्मीबाई' असे ठेवले.

यन्मनोरथशतैरगोचरं, न स्मशंति कवयोऽपि यदिग्रा ।

स्वप्नवृत्तिरपि यक्ष दुर्लभा लीलयैव तद्विधिः

नवपरिणीत वधूवरांचे पदरांची गाठ बांधते वेळी मनूबाई मोठ्या धीटपणाने उपाध्येबोवांस म्हणाल्या; "चांगली बळकट गाठ बांधा. अर्थात माझा व झाशीचा संबंध दृढ करा, असा त्याचा भावार्थ होता. नंतर समोर जावून महाराजांची प्रकृती ठिक नव्हती. त्यामुळे त्यांच्या पत्नी दुःखित स्वराने आपले कुलदैवत महालक्ष्मी तिचा धावा करून 'जगज्जननी, माझा अगोदर गळा काप' असा हंबरडा फोडिला. त्यानंतर डॉ. अऱ्लन ह्यांचे औषध अवश्य घेण्याबद्दल महारा साहेबांस आग्रहपूर्वक विनंती केली. महाराज अत्यंत धर्मनिष्ठ असल्यामुळे इंग्रजी औषध घेण्याचे नाकबूल करीत. महाराज म्हणत "ती औषधी मी कधीही घेणार नाही" त्यामुळे डॉक्टरांचा नाईलाज झाला. आणि नंतर ते मरण पावले.

गंगाधरराव मरण्याअगोदर त्यांना एक मुलगा झाला आणि त्याचा सुध्दा मृत्यु झाला. आणि त्यानंतर लक्ष्मीबाईनी पुत्राला दत्तक घ्यायचे ठरविले. आणि त्यांनी एक मुलास दत्तक घेवून त्यांचे नाव दामोदरराव असे ठेवले.

यानंतर गंगाधरराव मरण पावले आणि संपूर्ण झाशीची जबाबदारी त्यांच्यावर आली आणि त्यांनी चांगल्या रितीने झाशीचा सांभाळ केला. पण इंग्रजांनी झांशी सोडण्याला भाग पाडले आणि झांशीवर इंग्रजांचा ताबा झाला. बाईसाहेब झाशी सोडून गेल्यानंतर त्या शहरास स्मशान स्वरूप प्राप्त झाले. नगरवासी लोक

इंग्रजांच्या सपाठ्यातून प्राण वाचविण्याकरिता करण्याकरता घराच्या भिंतीमधील बंड्यामध्ये लपून बसले. रस्तोस्ती प्रेतराशी पडल्या होत्या. आसजन दुःखाने वेडे होऊन करूण स्वराने रडून आकांत करीत होते. गरीब लोक अन्नाकरिता ओरडत रडत फिरत होते.

यानंतर झांशी येथे झालेल्या घनघोर संग्रामामध्ये उभय पक्षांकडील किती लोक मारले गेले. ह्याची निश्चित व विश्वसनीय संख्या समजत नाही. तथापि इंग्रजांकडील ३६ सेनाधिकारी व ३०७ मृत व जखमी झाले. इंग्रज सरकारशी संग्राम केल्यामुळे झांशीच्या लोकांचा असा भयंकर संहार व्हावा हे साहजिकच आहे !

द्वाविमौ पुरषौ लोकेक सूर्यमंडल भेदिनौ ।

परिव्राद योग्युक्तश्च रणे चाभिमुखे हतः ।

राणीसाहेबांच्या निधनप्रसंगाची हकिकत

हिंदुस्थानातील लोक निरनिराळ्या प्रकाराने सांगतात. कोणी म्हणतात, राणी साहेबांनी आपला शेवट नीट होत नाही असे पाहून गवताच्या गंजीत उडी टाकली आणि हातातल्या सुतळीच्या तोऱ्याने ते पेटवून आपला अंत करून घेतला. कोणी म्हणतात, त्या लढाईत पडल्या. कोणी म्हणतात, त्यांनी आपल्यावर मारा करणाऱ्या शत्रूचा सूड घेतला. त्या चकमकीत त्यांचा अंत झाला. असे सगळ्याचे वेगवेगळे म्हणणे आहे.

लक्ष्मीबाई यांचा मृत्यू कोणत्या प्रकारे झाला हे फक्त त्यानांच माहीत आहे. त्यांच्यासारखी वीरांगणा ही एकमेव स्त्री फक्त त्याच आहेत. आणि त्यांच्यासारखी सर्व मुलीमध्ये अशी शक्ती यावी. राणी लक्ष्मीबाई ती खरी मर्दानी होती.

छत्रपती शाहू महाराज

कु.गौसिया शेख

बी.ए. (ग्रा. से.) भाग -३

१७ मार्च १८८४ हा दिवस करवीर जनतेच्या दृष्टीनं परमभाग्याचा ठरला. कागलच्या घाटगे घराण्यातला कुलदीपक यशवंत हा दत्तक जाऊन करवीरचा छत्रपती शाहू बनला. त्यावेळी छत्रपती शाहूचे जनक पिता आबासाहेब घाटगे राजांचे प्रतिनिधी होते. त्यांनी छत्रपती शाहू आणि राज घराण्यातल्या सरदारांच्या मुलांसाठी शिक्षणाची सोय उत्तम प्रकारे केली. त्यासाठी हरिपंत गोखले या कर्तव्यकठोर शिक्षकांची सोय केली. इंग्रज सरकारने छत्रपतीच्या शिक्षणावर देखरेख करण्यासाठी मिस्टर फिटझिराल्ट या इंग्रज अधिकाऱ्याची नेमणूक केली. त्यांनी छत्रपतींच्या संबंधीचा रिपोर्ट इंग्रज सरकारला देताना म्हटलं की, 'छत्रपतींना शिक्षणाची आवड असली तरी ते लाजाळू वृत्तीचे व बुध्दीने मंद आहेत;' पण पुढे प्रशासन चालवण्याची छत्रपतींची क्षमता पाहता त्यांचा रिपोर्ट चुकीचा वाटतो. पुर्वग्रहूषित वाटतो. छत्रपतींचे आणि त्यांच्या सहाध्यायांचे शिक्षण पूर्ण झाल्यानंतर

पुढील शिक्षणासाठी त्यांना रोजकोटच्या राजकुमारांच्या कॉलेजमध्ये पाठवायचा दरबारचा निर्णय झाला. अठराशे पंच्याएँशीच्या अखेरीला छत्रपती आणि त्यांच्या सहाध्यायांनी राजकोटला जाण्यासाठी कोल्हापूर सोडलं. नव्या वर्षाच्या सुरुवातीला राजकोटला त्यांचं शिक्षण सुरु झाले. तिथं त्यांना पाचव्या इयतेत प्रवेश देण्यात आला होता. या कॉलेजचे प्राचार्य मिस्टर मॅकनॉक्टर नावाचे सज्जन, शिस्तप्रिय, प्रेमळ गृहस्थ होते. पण शिक्षण सुरु होतयं न होतयं तोच त्यांच्यावर आभाळ कोसळलं. त्याचे जनक पिता आबासाहेब घाटगे अत्यवस्थ असल्याची अप्रिय बातमी त्यांच्या कानावर आली. रातोरात छत्रपतींनी राजकोट सोडलं आणि मिळेल त्या वानानं प्रवास करून ते कोल्हापुरात दाखल झाले; पण दुर्देवानं त्यांची आणि जनक पित्याची गाठ पडू शकली नाही. ते येण्यापूर्वीच त्याच्या पित्यांचं निधन झालं. आपल्या पिता दारुच्या

व्यसनापायी गेल्याचं समजताच त्यांच्या मनात दारुविषयी प्रचंड तिटकारा निर्माण झाला. याचा परिणाम म्हणून पुढील आयुष्यात त्यांनी दारुच्या थेंबालाही स्पर्श केला नाही.

शिक्षणाबोरोबर छत्रपतींना खेळातही रस होता. त्यांच्या कॉलेजमध्ये घोडे स्वारीतत्यांचा हात धरणारा कोणताही राजकुमार नव्हता. घोडेस्वारीबोरोबर ते नेमबाजी आणि इतर मैदानी खेळातही रस घेत. कुस्तीतही त्यांचा हात धरणारा कुणीच राजकुमार नव्हता. ते शिकारीसाठी रविवारचा दिवस राखून ठेवत. छत्रपती राजे असले तरी कनवाळू दिलाचे होते. बरोबर असलेल्या तेथे आलेल्या नोकरांना ते प्रेमानं वागवत. कधीमधी लहर आली तर बल्लवाचार्याला स्वयंपाकातही मदत करत. घोडी आणि कुत्री ते जिवापेक्षा जपत. त्यांची सेवा स्वतः जातीनं करत.

याच काळात इंग्लंडची राणी विक्टोरिया हिनं आपल्या राज्य रोहणाचा सुवर्ण महोत्सव साजरा करायचं ठरवलं आणि तो भारतभर साजरा करावा. असा आदेश व्हाईसररॅय लॉर्ड डफरिन यांनी काढला. मग करवीरातही असा कार्यक्रम साजरा झाला. यासाठी छत्रपती करवीरात हजर होते. त्याचप्रमाणे कोल्हापूर-मिरज ही रेल्वेगाडी करवीरराजानं सुरु केली. मोठ औद्योगिक आणि कृषी प्रदर्शन भरवले छत्रपतीनी या दोन्ही कार्यक्रमाचं उद्घाटन केले.

आपल्या देशातं अनेक राजे होऊन गेले. संस्थानेही झाली. समाजाचे स्वत्व गेले होते ते स्वत्व जागे करून समाजाला संघटित करून, राज्य प्रस्थापित करण्याची कामगिरी छत्रपती शिवाजी महाराजांनी केली. हातात आलेले राज्य समाजातील शोषित, पीडीत, वंचित घटकांना उभे करण्यासाठी वापरायचे हे सूत्र ठेवून राजर्षी छत्रपती शाहू महाराजांनी समतेचा राज्य कारभार केला. दत्तक विधानानंतर पहिल्या दिवसापासूनच हे राज्य लोकांसाठी चालविण्यासाठी निर्णय घेतला. प्रशासनात शिस्तीची भूमिका घेतली. अनेक निर्णय घेतले. अधिकार हातात असतांना शेवटच्या माणसाविषयी हृदयात करुणा

होती. उपेक्षिताला, सामान्य माणसाला लाभ देण्यासाठी ५०% आरक्षणाचा निर्णय घेतला. आजची पिढी शिक्षित झाली. जिल्ह्यातील शेती संपन्न झाली याची दृष्टी राजर्षी छत्रपती शाहू महाराजांनी दिली. राधानगरीचे धरण बांधून शेतीसाठी पाण्याची व्यवस्था पाण्यापासून वीज निर्मितीचा निर्णय घेतला. शेतीला जोडधंदा उद्योगाला असावा म्हणून निर्माण केलेली वीज अशा कारखानदारीला देण्यासाठी उद्यमनगरीची स्थापना केली.

करवीरातील शिक्षणाची स्थिती देशातील इतर संस्थानांतील शिक्षणासारखीच होती. तिथे घनदाट अंधारच होता. ब्राह्मणांशिवाय इतरजनानां शिक्षणाची दार बंद होती. पण तिथं तेवढेही ज्ञान पुराणकालीन होतं. आधुनिक झानाचा त्याला गंध नव्हता. १८५३ सालात करवीरातील ४,४६,१५३ जनतेपैकी फक्त ४०० माणसंचं शिक्षित होती. आणि तिही बहुतांश ब्राह्मण समाजातील होती. लढायांचा आणि धामधुमीचा काळ संपून इंग्रज सरकार देशभर स्थानापन्न झालं. आणि त्याला स्थिरता आली. मग इंग्रज सरकारनं आपलं लक्ष शिक्षणांकडं वळवलं. शहरात आणि मोऱ्या गावात शाळा सुरु झाल्या. तिथेही जेमतेम लिहणे-वाचणे इतपत आणि आकडेमोडी करण्याइतपत झान दिलं जात होतं. त्या काळात या शाळात शिकविणाऱ्या शिक्षकांना पंतोजी म्हणून ओळखलं जाई. या पंतोजींना चार-साडेचार रूपयांपेक्षा अधिक पगार मिळत नसे.

राज्यातील रयतेच्या मागासलेपणाचं कारण फक्त अशिक्षितपणांचं आहे. हे शाहूराजांनी ओळखलं. राज्यांची प्रगती करायची असेल तर शिक्षणाशिवाय दुसरा कोणताही पर्याय नाही. हे ओळखून त्यांनी रयतेला शिक्षण द्यायचं ठरवलं. आपल्या आयुष्याच्या अंतापर्यंत त्यांनी शिक्षणाच्या प्रसारचाच ध्यास धरला होता. शाहूराजांनी जेव्हा राज्यकारभार हाती घेतला, तेव्हा त्यांच्या कारभार उपशिक्षणाधिकारी या दर्जाचा अधिकारी पाहत होता. शाहूराजांनी या पदाचा दर्जा वाढवून तो प्रमुख शिक्षणाधिकारीचा केला. राजर्षी शाहू महाराजांच्या कार्याला शतशः प्रणाम !

सुंदर पुस्तक

कृ. रोहिणी खडसे

बी.ए.(ग्रा.से.) भाग -२

सुंदर पुस्तक म्हणजे ज्ञानाची दस्तक

सुंदर पुस्तक जग उजळते दस्तक,

कित्येक महापुरुषांचे वाचले जीवनचरित्र

जये त्यात असे शब्दन् शब्द पवित्र

पुस्तक हेच खरे गुरु

बालपणी होते परीक्षा सुरु

अ. आ. ई. पासून सुरु झाला प्रवास

संबंध डोळ्यांपुढून गेला इतिहास

भेटले पुस्तकात महापुरुष महान

खन्या अर्थाते मिळाले पुस्तकातून विद्यादान जेव्हा कुठलीही व्यक्ती ही त्याच्या आयुष्यात शिक्षणाचा प्रारंभ करते तेव्हा त्याला सगळ्यात मोठा गुरु म्हणजे त्याची बाराखडी, अंकलिपी असते. ज्यामध्ये त्याला सर्वप्रथम अ, आ, ई शिकण्यास मिळते. एक, दोन चे पाढे शिकावयास मिळतात म्हणजे अर्थ एवढाच की, शिक्षणाची खरी सुरुवात ही व्यक्ती अज्ञानी असतांनाही पुस्तकांपासूनच सुरु होते. व तो प्रवास व्यक्तिच्या यशापर्यंत त्याच्या सोबत असतो. पुस्तक हे असे एकमेव साधन आहे, ज्यामुळे माणूस आपला सर्वांगीण विकास करीत असतो. त्याची विचारशक्ती ही जास्त प्रमाणात वाढत असते. त्याला बन्याचश्या चांगल्या वाईट गोष्टीतील फरक समजतो. भारत हा संत महात्म्याचा देश आहे. येथे अनेक थोर संत व महापुरुष होऊन गेले. पण त्या सर्व लोकांचे विचार, जीवन चरित्र हे पुस्तकाच्या माध्यमातून आपल्यापर्यंत पोहचले आहेत. संत तुकाराम, संत नामदेव, संत बहिणाबाई, गाडगे बाबा, तुकडोजी महाराज, स्वामी विवेकानंद अशा महान विभूती ह्या पुस्तकाच्या माध्यमातून जिवंत आहेत व त्यांचे साहित्य अजूनही प्रेरणादायी आहे ते सर्व येथे आपल्याला मिळतील ते एकमेव साधन म्हणजे पुस्तक होय आणि पुस्तकच

नव्हे त सुंदर पुस्तक होय.

जगाचा आणि भारताचा हजारो वर्षांचा इतिहास जो अजूनपर्यंत जीवंत आहे त्याचे माध्यम म्हणजे पुस्तक होय. ज्याच्या मार्फत आपल्याला इतिहास वाचता येतो. शिवाजी महाराजांचा समृद्ध इतिहास आणि भारताच्या स्वातंत्र्याचा समृद्ध इतिहास अजूनपर्यंत जीवंत आहे. तो केवळ पुस्तकाच्या माध्यमातून, ब्रिटीश इतिहासक ग्रँड उफ यांनी शिवाजी महाराजांचा इतिहास लिहिला आहे तो आपल्यापर्यंत बखरीच्या माध्यमातून पोहचला आहेत. आता येथे बखर म्हणजे काय प्रश्न पडला असेल, पण ज्यामध्ये सगळ्या इतिहासाचे समग्र विश्लेषण केले जाते त्या पुस्तकास बखर असे म्हटले जाते व इतिहास हा बखरीच्या माध्यमातून जीवंत आहे. सध्याच्या युगात साहित्याला अनन्यसाधारण महत्व प्राप्त झाले आहे. ज्या मध्ये कविता, कथा, कादंबरी, प्रवास वर्णन, जीवन चरित्र, आत्मचरित्र, गझलसंग्रह, विविध प्रकारे साहित्य जपण्याचे कार्य हे पुस्तकाच्याच माध्यमातून झाले आहेत.

स्वतंत्र भारताचा इतिहास डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर, महात्मा फुले, छत्रपती शाहू, भगत सिंग, राजगुरु, बोस, मौलाना आझाद, सरदार वल्लभभाई पटेल अशा अनेक महान देश भक्ताच्या प्रेरणादायी कायनी व्यापलेला आहे. ज्यामधून आपण खूप काही गोष्टी शिकू शकतो आणि त्या आत्मसात सुध्दा करू शकतो.

पुस्तकामुळे जीवनाला एक नवीन वळण मिळते. पुस्तक मनुष्याचे आयुष्य बदलू शकते. अशी ताकद ही पुस्तका जवळ असते. जगातील अनेक विषयाच्या संदर्भात विस्तृतपणे माहिती जतन केलेली आहे. ती पुस्तकामळेच मराठी, इंग्रजी, विज्ञान, भूगोल,

इतिहास, समाजशास्त्र, अर्थशास्त्र, राज्यशास्त्र, सहकार, मानसशास्त्र, वनस्पतीशास्त्र, तंत्रज्ञान, विभिन्न भाषिक शास्त्र अनेक घटकांची विस्तृत माहिती ही पुस्तकाच्या माध्यमातून संग्रहित आहे.

वर्तमान काळात भारतातील सर्वांत महत्वपूर्ण पुस्तक म्हणजे भारतीय संविधान होय. त्यात जीवन जगण्याचे व देश चालविण्याचे नियम लिहिलेले आहे. तेच खरे सुंदर पुस्तक आहे.

विरोधाभास

कु. शुकुंतला कौशिल

बी.ए. (ग्रा.से.) भाग - १

शांती शोधण्यासाठी कोणी हिमालयात जातात देवालयातील गर्दीतही कोणी शांत होतात. विश्वशांतीसाठी कोणी जीवन आपले देतात, दुसऱ्यांच जीवन संपवून ही कोणी शांत होतात.

सदाचार बोलतात लोक, भ्रष्टाचार करतात लोक, शहाणपणाचा हा व्यवहार शिकतात आणि शिकवतात ही लोक, कामासाठी लाज, नव्हे बक्षिसी देण्याचा शिष्टाचार पाळतात लोक.

वह्या पुस्तकाच्या ओझ्याखाली गुणवत्ता दडपलीय गुणांसाठीच्या जीवघेण्या स्पर्धेत प्रगती मागेच पडलीय शिक्षणाऱ्या महामार्गवर अफाट गर्दी उसळलीय, पण संस्कृतीची पाऊलवाट मात्र ओस पडत चाललीय.

विकासासाठी स्वातंत्र हवं हे अगदी खरं आहे,

पण स्वातंत्र्यासाठी 'स्व' समजणेही आवश्यकच आहे. स्वातंत्र म्हणजे स्वराचार नव्हे, हे समजायलाच हवे.

मनापेक्षा महत्वाचा असतो अंतर्नाद हे जाणायलाच हवे.

जन्म देणारी आई स्त्री असते. सुख देणारी बायको स्त्रीच असावी लागते. सेवेसाठी आम्हाला स्त्री परिचारिका अधिक आवडते. पण बायकोच्या गर्भातील मुलगी मात्र नको असते.

'बदल व्हायला हवा' हा विचार सान्यांनाच पट लाय, म्हणून इतरांना बदलण्याचा अट्हहास सर्वांनीच घातलाय, घरीदारी सर्वत्र सूचनांचा भडिमार चाललाय, सूचना पाळणार कोण? हा प्रश्न मात्र अनुत्तरीतच राहिलाय.

पर दुनिया की नजरे तो देखो,
बन गए उसके भी कातील,
उडना चाहती थी वो आसमान मे
पर काँट दिए उसके पर,
चल रही थी रास्ते से
छिडक दी अँसिड की बोतल.
था रात का समय,
बढाने लगी तेजीसे कदम,
समझ ना सकी वो दुनियाकी नजर
चिखी भी वो चिल्लाई भी थी,
पर दुनिया सो चुकी थी तब,
जब माग रही थी जिंदगी की भीख
जलाकर उसका बदन क्या मिला तुझे?
कल तेरी बेटी रोएगी तो कैसे बचाएगा उसे?
जब तेरी बारी आएगी याद आएगी उसकी तुझे
याद आएगी उसकी तुझे

सायली सं. दाते
वर्ग ११ (विज्ञान)

स्त्री का रूप

गुलाब का फुल है वो,
पैर मत रुख उसपे
थोड़ी इन्सानियत दिखा, खिलने दे उसे,
चुप रहना मत समझ उसकी कमजोरी,
बनकरआग की चिंगारी बदल देगी जिंदगी तेरी,
दिखाकर प्यार मत बहका उसका मन
सवर जाएगी तो जला देगी तेरा तन
सहती है वो जब तक सह सकती है वो
तकदीर उसकी खुद बदल सकती है वो
मत समझ सिर्फ़ फुल गुलाब का उसे
छेड़ेगा उसे तो आग की ज्वाला बन सकती है वो
वो कहता गया वो सहती गयी.
उठा न सकी नजरे उपर,
बनना चाहती थी एक मिसाल नई,
बढ़े ना दिए उसके कदम,
थे उसके भी कुछ सपने,
जिन्हे करना चाहती थी वो हासील,

— — — — — अभ्यासाच्या नावाखाली — — — — —

अभ्यासाच्या नावाखाली लहान मुलांवर
करतात तुम्ही अत्याचार ।
एकदा तरी विचारता काय आहे,
त्याचा विचार ॥

घरी खेळायच्या वयात त्याच्यावर अभ्यासाचं टेंशन
तर म्हणे भेटल पाहिजे त्याला वृद्धावस्थेत पेंशन ॥

मायबाप म्हणते बाबू तर कर अभ्यासात कष्ट,
नाहीतर खाव लागेल तुले जीवनभर उष्ट ॥

कोणीतरी म्हणून गेलं वाधिणीचे दूध म्हणजे शिक्षण,
मुलाला नाही जमल ते तर तो करतो आपल्या जीवनाच भक्षण ।

कसा—बसा झाला आपला मुलगा मॅट्रीक पास,
घरचे म्हणे काहीतरी कर नाहीतर पडतील तुले उपवास ॥

मुलगा म्हणे बस झालं आता क्रिकेट मध्ये मारतो मी सीक्स,
त्याच आधी घरच्यांनी त्याच्यासाठी सायन्स केलं फिक्स.
मुलगा म्हणतो, बारावी झाली आता करतो मी होटल मॅनेजमेंट,
नातेवाईक म्हणे त्याला आता इंजिनिअरिंग आहे ट्रेंड ।

फायनल ईयर मध्ये गेल्यावर प्रोफेसर म्हणे
तुझी प्रगती नाही काही खास,
याच टेंशनवर आपला मुलगा लावून घेतो गळ्यात फास ।
एकदा तरी जरी तुम्ही विचारलं असतं बाबू काय आहे तुझा विचार,
तर तुमचा मुलगा आला असता समोर घेऊन चांगला सुविचार ।

अभ्यासाच्या नावाखाली तुम्ही ठेऊ नका त्याला शांत,
नाहीतर तुम्ही स्वतः करत आहे, आपल्या चिमुकल्याच्या जीवनाचा अंत ।

शिलार्थ लोखंडे
११ वी विज्ञान

HEALTH IS WEALTH

Ku. Vaishali Lote

B. A. (R.S.) - III

As we all know about the common saying that 'health is wealth' but I do not think that we follow this proverb in our daily life to get maintained. Everyone of us knows well that a good health leads to the great way however no one of us take care of the health.

"Good health and good sense are two of life's greatest blessings."

- Publilius Syrus

Now-a-days people's life has been so busy that they have no time for their health ,family members, friends neighbours, etc.because of increasing competitions and technologies.

We should never forget that without health there is nothing in our life. Health is more valuable for us than other things in the life because it is the only tool of success.

"Happiness is nothing more than good health and a bad memory"

-Albert Schweitzer

Being healthy for the people of any age group depends upon the several factors like food, physical activity, pollution, water, sleeping habits, way of thinking, mental condition, air, sunlight, etc. Together with the physical exercises, proper care of the body is also very necessary.

Unhealthy people spend their whole life in suffering from diseases and complaining others for their condition life is very beautiful if it is lived in right condition.

"Calm, mind brings inner strength and self-condition confidence, so that's very important for good health."

- Dalai Lama

Money cannot buy happiness and healthy life, it can only give comfort and joy for limited time however, a good health always goes together all through the life in every bad and good condition. Good health makes a person happy and cheerful forever. A healthy person lives better life than the rich man. He feels no burden to him and lives stress free life.

To maintain a proper health we should practice a disciplined life from early morning to the evening. We should get up early in the morning, go for morning-walk or do some exercises, breathe some fresh air etc.

Laughing is also a best thing to keep ourselves happy and healthy. We need to be disciplined in every walk of life. It helps to be happy by over coming anger and fear and makes one able to enjoy life to the full.

People should maintain their health together with the saving of money.

Health is like money we never have a true idea of its value until we lose it.

TRUE FRIENDSHIP

Ku.Shital Modak

B. A. (R.S.) - II

A friend is the most precious gift to all of us . We should always understand its importance and give value to this relationship where no blood relation is required. It is an unselfish relation goes forever without the rule of give and take. A good quote in hindi aptly says about the importance of a friend in life.

" Dosto ke bina zindagi viran hoti hai.
Akele ho to rahe bhi Sunsan hoti hai,
Ek pyare se dost ki jarurat hoti hai,
Q ki uski duaao se har mushkil
aasan hoti hai."

True friendship never sees the caste, creed, religion and colour of a person it only sees, the intrenal beauty, simplicity and soul of the person going to be involved in the friendship. True friends always feel great in spending their time together with and feel happy to help whenever their friends are in need or in bad moments of life. It is very tough to get true friend in this world however it is not impossible.

" A good friend knows all your best stories.

A best friend, has lived them with you"

Trust is necessary in all relations however it comes naturally in the matter of friendship. True friendship goes on forever with the mutual trust and proper understanding. Trust and understanding increases when friendship becomes deep and mature with time.

Sometimes our best friends take deeper place in our heart more than our parents,brothers and sisters. We always

believe our best friends and follow their judgement blindly, with the confidence that they will always lead us in the right direction.

A good friend is the one with whom we can share every small things our happiness, secrets and problems in of life without any hesitation. It is well said about true friendship that.

" A friend in need is a friend indeed " and " Fortune brings friends but adversity tries them."

True friendship builds on good character, good feelings and well wishes friends have for each other. Friends never try to give pain to their friends. The example of real friendship is very rare to see in the life. We should be careful and avoid selfish friends while making friendship. Real friends always help their friends. They only want trust and faith.

An example of the true and historical friendship we know ever is the friendship of Krishna and Sudama. True friends never criticize their friends instead they help them to overcome the shortcomings. They guide them like a light-house whenever one follows wrong path.

We can say that true friend is more precious than the priceless gem in the world

" Good friends are like stars,
you don't always see them,
But you know they're always there."

क्रीडा स्पर्धा

शिक्षा मंडल अंतर महाविद्यालयीन कबड्डी स्पर्धा

आंतरमहाविद्यालय व्हॉलीबॉल विजयी चमू

कांस्यपदक : विद्यापीठस्तरीय गोळा फेक स्पर्धा

रजत व कांस्यपदक : विद्यापीठस्तरीय मैदानी स्पर्धा

रजतपदक : विद्यापीठस्तरीय पावर लिफ्टिंग स्पर्धा.

रजतपदक : विद्यापीठस्तरीय कुस्ती स्पर्धा

आंतरकक्षा क्रीडा स्पर्धा

संगीत खुर्ची स्पर्धा

विभागीय उपक्रम

काव्यवाचन स्पर्धा

कथाकथन : प्रा. नवनीत देशमुख

विशेष व्याख्यान : महिला अधिकार व कायदे

विशेष व्याख्यान : सायबर गुन्हे व महिला सुरक्षा

पुस्तक प्रदर्शन

स्पर्धा परीक्षा मार्गदर्शन

परसबाग

विशेष व्याख्यान : डॉ. धनंजय सोनटकके

प्रक्षेत्र भेट

शेतीतील पिकांचा अभ्यास

एफ.जी.डी. सर्वे, मदनी

एफ.डी.जी. सर्वे

अभ्यास भेट पंचायत समिती, वर्धा

अभ्यास भेट ग्रामपंचायत, धानोरा

आरोग्यवर्धनी केंद्र आंजी येथे भेट

राजमलाई फॅक्टरी, दहेगांव, जि.वर्धा.

रा.से.यो. स्वयंसेवक : अलंबी प्रशिक्षण केंद्राला भेट

शिबिर / कार्यशाळा

रा.से.यो. शिबिर उद्घाटन : पानवाडी

पशुचिकित्सा कृती शिबिर : पानवाडी

आरोग्य तपासणी शिबिर : पानवाडी

योगा मेडिटेशन सत्र : पानवाडी

रा.से.यो. शिबिर समारोप

रा.से.यो. नोंदणी व प्रशिक्षण कार्यशाळा

रक्तदान शिबिर

रेन वॉटर हार्वेस्टिंग व प्लॉस्टिक
निर्मूलन कार्यशाळा

शिविर / कार्यशाळा

एन.आर.सी. कार्यशाळा

एफ.डी.जी. कार्यशाळेत सहभाग

कार्यशाळा : करियर गायडन्स गल्स कनिष्ठ
महाविद्यालय, आंजी

कार्यशाळा : करियर गायडन्स आदर्श
ज्युनियर कॉलेज, आंजी

आरोग्य शिविर : पांढरकवडा पारधीबेडा

कार्यशाळा : पेपर बॅग

कार्यशाळा : स्वसंरक्षण

कार्यशाळा : मायक्रम क्रॉफ्ट

दिनविशेष/सप्ताह

तपोधन श्रीकृष्णदास जाजू जयंती

राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज पुण्यतिथी

नेताजी सुभाषचंद्र बोस जयंती

आंतरराष्ट्रीय तंबाखूमुक्त दिन

संविधान दिन

राष्ट्रीय युवा दिन

नेशनल गर्ल चाईल्ड दिवस

राष्ट्रीय सेवा योजना वर्धापन दिन

दिनविशेष / सांस्कृतिक कार्यक्रम

आंतरराष्ट्रीय योग दिवस

शिक्षक दिन

डी. लक्ष्मीनारायण दिवस

अहिंसा दिन पदयात्रा

नई तालीम सप्ताह

मराठी भाषा गौरव दिन

युवारंग : समूहनृत्य

युवारंग : रांगोळी स्पर्धा

क्षणचित्रे

नवप्रवेशित विद्यार्थी मार्गदर्शन

युवारंग : उद्घाटन

युवारंग : वकृत्व स्पर्धा

शेतीविषयक मार्गदर्शन, गणेशापूर

रा.से.यो. शिबिर : श्रमसंस्कार

वृक्षारोपण

पल्स पोलिओ मिशन विद्यार्थ्यांचा सहभाग

विद्यार्थ्यांद्वारा शेतीकरिता उपयुक्त साधनाची निर्मिती

वार्षिक अहवाल

शारीरिक शिक्षण व क्रीड़ा विभाग

आधुनिक युग में यदि व्यक्ति को अपना सर्वांगीण विकास करना है तो उसे किसी न किसी प्रकार की शारीरिक गतिविधि से जुड़े रहना आवश्यक है, व्यक्ति के खान पान की आदतों व सुख सुविधाओं ने उसे इतना आलसी बना दिया है कि उसने अपने शरीर का उपयोग करना कम कर दिया है व अपने शरीर को रोगों का घर बना लिया है। इस बातों को ध्यान में रखते हुए महाविद्यालय को शारीरिक शिक्षण व क्रीड़ा विभाग छात्रों के लिए विभिन्न शारीरिक गतिविधीयों व खेलों का आयोजन समय करता रहता है सत्र २०१९-२० में विभाग द्वारा सहभागी व आयोजित कार्यक्रम अग्रलिखित है।

राष्ट्रीय व विद्यापीठ स्पर्धाओं के लिए चयनीत छात्र, छात्राएं

- १) कु. वैशाली लोटे (बी.ए.आर.एस. भाग-३) ने अखिल भारतीय विद्यापीठ टॅग ऑफ वार स्पर्धा में भाग लिया।
- २) कु. भावना बावने (बी.ए.आर.एस. भाग-१) ने अखिल महाराष्ट्र विद्यापीठ मैदानी स्पर्धाओं में भाग लिया।
- ३) कु. मीताली उरकुडे (बी.ए.आर.एस. भाग-१) ने अखिल भारतीय कुश्ती स्पर्धा में भाग लिया।
- ४) श्री. ऋषीकेश काळे (बी.ए.आर.एस. भाग-२) ने अखिल भारतीय विद्यापीठ वाटर पॉलो स्पर्धा में भाग लिया।
- ५) श्री. ओम बान्ते (बी.ए.आर.एस. भाग-१) ने अखिल भारतीय वैटलिफिटंग स्पर्धा में भाग लिया।
- ६) कु. प्रतीक्षा मडावी (बी.ए.आर.एस. भाग-१) ने कनिष्ठ राष्ट्रीय कबड्डी स्पर्धा में भाग लिया।

राज्यस्तरीय स्पर्धाओं में पदक व सहभाग

- १) कु. प्रतीक्षा मडावी (बी.ए.आर.एस. भाग-१) कबड्डी स्पर्धा में कास्य पदक।
- २) कु. आरती खेडकर (बी.ए.आर.एस. भाग-१) व्हॉलीबॉल स्पर्धा में कास्य पदक।
- ३) कु. स्मीता बंडे (बी.ए.आर.एस. भाग-३) व्हॉलीबॉल स्पर्धा में सहभाग।
- ४) कु. मिताली उरकुडे (बी.ए.आर.एस. भाग-१) वैटलिफिटंग स्पर्धा में सहभाग।
- ५) तेजस शेटे (बी.ए.आर.एस. भाग-१) वैटलिफिटंग स्पर्धा में सहभाग।

विद्यापीठ द्वारा आयोजित स्पर्धाओं में पदक

- १) कु. मिताली उरकुडे (बी.ए.आर.एस. भाग-१) ने विद्यापीठ द्वारा आयोजित कुश्ती स्पर्धा में स्वर्णपदक व पॉवरलिफिटंग स्पर्धा में रजत पदक प्राप्त किया।
- २) कु. दीपाली बुधबावरे (बी.ए.आर.एस. भाग-३) ने पॉवरलिफिटंग स्पर्धा में स्वर्णपदक प्राप्त किया।
- ३) कु. वैशाली लोटे (बी.ए.आर.एस. भाग-३) ने भालाफेक व गोलाफेक स्पर्धा में कास्यपदक प्राप्त किया।
- ४) कु. भावना बावने (बी.ए.आर.एस. भाग-१) ने गोलाफेक स्पर्धा व कुश्ती स्पर्धा रजत पदक प्राप्त किया।
- ५) श्री. ओम बान्ते (बी.ए.आर.एस. भाग-१) ने वैटलिफिटंग स्पर्धा में स्वर्ण पदक व पॉवरलिफिटंग स्पर्धा में कास्य पदक प्राप्त किया।
- ६) श्री. तेजस शेटे (बी.ए.आर.एस. भाग-१) ने वैटलिफिटंग स्पर्धा में रजत पदक प्राप्त किया।
- ७) कु. सोनु लसुंते (बी.ए.आर.एस. भाग-१) ने उचीकुद स्पर्धा में कास्यपदक प्राप्त किया।

- ८) महाविद्यालय की महिला टैंग ऑफ वार टीम ने विद्यापीठ द्वारा आयोजित स्पर्धा में कास्य पदक प्राप्त किया ।
- ९) महाविद्यालय की महिला व्हॉलीबॉल टीम ने विद्यापीठ द्वारा आयोजित स्पर्धा में जॉन लेबल पर प्रथम स्थान प्राप्त किया व महीला कबड्डी संघ ने द्वितीय स्थान प्राप्त किया ।

शिक्षा मंडल क्रीड़ा स्पर्धाओं में प्रदर्शन

महाविद्यालय की मातृसंस्था द्वारा उसके अंतर्गत चलाएं जा रहे महाविद्यालयों के प्राध्यापक, कर्मचारी व छात्रों के लिए अंतरमहाविद्यालय क्रीड़ा स्पर्धाओं का आयोजन किया जाता है। उसमें महाविद्यालय का प्रदर्शन अग्रलिखीत है। व्हॉलीबॉल (विद्यार्थीनी) प्रथम पुरस्कार व कबड्डी (विद्यार्थी) द्वितीय पुरस्कार ।

सर्टीफीकेट कोर्स इन योगा :

महाविद्यालय के शारीरिक शिक्षण विभाग द्वारा ४५ घंटे का राष्ट्रसंत तुकड़ोजी महाराज नागपुर विद्यापीठ से मान्यता प्राप्त सर्टीफीकेट कोर्स छात्रों के लिए जुलाई, आगस्ट के महीने में चलाया गया। इस कोर्स के लिए महाविद्यालय के ३१ छात्रों ने अपना नामांकन करवाया। अभ्यासक्रम की व्यवस्थित तरीके से चलने के लिए डॉ. विद्या उमाटे को नियुक्त किया गया था। उन्होंने ४५ घंटे में छात्रों को प्रात्यक्षिक में आसन प्राणायाम सूर्य नमस्कार व क्रीयाओं का अभ्यास करवाया व छात्रों को योग का इतिहास, आसन व प्राणायाम का शरीर के विभिन्न हिस्सों पर प्रभाव आदि का ज्ञान छात्रों को दिया। ३१ छात्रोंमें से २७ छात्र परीक्षा में उत्तीर्ण हुए। उन्हें विद्यापीठ का सर्टीफीकेट प्रदान किया गया।

क्रीड़ा स्पर्धाओं व कार्यक्रमों का आयोजन

१) विद्यापीठ पुरुष महिला व्हॉलीबॉल स्पर्धाएँ :

महाविद्यालय के शारीरिक शिक्षण विभाग में विद्यापीठ द्वारा आयोजित अंतरमहाविद्यालय व्हॉलीबॉल पुरुष व महीला स्पर्धाओं का आयोजन महाविद्यालय के क्रीडांगण में किया। ०५ दिनों तक चली इस स्पर्धाओं में लगभग ४० संघों ने भाग लिया। स्पर्धाओं का उद्घाटन महाविद्यालय के प्राचार्य डॉ. पुरुषोत्तम कालभूत सर के हाथों से हुआ। इस स्पर्धाओं के माध्यम से महाविद्यालय के व्हॉलीबॉल खिलाड़ीओं को विभिन्न स्तर के खिलाड़ीयों का खेल कौशल्य देखने का अवसर मिला व अन्य छात्रों को भी व्हॉलीबॉल खेल संबंधी जानकारी मिली।

२) विद्यापीठ पुरुष व महिला कबड्डी स्पर्धाएँ :

राष्ट्रसंत तुकड़ोजी महाराज नागपूर विद्यापीठ द्वारा आयोजित आंतरमहाविद्यालय कबड्डी स्पर्धाओं का आयोजन भी महाविद्यालय के क्रीडांगण में किया गया। महिला कबड्डी स्पर्धाओं का उद्घाटन विद्यापीठ के क्रीड़ा विभाग के संचालक डॉ. शरद सूर्यवंशी ने किया। उन्होंने स्पर्धाओं के लिए योग्य व्यवस्था के लिए महाविद्यालय की प्रशंसा की। इस स्पर्धाओं के माध्यम से महाविद्यालय के खिलाड़ीयों व छात्रों को राष्ट्रीय स्तर के खिलाड़ीयों का क्रीड़ा कौशल्य देखने को मिला व कुछ नई रणनितीयों भी सिखने को मिली।

३) विद्यापीठ क्रीकेट स्पर्धाओं का आयोजन भी महाविद्यालय ने किया। इसमें वर्धा के अलग १५ महाविद्यालय ने भाग लिया।

४) आंतरकक्षा क्रीड़ा स्पर्धाएँ :

महाविद्यालय में पढ़ रहे सभी छात्रों को क्रीड़ा स्पर्धाओं में भाग लेने का अवसर मिले इस दृष्टीकोन से ०३ दिन का आंतरकक्षा क्रीड़ा स्पर्धाओं का आयोजन महाविद्यालय के क्रीड़ागण में किया गया। स्पर्धाओं के उद्घाटन अवसर पर महाविद्यालय के प्राचार्य डॉ. पी.एम. कालभूत ने सभी छात्रों को क्रीड़ा स्पर्धाओं ने बढ़-चढ़ कर भाग लेने की अपील की। छात्रों के लिए कबड्डी व्हॉलीबॉल रस्साखेंच, क्रीकेट, बैडमिंटन, डॉजबॉल, खो-खो, कंगारू रिले व संगीत खुर्सी इत्यादी खेलों का आयोजन किया गया। उसी तरह प्राध्यापक व कर्मचारीवृद्ध के लिए भी रस्साखेंच, संगीत कुर्सी व बैडमिंटन का आयोजन किया गया। तीन दिनों तक चती स्पर्धाओं में छात्रों, प्राध्यापकों व कर्मचारीवृद्ध ने हर्ष उल्हास के साथ सहभाग लिया।

राष्ट्रीय कार्यक्रमों का आयोजन

शारीरिक शिक्षण विभाग द्वारा विभिन्न राष्ट्रीय कार्यक्रमों जैसे राष्ट्रीय क्रीड़ा दिन, स्वतंत्रता दिवस, गणतंत्रता दिवस व महाराष्ट्र दिवस जैसे राष्ट्रीय कार्यक्रमों का महाविद्यालय में आयोजन किया गया।

अंतरराष्ट्रीय योग दिवस

महाविद्यालय के शारीरिक शिक्षण विभाग व राष्ट्रीय सेवा योजना पथक ने मिलाकर महाविद्यालय में २१ जून को अंतरराष्ट्रीय योग दिवस का आयोजन किया। योग का प्रात्यक्षिकरण व अभ्यास मुक्तानंद योग महाविद्यालय के प्राध्यापक श्री. प्रवीण खैशी ने करवाया। उन्होंने आसन और प्राणायाम का शरीर के विभिन्न संस्थानों पर क्या प्रभाव पड़ता है इसकी जानकारी सभी को दी। महाविद्यालय के प्राचार्य डॉ. पी.एम. कालभूत सर ने सभी को सदेश दिया कि स्वस्थ हृदय के लिए सभी लोग योग अपनाए इस कार्यक्रम में प्राध्यापक, कर्मचारीवृद्ध व छात्र सहभागी हुए।

बक्षीस वितरण कार्यक्रम

वर्ष भर अथक परिश्रम करके जिन खिलाड़ियों ने महाविद्यालय का नाम राज्यस्तर राष्ट्रीयस्तर व विद्यापीठस्तर पर उँचा किया ऐसे खिलाड़ियों को सम्मानीत करने के लिए व बाकी छात्रों के खेलों के प्रती प्रोत्साहित करने के लिए २६ जनवरी के दिन बक्षीस वितरण का कार्यक्रम आयोजित किया गया। खिलाड़ियों को शिक्षा मंडल के सभापती श्री. संजय भार्गव के हाथों से ट्रैकसूट व सन्मान चिन्ह वितरीत किया गया। उत्कृष्ट खिलाड़ी के रूप में २ छात्राओं स्मिता बंडे व दीपाली बुधबावरे को भी भार्गव सर के हाथों से सन्मान चिन्ह देकर सम्मानित किया।

स्वयं सुरक्षा कार्यशाला

महाविद्यालय के शारीरिक शिक्षण विभाग ने महिला कक्ष के साथ मिलकर छात्राओं के लिए २२.७.२०१९ से २७.७.२०१९ तक Self Defence कार्यशाला का आयोजन किया। जिसमें ५० छात्राओं ने भाग लिया। कार्यशाला में वर्धा जिल्हा Self Defence संघटना के मार्गदर्शक श्री. अभिजीत पारगांवकर व प्रतीक्षा धुमाले ने छात्राओं को विभिन्न Self Defence की तकनीकों का प्रदर्शन दिया व उसने कुछ तकनीकों का अभ्यास भी करवाया।

अन्य कार्यक्रम

शारीरिक शिक्षण विभाग द्वारा महाविद्यालय के सभी छात्रों के लिए वैद्यकीय जॉच का ०३ दिन का कार्यक्रम आयोजित किया गया। छात्रों की शारीरिक क्षमता जांच का कार्यक्रम भी आयोजित किया गया। इसके अतिरिक्त बजाज इन्स्टट्युट ऑफ टेक्नॉलॉजी को उनकी क्रीड़ा स्पर्धाओं के लिए महाविद्यालय के क्रीड़ांगण उपलब्ध करवाए गए।

डॉ. सुशील चौहान
संचालक

राष्ट्रीय सेवा योजना पथक नियमित उपक्रम

सन २०१९-२०२० मध्ये राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या नियमित उपक्रमांना जून २०१९ पासून प्रारंभ झाला. नियमित उपक्रमांच्या माध्यमातून राष्ट्रीय सेवा योजनेची उद्दीष्टये, स्वयंसेवकाची कर्तव्ये, स्वयंसेवकाची आचारसंहिता, स्वयंसेवकाची सामाजिक बांधिलकी इत्यार्दिंबाबत त्यांच्यात जागृती निर्माण करून युवक युवर्तीना राष्ट्रीय सेवा योजनेत सहभागी केले जाते. नियमित उपक्रमांतर्गत श्रमसंस्कार, बौद्धिक, सांस्कृतिक व व्यक्तिमत्व विकासाचे कार्यक्रम वर्षभर आयोजित करण्यात आले.

नोंदणी व प्रशिक्षण कार्यशाळा :

नोंदणी झालेल्या सर्व विद्यार्थ्यांना राष्ट्रीय सेवा योजना प्रशिक्षण कार्यशाळेच्या माध्यमातून रा.से.यो. उपक्रमाविषयी व वर्षभर चालणाऱ्या प्रकल्पाविषयी माहिती देण्यात आली. या प्रसंगी महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. पुरुषोत्तम कालभूत प्रा. मिलिंद माने ह्यांची प्रमुख उपस्थिती होती. कार्यशाळेचे उद्घाटन राष्ट्रपिता महात्मा गांधी यांच्या प्रतिमेला माल्यार्पण करून झाले. रा.से.यो. कार्यक्रम अधिकारी डॉ. राजेश देशपांडे यांनी प्रास्ताविकातून कार्यशाळा आयोजनाबाबत भूमिका विशद केली. याप्रसंगी उपस्थित रा.से.यो. छात्रसेवकांना मार्गदर्शन करताना प्रा. मिलिंद माने म्हणाले की, “राष्ट्र उभारणीत युवाशक्तीचे योगदान अत्यंत महत्वाचे असते. एक आदर्श नागरिक म्हणून आपली भूमिका नेहमी स्पष्ट असावयास हवी. स्वतःमध्ये सकारात्मक बदल करून राष्ट्र व समाजाची निःस्वार्थ भावनेने सेवा करण्याकरिता विद्यार्थ्यांनी रा.से.यो. उपक्रमामध्ये अत्यंत आत्मियतेने सहभागी व्हायला हवे.” उपप्राचार्य प्रा. सुरेश पवार म्हणाले की, “रा.से.यो. व्यक्तिमत्व विकासाचे केंद्र आहे. रा.से.यो. च्या माध्यमातून विद्यार्थ्यांचा सर्वांगीण विकास घडून येतो.” महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. पुरुषोत्तम कालभूत याप्रसंगी मार्गदर्शन करताना म्हणाले की, “राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या माध्यमातून होणारे कार्य हे महात्मा गांधींच्या विचारांचे मूर्तरूप आहे. रा.से.यो. आम्हाला समाजकेंद्री बनवते. रा.से.यो. उपक्रमामध्ये सहभागी विद्यार्थ्यांना इतरांसाठी झटप्पाची प्रेरणा मिळते. तसेच समाजसेवेची संधी प्राप्त होते. सकारात्मकता, विचार परिवर्तन, श्रमप्रतिष्ठा, नम्रता, आत्मविश्वास व सहकार्याची भावना इत्यादी गुणांचा परिपोष आमच्यात करण्याचे सामर्थ्य रा.से.यो.मध्ये आहे.” याप्रसंगी विद्यार्थ्यांना रा.से.यो. अंतर्गत नियमित चालणारे उपक्रम व विशेष शिबिराविषयी माहिती देण्यात आली. ‘‘खरा तो एकची धर्म’’ या गीताने कार्यशाळेची सांगता झाली.

आंतरराष्ट्रीय योग दिवस :

महाविद्यालयात २१ जून हा दिवस आंतरराष्ट्रीय योग दिवस म्हणून रा.से.यो. पथक व शारीरिक शिक्षण विभाग यांच्या संयुक्त विद्यमाने महाविद्यालयात साजरा करण्यात आला. या प्रसंगी प्रा. प्रविण खैशी, मुक्तानंद योग महाविद्यालय प्राणायाम व विविध आसन प्रात्याक्षिकाद्वारे करून दाखविणे व त्याचबरोबर डॉ. सुशिल चव्हाण यांनी आसनांची शास्त्रोक्त माहिती दिली. तसेच आसन व प्राणायाम यांचे महत्व सांगून यामध्ये नियमितता असल्यास चांगल्या प्रकारे लाभ मिळतो. म्हणून विद्यार्थी, शिक्षक व शिक्षकेतर कर्मचारी यांनी आपले आरोग्य उत्तम ठेवण्याकरिता आसन व प्राणायाम नियमितपणे करण्यास भर द्यावा असे आवाहन केले. प्रा. डॉ. पुरुषोत्तम कालभूत यांनी योगासन व आरोग्य यांचा मेळ राखून आपण आपले जीवन आनंदी ठेवावे असे सांगितले. या कार्यक्रमात विद्यार्थी, शिक्षक व शिक्षकेतर कर्मचारी सहभागी झाले.

आंतरराष्ट्रीय तंबाखू दिन :

महाविद्यालयात रा.से.यो. पथकाद्वारे गुरुवार, दिनांक ११.७.२०१९, रोजी 'आंतरराष्ट्रीय तंबाखूमुक्त दिन' निमित्य महाविद्यालयात 'तंबाखू सेवन : एक घातक सवय' या विषयावर वक्तृत्व स्पर्धेचे आयोजन करण्यात आले. या प्रसंगी महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. पुरुषोत्तम कालभूत, प्रा. मिलिंद माने यांची प्रमुख उपस्थिती होती.

वृक्षारोपण व संवर्धन :

महाविद्यालयात रा.से.यो. पथकाद्वारे महाराष्ट्र शासनाच्या ३३ कोटी वृक्षलागवड उपक्रमांतर्गत दिनांक ६ ऑगस्ट २०१९ रोजी महाविद्यालय परिसरात वृक्षारोपण व वृक्षसंवर्धन मार्गदर्शन कार्यक्रम घेण्यात आला. तसेच वृक्षफेरी काढून वृक्षसंवर्धनाचा संदेश दिला. महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. कालभूत यांनी वृक्षांचे मानवी जीवनातील महत्व विषद करून सृष्टीचा समतोल राखायचा असेल तर वृक्षांची नितांत गरज असल्याचे सांगितले. वृक्षांची केवळ लागवड करून थांबू नये तर त्याच्या रक्षणाची जबाबदारीही प्रत्येकाने स्विकारावयास हवी व हा संदेश रा.से.यो. स्वयंसेवकांनी समाजातील प्रत्येक घटकांपर्यंत पोहचविण्याची चोख कामगिरी बजावावी असे आवाहन केले. उपप्राचार्य प्रा. सुरेश पवार यांनी 'वृक्षारोपन आणि संवर्धन' याबाबत मार्गदर्शन केले. प्रा. मिलिंद माने यांनी भावी पिढीला जर प्रदूषणाच्या विळख्यातून वाचवायचे असेल तर या पिढीतील प्रत्येकाने निदान एक तरी वृक्ष लावणे, त्याची जोपासना आणि संवर्धन करणे नितांत आवश्यक आहे असे मत व्यक्त केले.

महाविद्यालय परिसरात एकूण ५० झाडांची लागवड करण्यात आली. वृक्षारोपन कार्यक्रमाचे प्रास्ताविक डॉ. राजेश देशपांडे यांनी केले. महाविद्यालयातील शिक्षक, शिक्षकेतर कर्मचारी व विद्यार्थी यांच्याहस्ते महाविद्यालयाच्या परिसरात वृक्षारोपण करण्यात आले. यामध्ये कडूनिंब, करंजी या झाडांचा समावेश होता. याप्रसंगी वृक्षसंवर्धनाचा संकल्प सर्वांनी केला.

स्वच्छता पंधरवडा :

महाविद्यालयात राष्ट्रीय सेवा योजना विभागाच्या वर्तीने १ ऑगस्ट ते १५ ऑगस्ट पर्यंत स्वच्छता पंधरवडा राबविण्यात आला. याप्रसंगी सर्वप्रथम विद्यार्थ्यांना सामूहिक स्वच्छता शपथ देण्यात आली. 'स्वच्छता : एक सवय' या विषयावर मार्गदर्शन करतांना उपप्राचार्य प्रा. सुरेश पवार म्हणाले की, 'आम्हाला स्वच्छतेची

सवय लागावयास हवी. कारण स्वच्छता व आरोग्य हे परस्परपूरक आहेत.' प्रा. मिलिंद माने म्हणाले की, 'शारीरिक स्वच्छता जेवढी महत्वाची आहे तेवढीच मनाची स्वच्छताही महत्वाची आहे. आम्ही मनातील विकारांनाही झटकून टाकणे गरजेचे आहे.' प्राचार्य डॉ. पुरुषोत्तम कालभूत म्हणाले की, 'आम्ही आमच्या सभोवतालचा परिसर नेहमी स्वच्छ राहील याबाबत दक्ष राहीले पाहिजे. स्वच्छ वातावरण मनाला प्रसन्न करते. परिसर स्वच्छतेकरिता केलेले प्रयत्न श्रमानंदाची अनुभूती देतात.' स्वच्छता पंधरवडा निमित्ताने रा. से.यो. विभागांतर्गत प्राचार्य डॉ. पुरुषोत्तम कालभूत व कार्यक्रम अधिकारी डॉ. राजेश देशपांडे यांच्या मार्गदर्शनात महाविद्यालय परिसरात स्वच्छता अभियान राबविण्यात आले व प्लास्टिक निर्मूलन, गाजर गवत निर्मूलन करण्यात आले. स्वच्छता अभियानात महाविद्यालयातील शिक्षक, शिक्षकेतर कर्मचारी व विद्यार्थी सहभागी झाले.

महाविद्यालयात राष्ट्रीय सेवा योजना विभागाच्या वतीने १ सप्टेंबर ते १५ सप्टेंबर पर्यंत स्वच्छता पंधरवडा राबविण्यात आला. १२ सप्टेंबर २०१९ रोजी व्याख्यानाचे आयोजन करण्यात आले होते. यात रेन वॉटर हार्वेस्टिंग' या विषयावर प्रा. राजेंद्र वरकल यांनी तर 'प्लास्टीक निर्मूलन या विषयावर प्रा. मिलिंद माने यांनी आपले विचार व्यक्त केले. कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी प्राचार्य डॉ. पुरुषोत्तम कालभूत उपस्थित होते.

मतदार जागृती अभियान :

सत्र २०१९-२० मध्ये महाविद्यालयाच्या रा.से.यो. पथकाढ्यारे मतदार जागृती अभियान राबविण्यात आले. मा. निवडणूक निर्णय अधिकारी, वर्धा यांच्या निर्देशानुसार विद्यार्थ्यांना प्रोत्साहित करण्यात आले. मतदान करणे हे प्रत्येक मतदाराचे कर्तव्य असून लोकशाही बळकट करायची असेल तर प्रत्येक मतदाराने आपले कर्तव्य पार पाडायला हवे याकरिता मतदारामध्ये मतदानाकरीता जागृती यावी व आपला मतदानाचा हक्क पुर्ण करण्याकरिता त्यांनी कृतीशील व्हावे या उद्देशाने प्रा. डॉ. पुरुषोत्तम कालभूत यांच्या नेतृत्वात तसेच राष्ट्रीय सेवा योजनेचे कार्यक्रम अधिकारी डॉ. राजेश देशपांडे व प्रा. मिलिंद माने यांच्या मार्गदर्शनात मतदार जागृती रॅलीचे आयोजन करण्यात आले होते. या रॅलीच्या माध्यमातून महाविद्यालयाच्या परिसरातील वस्तीमध्ये मतदान जागृतीकरीता आवाहन करण्यात आले. याप्रसंगी विद्यार्थ्यांनी विविध घोषणा देवून मतदारांनी मतदान करावे याकरिता आवाहन केले.

रक्तदान शिबिर :

तपोधन श्रीकृष्णदास जाजू जयंतीच्या निमित्ताने महाविद्यालयात रा.से.यो. पथकाच्या वतीने दिनांक २९ ऑगस्ट २०१९ रोजी रक्तदान शिबिराचे आयोजन करण्यात आले. प्रत्येक वर्गात विद्यार्थ्यांना रक्तदानाचे महत्व पटवून देवून रक्तदानाकरिता प्रोत्साहित करण्यात आले. रक्तदान शिबिरामध्ये एकूण १५ विद्यार्थी, स्वयंसेवक, शिक्षक व शिक्षकेतर कर्मचारी यांनी रक्तदान केले. तसेच विद्यार्थ्यांची रक्तगट तपासणी केले.

शिबिराचे आयोजन राष्ट्रीय सेवा योजना व महात्मा गांधी आयुर्विज्ञान महाविद्यालय, सेवाग्राम यांच्या संयुक्त विद्यमाने करण्यात आले. रक्तदान शिबिराचे समन्वय प्रा. सुरेश महाजन, डॉ. राजेश देशपांडे व प्रा. शिरीष सुतार यांनी विद्यार्थ्यांना रक्तदानाचे महत्व सांगून रक्तदानाकरिता प्रेरित केले. शिबिर यशस्वीतेकरिता विद्यार्थी, स्वयंसेवक, शिक्षक व शिक्षकेतर कर्मचारी यांचे विशेष सहकार्य लाभले.

रासेयो वर्धपिन दिन :

महाविद्यालयात राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या पथकाच्या वतीने २४ सप्टेंबर हा दिवस रासेयो वर्धपिन दिन मोठ्या उत्साहात साजरा करण्यात आला. यानिमित्ताने आयोजित कार्यक्रमात महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. पुरुषोत्तम कालभूत, उपप्राचार्य प्रा. सुरेश पवार, प्रा. मिलिंद माने, डॉ. राजकुमार मून व डॉ. सुशिल चौहान ह्यांची प्रमुख उपस्थिती होती. कार्यक्रमाची सुरुवात रा.से.यो ध्वजारोहण, मानवदना व राष्ट्रपिता महात्मा गांधी यांच्या प्रतिमेला माल्यार्पण करून झाली. रा.से.यो. कार्यक्रम अधिकारी डॉ. राजेश देशपांडे यांनी प्रास्ताविकातून रा.से.यो. च्या स्थापनेला ५० वर्ष पूर्ण झाल्याबद्दल सर्वांना शुभेच्छा देऊन रा.से.यो.च्या निर्मिती व कार्याबाबत माहिती दिली. याप्रसंगी उपस्थित रा.से.यो. छात्रसेवकांना मार्गदर्शन करताना उपप्राचार्य प्रा. सुरेश पवार म्हणाले की, “रा.से.यो.च्या माध्यमातून तरुणांना देशसेवेची संधी मिळते. ग्रामीण क्षेत्रातील समस्या जाणून घेवून विद्यार्थ्यांनी ग्रामीण क्षेत्राच्या विकासात आपले योगदान द्यावे”. महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. पुरुषोत्तम कालभूत मार्गदर्शन करताना म्हणाले की, “राष्ट्रीय सेवा योजना ही युवा नेतृत्वाची गंगोत्री आहे. विद्यार्थ्यांनी आपल्या शिक्षणाचा उपयोग स्वतःच्या व समाजाच्या विकासाकरिता करावा. विद्यार्थी हा महाविद्यालय व समाज यांना जोडणारा दुवा आहे. आपल्याला प्राप्त झालेले शिक्षण हे कृतीत आले तरच समाजात बदल घडून येताना दिसेल. बदलण्याची सुरुवात स्वतःपासून करायला हवी. देशातील समस्या सोडविण्याकरिता युवकांनी पुढाकार घ्यायला हवा कारण युवक हा देशाचा आधारस्तंभ आहे. ‘कार्यक्रमाचे सूत्रसंचालन निलेश बोबडे यांनी तर आभार प्रदर्शन कु. गौसिया शेख यांनी केले. ‘खरा तो एकची धर्म’” या गीताने कार्यक्रमाची सांगता झाली. याप्रसंगी याप्रसंगी महाविद्यालयातील शिक्षक, शिक्षकेतर कर्मचारी व विद्यार्थी उपस्थित होते.

राष्ट्रीय सेवा योजना सप्ताह :

२४ सप्टेंबर ते २ ऑक्टोबर हा राष्ट्रीय सेवा योजना सप्ताह म्हणून साजरा करण्यात आला. यानिमित्त ‘महात्मा गांधी व ग्राम स्वच्छता’ या विषयावर निबंध स्पर्धा आयोजित करण्यात आली होती. यात एकूण तेवीस विद्यार्थ्यांनी आपला सहभाग नोंदविला.

आंतरराष्ट्रीय अहिंसा दिन पदयात्रा :

दि. ०२ ऑक्टोबर २०१९ रोजी राष्ट्रपिता महात्मा गांधी जयंती व जागतिक अहिंसा दिन साजरा करण्यात आला. मातृसंस्था शिक्षा मंडळ, वर्धा च्या नेतृत्वात या निमित्ताने वर्धा शहरात पदयात्रेचे आयोजन करण्यात आले होते. ही पदयात्रा जानकीदेवी बजाज विज्ञान महाविद्यालय येथून गीताई मंदिर वर्धा पर्यंत काढण्यात आली होती. पदयात्रेदरम्यान समाजप्रबोधनपर घोषवाक्य, गीत, देशभक्तीपर गीत, स्वच्छता, पर्यावरण, व्यसनमुक्ती बाबत घोषवाक्ये व नारे देण्यात आले. गीताई मंदिर वर्धा येथे शिक्षा मंडल वर्धा द्वारा संचालित महाविद्यालयांच्या विद्यार्थ्यांनी अभंग व गीते सादर केली. शिक्षा मंडल, वर्धा चे सभापती मा. संजयजी भार्गव यांनी उपस्थिताना मार्गदर्शन केले. या पदयात्रेत शिक्षा मंडल, वर्धा संचालित सर्व महाविद्यालयांचे विद्यार्थी, स्वयंसेवक, प्राध्यापक व कर्मचारी सहभागी झाले होते. त्यानंतर विद्यार्थ्यांनी महाविद्यालय परिसरात श्रमदान कार्यात सहभाग नोंदविला.

नयी तालीम सप्ताह :

०७ ते १२ ऑक्टोबर २०१९ राष्ट्रीय सेवा योजना पथकाच्या वतीने 'नयी तालीम सप्ताह' म्हणून साजरा करण्यात आला. यानिमित्य आयोजित कार्यक्रमाचे अध्यक्ष म्हणून महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. पुरुषोत्तम कालभूत व प्रा. मिलिंद माने ह्यांची उपस्थिती होती.

संविधान दिन :

राष्ट्रीय सेवा योजना पथकाच्या वतीने दिनांक २६ नोव्हेंबर २०१९ रोजी संविधान दिनानिमित्य कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले होते. या कार्यक्रमाचे अध्यक्ष म्हणून महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. पुरुषोत्तम कालभूत व प्रमुख पाहुणे डॉ. राजकुमार मून ह्यांची उपस्थिती होती. कार्यक्रमाची सुरुवात डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या प्रतिमेला माल्यार्पण करून झाली. याप्रसंगी उपस्थित मान्यवर, शिक्षक, शिक्षकेतर कर्मचारी व विद्यार्थ्यांनी भारतीय संविधानाच्या उद्देशिकेचे सामुहिक वाचन केले. कार्यक्रमाचे संयोजक डॉ. राजेश देशपांडे यांनी प्रास्ताविकातून कार्यक्रमाच्या आयोजनाबाबत भूमिका विशद केली. याप्रसंगी उपस्थिताना मार्गदर्शन करताना डॉ. राजकुमार मून म्हणाले की, "भारतीय संविधान राष्ट्रग्रंथ आहे. संविधान आम्हाता आम्ही प्रथम भारतीय आहोत हे सांगते. संविधानाच्या केंद्रस्थानी जनता आहे. संविधानाने आपलयाला दिलेले मूलभूत अधिकार महत्वाचे आहेत. प्रत्येकाने संविधान वाचलेच पाहिजे. परंतु देशातील केवळ दहा टक्के लोकांनीच संविधानाचे वाचन केले आहे ही अतिशय खंत वाटणारी बाब आहे." महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. पुरुषोत्तम कालभूत याप्रसंगी मार्गदर्शन करताना म्हणाले की, "भारतीय संविधान हा सर्वश्रेष्ठ ग्रंथ आहे. संविधानाने आम्हाता आपले हक्क व कर्तव्य यांची जाणीव करून दिली त्याचप्रमाणे आम्हाता जगणेही शिकवले आहे." कार्यक्रमाचे सूत्रसंचालन डॉ. राजेश देशपांडे यांनी तर आभार प्रदर्शन प्रा. मिलिंद माने यांनी केले. "खरा तो एकची धर्म" या गीताने कार्यक्रमाची सांगता झाली. याप्रसंगी महाविद्यालयातील शिक्षक, शिक्षकेतर कर्मचारी व विद्यार्थी उपस्थित होते.

शिबिरपूर्व प्रशिक्षण कार्यशाळा :

महाविद्यालयाच्या रासेयो पथकाद्वारे सुनियोजितपणे विशेष शिबिराचे आयोजन केले जाते. शिबिराबाबत स्वयंसेवकांना विस्तृत माहिती देणे तसेच शिबिराची आचारसंहिता अवगत करून देण्याच्या उद्देशाने दि. ०६ डिसेंबर २०१९ रोजी शिबिरपूर्व प्रशिक्षण कार्यशाळा घेण्यात आली. कार्यशाळेत महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. पुरुषोत्तम कालभूत यांनी स्वयंसेवकांना शिबिराची दिनचर्या, विविध उपक्रम नियम व अटी, शिस्त पालन, पालकांची सहमती, शिबिरस्थळी स्वयंसेवकांची व्यवस्था याबाबत माहिती दिली. कार्यक्रमाचे प्रास्ताविक डॉ. राजेश देशपांडे यांनी केले.

राष्ट्रीय युवा दिन :

महाविद्यालयाच्या सांस्कृतिक विभाग व राष्ट्रीय सेवा योजना पथकाच्या वतीने दिनांक १२ जानेवारी २०१९ रोजी स्वामी विवेकानंद जयंतीनिमित्य 'राष्ट्रीय युवा दिन' साजरा करण्यात आला. या कार्यक्रमाचे अध्यक्ष म्हणून महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. पुरुषोत्तम कालभूत व प्रमुख पाहुणे प्रा. मिलिंद माने ह्यांची उपस्थिती होती.

नेंशनल गर्ल चाइल्ड डे :

दिनांक २४ जानेवारी रोजी ‘नेंशनल गर्ल चाइल्ड डे’ निमित्त बेटी बचाओ बेटी पढाओ’ कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले. याप्रसंगी प्राचार्य डॉ. पुरुषोत्तम कातभूत व प्रा. मिलिंद माने यांची उपस्थिती होती.

विशेष व्याख्यान :

दिनांक ३१ जानेवारी रोजी ‘नागरिकांचे मूलभूत अधिकार व कर्तव्य’ या विषयावर विशेष व्याख्यानाचे आयोजन करण्यात आले. प्रा. सुमेध धनवीज यांनी उपस्थिताना मार्गदर्शन केले.

साम्प्रदायिक सद्भावना निधी संकलन :

महाविद्यालयाच्या सांस्कृतिक विभाग व राष्ट्रीय सेवा योजना पथकाच्या वर्तीने राष्ट्रीय साम्प्रदायिक सद्भाव प्रतिष्ठान, नवी दिल्ली अंतर्गत सम्प्रदायिक सद्भाव व राष्ट्रीय एकात्मता कार्यात सहभाग म्हणून रु. ४१००/- निधी संकलित करून मा. सचिव, राष्ट्रीय साम्प्रदायिक सद्भाव प्रतिष्ठान, नवी दिल्ली यांच्याकडे पाठविण्यात आला. या कार्यात महाविद्यालयाचे विद्यार्थी, प्राध्यापक व शिक्षकेतर कर्मचारी यांचे सहकार्य मिळाले.

पूरग्रस्तांच्या आर्थिक मदतीकरिता निधी संकलन :

राज्यातील कोल्हापूर-सांगली या भागातील पूरग्रस्तांच्या आर्थिक मदतीकरिता महाविद्यालयाच्या रासेयो स्वयंसेवकांनी विविध दात्यांकडून मदतनिधी जमा केला. त्यात पानवाडी, येळाकेळी व पिपरी या गावातील ग्रामस्थांनी तसेच महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांनी भरभरून मदत केली. जमा झालेला एकूण रु. ८०११/- मदतनिधी महाविद्यालयाच्या रासेयो विभागातर्फे जिल्हा विभागीय समन्वयक प्रा. अमोल घुमडे यांच्या स्वाधीन करण्यात आला.

विविध उपक्रम / शिबिरात सहभाग :

आपत्ती व्यवस्थापन प्रशिक्षण शिबिर

मा. राज्यपाल कार्यालय, राजभवन, मुंबई रासेयो विभाग मुंबई व स्वामी रामानंदतीर्थ मराठवाडा विद्यापीठ, नांदेड यांच्या संयुक्त विद्यमाने आयोजित ‘आव्हान २०१९’ आपत्ती व्यवस्थापन प्रशिक्षण शिबिर स्वामी रामानंदतीर्थ मराठवाडा विद्यापीठ, नांदेड येथे दिनांक ३ ते १२ जून २०१९ या कालावधीमध्ये आयोजित करण्यात आले. या शिबिरात महाविद्यालयातील निलेश बोबडे बी.ए. (आर.एस) भाग-२ व साहील कोडापे बी.ए. (आर.एस) भाग-२ सहभागी झाले.

प्रशिक्षण शिबिर (PFMS)

राष्ट्रीय सेवा योजना विभाग, रा.तु.म. नागपूर विद्यापीठ द्वारा ११ जुलै २०१९ रोजी आयोजित ‘पब्लिक फायनान्शियल मॅनेजमेंट सिस्टम’ (PFMS) या प्रशिक्षण शिबिराला कार्यक्रम अधिकारी डॉ. राजेश देशपांडे उपस्थित होते.

रासेयो वार्षिक नियोजन सभा :

दिनांक ११ ऑगस्ट २०१९ रोजी राष्ट्रीय सेवा योजनेची वार्षिक नियोजन सभा मा. डॉ. विनायक देशपांडे, प्र-कुलगुरु, राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज नागपूर विद्यापीठ, नागपूर हयांच्या अध्यक्षतेखाली गुरुनानक भवन, नागपूर येथे संपन्न झाली सदर सभेला डॉ. केशव वाळके, संचालक राष्ट्रीय सेवा विभाग राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज नागपूर विद्यापीठ, नागपूर, श्री. सुनिल देशपांडे संचालक, संपूर्ण बांबू प्रकल्प यांची उपस्थिती होती. यामध्ये रासेयो कार्यक्रम अधिकाऱ्यांना येणाऱ्या अडचणी, वर्षभरात घेण्यात येणारे विविध उपक्रम याबाबत चर्चा करून नियोजन करण्यात आले. तसेच विद्यापीठस्तरीय पुरस्काराचे वितरण करण्यात आले. यासभेला रासेयो कार्यक्रम अधिकारी डॉ. राजेश देशपांडे उपस्थित होते.

जिल्हास्तरीय कार्यशाळा :

दि. ७ ऑक्टोंबर रोजी प्रियदर्शनी महाविद्यालय, वर्धा येथे राष्ट्रीय सेवा योजना कार्यक्रम अधिकाऱ्यांकरिता व्यसनमुक्ती कार्यशाळेचे आयोजन करण्यात आले होते. त्यात डॉ. राजेश देशपांडे यांनी सहभाग नोंदविला.

प्रजासत्ताकदिन पथसंचालन निवड प्रक्रीया सहभाग :

दि. १९ ऑगस्ट २०१९ रोजी यशवंत महाविद्यालय, वर्धा येथे प्रजासत्ताक दिन पथसंचालन रासेयो स्वयंसेवकांची जिल्हास्तरीय निवड प्रक्रीया पार पडली त्यात महाविद्यालयातून कु. वैशाली लोटे बी.ए. (आर.एस.) भाग-३, कु. दीपाली परमार बी.ए. (आर.एस.) भाग-२, कु. आफरीन खान बी.ए. (आर.एस.) भाग-२, साहील कोडापे बी.ए. (आर.एस.) भाग-२, व. शुभम सुरजुसे बी.ए. (आर.एस.) भाग-२ सहभागी झाले होते. यासर्वांची जिल्हास्तरावर निवड झाली. हे पाचही स्वयंसेवक दि. २० ऑगस्ट २०१९ रोजी राष्ट्रीय सेवा योजना विभाग, गुरुनानक भवन, विद्यापीठ परिसर, नागपूर येथे पुढील निवड प्रक्रीयेत सहभागी झाले. त्यात कु. वैशाली लोटे हिची निवड झाली व ती दि. १४ ते १६ सप्टेंबर २०१९ रोजी औरंगाबाद येथे झालेल्या पुढील निवड प्रक्रीयेत सहभागी झाली. याठिकाणी सुद्धा कु. वैशाली लोटे हिची निवड झाली व ती दि. ५ ते १४ नोव्हेंबर २०१९ रोजी हेमचंद्राचार्य नोर्थ गुजरात विद्यापीठ, पाटण, अहमदाबाद येथे झालेल्या पुढील निवड प्रक्रीयेत सहभागी झाली.

अळंबी प्रशिक्षण केंद्राला भेट :

दिनांक ०६ जानेवारी रोजी रासेयो स्वयंसेवकांनी रामकृष्ण बजाज कृषी महाविद्यालय, पिपरी वर्धा येथील अळंबी प्रशिक्षण केंद्राला भेट दिली. डॉ. प्रशांत धरपाल यांनी अळंबी लागवडीसंदर्भात प्रात्याक्षिकासह मार्गदर्शन केले.

सत्र २०१९-२०२० चा सर्वोत्कृष्ट स्वयंसेवक म्हणून सुशील धुर्वे, बी.ए. (आर.एस.) भाग-३ हयाता प्रजासत्ताकदिनी पुरस्कार देऊन सन्मानित करण्यात आले.

डॉ. राजेश देशपांडे
रासेयो कार्यक्रम अधिकारी

राष्ट्रीय सेवा योजना पथक विशेष शिबिर

‘राष्ट्रीय एकात्मता व स्वच्छ भारत अभियानासाठी युवाशक्ती शिबिर

महाविद्यालयाच्या राष्ट्रीय सेवा योजना पथकाचे महाविद्यालयस्तरीय ‘राष्ट्रीय एकात्मता व स्वच्छ भारत अभियानासाठी युवाशक्ती’ या संकल्पनेवर आधारित विशेष शिबिर दिनांक २२ डिसेंबर २०१९ ते २९ डिसेंबर २०१९ या कालावधीत मौजा पानवाडी, ता. आर्वी, जि. वर्धा येथे शिबिरार्थी व ग्रामस्थांच्या उपस्थितीत मोठ्या उत्साहात संपन्न झाले. या शिबिरांतर्गत ग्रामविकासाचे वेगवेगळे उपक्रम तसेच विविध समाजप्रबोधनात्मक कार्यक्रम शिबिर संयोजक मा. डॉ. पुरुषोत्तम कालभूत यांच्या मार्गदर्शनात शिबिर प्रमुख डॉ. राजेश देशपांडे व कार्यक्रम अधिकारी प्रा. मिलिंद माने यांच्या नेतृत्वात राबविण्यात आले. या शिबिरामध्ये ४१ मुली व ३४ मुले असे एकूण ७५ स्वयंसेवक सहभागी झाले होते.

शिबिराचा उद्घाटन कार्यक्रम मा. सौ. जयश्रीताई गफाट, सभापती, शिक्षण व आरोग्य समिती, जिल्हा परिषद वर्धा, मा. सौ. शीलाताई पवार, सभापती, पंचायत समिती, आर्वी, श्री. संजय गायकवाड, पोलीस निरीक्षक, खरांगणा पोलिस स्टेशन, श्री. विवेक जमदाडे, गटविकास अधिकारी, पंचायत समिती, आर्वी, मा. श्री. विनेश काकडे, जानकीदेवी बजाज ग्रामविकास संस्था, वर्धा, श्री. पुरुषोत्तम भुतडा सरपंच, पानवाडी उपस्थित होते. मा. श्री. भरतभाऊ भुतडा, अध्यक्ष, शाळा व्यवस्थापन समिती, मा. श्री. नौशाद अली, पोलीस पाटील, मा. श्री. श्यामराव पेंडके, मुख्याध्यापक, मा. श्री. एम.डी. शेळके, सचिव, ग्रामपंचायत पानवाडी, मा. श्री. दीपक लाहोटी यांच्या प्रमुख उपस्थितीत व प्राचार्य डॉ. पुरुषोत्तम कालभूत यांच्या अध्यक्षतेखाली उत्साहात संपन्न झाला. कार्यक्रमास सर्वच ग्रामस्थ बंधु-भगिनी यांची उत्साहवर्धक उपस्थिती होती.

कार्यक्रमाच्या सुरुवातीला रासेयो सांस्कृतिक कला-पथकाने विद्यापीठ गीत, रासेयो गीत सादर करून शिबिराची वातावरणनिर्मिती केली. शिबिर प्रमुख डॉ. राजेश देशपांडे यांनी प्रास्ताविकातून शिबिर आयोजनाची भूमिका मांडून शिबिर कालावधीत होणाऱ्या उपक्रमांची व दिनचर्येची माहिती दिली. प्राचार्य डॉ. पुरुषोत्तम कालभूत यांनी मार्गदर्शन केले. सर्व ग्रामस्थ बंधु भगिनींनी विविध कार्यक्रमात सक्रीयतेने सहभागी होऊन संधीचा लाभ घ्यावा असे आवाहन केले. प्रमुख अतिथी मा. सौ. जयश्रीताई गफाट यांनी शिबिर आयोजनाचे महत्व सांगून शिबिराच्या पद्धतशीर नियोजनाचे कौतुक केले. ग्रामस्थांनी ग्रामविकासाकरिता या शिबिराचा उपयोग करून घ्यावा असे आवाहन केले. श्री संजय गायकवाड यांनी शिबिराच्या माध्यमातून गावविकासाच्या संधी मिळतात. त्यामध्ये गावकच्यांचे सहकार्य महत्वाचे असते. असे प्रतिपादन केले. श्री. विवेक जमदाडे यांनी शिबिर कालावधीत गावातील वातावरण प्रसन्न व उत्साहवर्धक असते त्यामुळे ग्रामस्थांनी एकोप्याचा सदेश देत गावाच्या विकासात योगदान दयावे असे आवाहन केले. उपस्थित इतर मान्यवरांनी शिबिराला शुभेच्छा दिल्या.

शिबिराची दिनचर्या :

पानवाडी ग्रामवासीयांकरिता शिबिराची दिनचर्या ग्रामविकासाची नवी पहाट फुलविणारी प्रेरणा देणारी ठरली तर शिबिरार्थांकरिता अनुभवातून व्यक्तिमत्व विकासाची दिशा देणारी होती. शिबिराच्या दिनचर्येचा प्रारंभ पहाटे ५.०० वाजता ‘घनश्याम सुंदरा श्रीधरा अरुणोदय झाला’ या मंगल भूपाळीने होत असे. सकाळी ५.५५ वाजता सर्व विद्यार्थ्यांच्या उपस्थिती बरोबरच प्रत्येक गटातील सदस्यांच्या हजेरीची माहिती त्या गटाचा प्रमुख सादर करायचा. राष्ट्रगीतानंतर लोकप्रबोधनाच्या विविध विषयावर चिंतन व्हायचे. चिंतनाचे प्रेरणादारी

व भावस्पर्शी विचार मनात रुजवत जागर दिंडीला उत्स्फूर्त प्रारंभ व्हायचा. या जागर दिंडीत गावातील भजनी मंडळ, ग्रामस्थ बंधु-भगिनी, बालगोपाल या सर्वांचा मोठ्या उत्साहात सहभाग असायचा. ग्रामस्थ आपल्या घरासमोरील जागा स्वच्छ करून रांगोळ्यांनी दिंडीचे मोठ्या उत्साहात स्वागत करायचे. दारासमोर थोर महापुरुषांचे फोटो ठेवून फुलांच्या रांगोळ्यासह महापुरुषांचे विचार व महत्व यामधून प्रकर्षणे जाणवत होते.

जनजागृती करण्यासाठी जागर दिंडीमध्ये समाज प्रबोधनपर म्हणी, घोषवाक्य, सुविचार यांच्या घोषणा देण्यात येत असत. ‘झाडे लावा एक हजार गाव होईल हिरवेगार’, ‘मोरीचे पाणी शोषखड्यात सोडा’, ‘दारुने झिंगता संसार भंगला’, ‘कावळा म्हणतो काव काव माणसा-माणसा झाडे लाव’, ‘सफाई में खुदाई है’, ‘काश्मीर हो या कन्याकुमारी भारतमाता एक हमारी’ इत्यादी घोषवाक्ये तर ‘लावा लावा हो झाड लावा’, ‘जोडा भारत जोडो भारत’, ‘हम जवान आज्ञाद वतन के आँधी से टकरायेंगे’ अशया प्रकारची गीते, स्फूर्ती गीते, देशभक्तीपर गीते शिबिरार्थ्यांसोबत ग्रामस्थ बंधु-भगिनी व बालगोपाल उत्साहाने गात असत. यामुळे ग्रामस्थांची मने जोडली गेली. त्यांच्यामध्ये नवीन उर्जा व नवीन चेतना निर्माण झाली.

जागरदिंडीनंतर शिबिरार्थी व ग्रामस्थ युवक-युवती सकाळ्या प्रहरी धावणे, योगासने, कवायती करीत असत. शरीर सुदृढ राखण्याकरिता नियमित व्यायामाची गरज असते हा संदेश त्यातून मिळाला. शिबिराचे नियोजन उत्तम असल्यामुळे शिबिराची दिनचर्या घड्याळाच्या काळ्याप्रमाणे चालत असे. वेळेचे महत्व, शिरत, स्वयंशासन, स्वावलंबन, सहकार्य, नम्रता, आदरभाव, सामाजिक बांधिलकी यामुळे शिबिरार्थी व ग्रामस्थांचा आत्मविश्वास दृढ झाला.

श्रमसंस्कार :

‘श्रम ही हैं श्रीराम हमारा’ याप्रमाणे विद्यार्थ्यांवर श्रमाचे संस्कार व्हावे, त्यांना श्रमाचे महत्व कळावे या उद्देशाने शिबिर कालावधीत सकाळी ७.३० ते ११.०० या वेळात श्रमसंस्कार प्रकल्प राबविण्यात आला. श्रमसंस्कारचे माध्यमातून शिबिरार्थी व ग्रामस्थ बंधु-भगिनी यांनी गावातील ग्रामपंचायत कार्यालयासमोरील नाल्याची स्वच्छता आली. तसेच या नाल्याचे खादकाम साधारण २५० फूट लांब २० फूट रुंद व दीड फूट खोल याप्रमाणे करण्यात आले. गावाबाहेरील स्मशानभूमीची साफसफाई व सौंदर्यकरण करण्यात आले. शाळेचे मैदान स्वच्छ करण्यात आले. रस्त्यावर येणारे सांडपाणी रस्त्याच्या बाजूला नाली काढून व्यवस्थित करण्यात आले. गावातील रस्त्याची सफाई, तसेच रस्त्यावर असलेल्या शौचावर राखड टाकून रस्ते स्वच्छ करण्यात आले. गावात स्वच्छता अभियान राबवून स्वच्छतेचा संदेश कृतीमधून देण्यात आला. या कार्यात गावच्या संरपंच, उपसरपंच, सदस्य व ग्रामस्थांनी उत्सर्फूत सहभाग घेतला.

ग्रामस्थांचे मनपरिवर्तन केल्यामुळे गाव स्वच्छ व निर्मल करण्याची दिशा त्यांना मिळाली व ग्रामस्थांसमोर स्वच्छतेचा आदर्श निर्माण करण्यासाठी व गाव हणगदारीमुक्त करण्यासाठी शिबिरार्थी, शिबिरार्थीनी याकरिता वेगवेगळ्या चराचे संडासांची व्यवस्था करण्यात आली होती. कमी खर्चात शौचालय तयार करण्याबाबत माहिती व मार्गदर्शन देण्यात आले. शौचालयासाठी शिबिरार्थीनी उघडयावर न जाता चराच्या संडासाचा वापर करून स्वच्छतेचा संदेश कृतीमधून गावकच्यांना दिला.

बौद्धिक विकास :

गावाची स्थिती तसेच गावकच्यांची गरज व रुची लक्षात घेवून त्यांना विविध विषयांवर आधारित तांत्रिक ज्ञान उपलब्ध करून देण्याच्या उद्देशाने विषयतज्ज्ञांद्वारा विविध विषयावर मार्गदर्शनाचे सत्र आयोजित

करण्यात आले. त्यात 'हरभरा पिकाची लागवड व व्यवस्थापन' या विषयावर श्री आकाश वादाफळे, 'परसबाग व्यवस्थापन' या विषयावर डॉ. रवींद्र हवा, 'फळभाजी प्रक्रीया व्यवस्थापन' या विषयावर प्रा. स्नेहल देखमुख, 'पशुसंवर्धन' या विषयावर डॉ. एस.एन. कुलकर्णी, 'मशरूम : स्वयंरोजगाराचे दालन' या विषयावर डॉ. प्रशांत धरपाल, 'ग्रामीण युवकांसाठी संवादकौशल्य' या विषयावर प्रा. के.एन. बारसे, 'हरभच्याच्या अळीचे एकातिमिक पद्धतीने व्यवस्थापन' या विषयावर प्रा. राजेंद्र खर्चे, 'जनावरांचे प्राथमिक आरोग्य, रोगनिदान व प्रतिबंधात्मक उपाय' या विषयावर डॉ. ए.व्ही. बुचे यांनी शिबिरार्थ्यांना मार्गदर्शन केले.

व्यक्तिमत्व विकास :

युवक - युवतीमध्ये आत्मविश्वास व सकारात्मक दृष्टीकोन निर्माण व्हावा, युवकांच्या उर्जेचा वापर विधायक कार्यामध्ये व्हावा व त्यांच्यामध्ये वैचारिक मंथन घडून आणण्याकरिता शिबिरार्थ्यांना विविध स्पर्धाच्या माध्यमातून संधी उपलब्ध करून देण्यात आली. वक्तृत्व स्पर्धा, गटचर्चा, संस्कार लेखन, समयस्फूर्तभाषण स्पर्धा, स्वतःला ओळखा, प्रश्न मंजुषा इत्यादी व्यक्तिमत्व विकासाला पोषक उपक्रम आयोजित करण्यात आले. सांस्कृतिक विचाराचे आदान प्रदान होऊन राष्ट्रप्रेम, राष्ट्रभक्ती, सर्वधर्मसमभाव, समाजसेवा ही मूल्य शिबिरार्थ्यांना जपावी लागतात. शिबिर कालावधीत श्रद्धा, विवेक, प्रेम, सहकार्य, सामाजिक दायित्व, स्वावलंबन इत्यादि जीवनाला पूरक अशी उदात्त मूल्ये शिबिरार्थ्यांच्या अंगी रुजली. त्यांच्यात सकारात्मक बदल दिसून आला.

पशुचिकित्सा कृती शिबिर :

शेती हा ग्रामीण भागातील लोकांचा मुख्य व्यवसाय आहे आणि त्याकरीता पशुधन सुद्धा महत्वाचे ठरते. पशुधनाच्या उपचाराची व औषधोपचाराची सुविधा उपलब्ध करून देण्याच्या उद्देशाने दिनांक २८.१२.२०१९ रोजी पशुवैद्यकीय दवाखाना, पानवाडी येथे डॉ. संजय चुटे, प्रमुख, फिरते पशुरोग निवारण पथक व त्यांची चमू तसेच डॉ. हेमंत नाईक, पशुचिकित्सक, जानकीदेवी बजाज ग्रामविकास संस्था, वर्धा, व त्यांची चमू यांच्या सहकार्याने पशुचिकित्सा कृती शिबिर संपन्न झाले. या शिबिरात पशुंची गर्भधारणा तपासणे, वंद्यत्व निदान व उपचार, जंतनाशक औषधी पाजणे, गोचिड व गोमाशा निर्मूलन अशा विविध आजाराबाबत एकूण ३२ जनावरांची तपासणी व उपचार करण्यात आले. शिबिराला पशुपालकांचा चांगला प्रतिसाद मिळाला.

आरोग्य तपासणी शिबिर :

चांगले आरोग्य माणसाच्या प्रगतीला गती देणारे असते. परंतु ग्रामीण भागात आरोग्याबाबत बरीच उदासिनता दिसून येते. त्यामुळे आजाराचे प्रमाण वाढत जाते. या सर्व बाबी लक्षात घेऊन दिनांक २६.१२.२०१९ रोजी पानवाडी गावातील ग्रामस्थांसाठी आरोग्य तपासणी शिबिराचे डॉ. प्रणोदी अहिर, वैद्यकीय अधिकारी, प्राथमिक आरोग्य केंद्र, पानवाडी व त्यांची चमू यांच्या सहकार्याने आयोजन करण्यात आले. या शिबिराचा लाभ गावातील ६५ रुणांनी लाभ घेतला. आरोग्य तपासणीमध्ये सिकलसेल, रक्तातील हिमोग्लोबीन तपासणी, हिवताप तपासणी, रक्तदाब तपासणी व मधूमेह तपासणी करण्यात आली.

खेळ :

खेळ हा आपल्या आरोग्याकरिता अधिक महत्वाचा आहे. खेळामुळे आपल्यामध्ये एक वेगळी उर्जा निर्माण होते. शिबिराच्या दिनचर्येप्रमाणे सायंकाळी क्रीडा प्रशिक्षक श्री. सागर मोरे यांच्या मार्गदर्शनात विविध

स्पर्धा, मैदानी खेळ घेण्यात येत असत. त्यामुळे शरीराला चांगले वळण लागण्याबरोबर सफूर्ती, ताजेपणा, चैतन्य, तसेच शरीरात रक्त संचार चांगल्या पद्धतीने होत असल्यामुळे मनसुद्धा प्रसन्न राहावयास मदत होते. कबड्डी, खो-खो, व्हॉलीबॉल व सामाजिक खेळ गट-गटामध्ये खेळले जात असत. ग्रामस्थ युवक व शिबिरार्थी एकत्र मिळून खेळाचा आनंद घ्यायचे. त्यामुळे युवक युवतींमध्ये मोठा उत्साह निर्माण होत असे.

प्रार्थना :

मन प्रफुल्लित होण्याकरिता प्रार्थना उपयुक्त ठरते. प्रार्थनेमुळे मन प्रसन्न होऊन शरीरात नवी ऊर्जा संचारण्याचे कार्य होत असते. शिबिरात दररोज सायंकाळी ६.०० ते ६.३० या वेळात प्रार्थनेचे आयोजन करण्यात येत असे. स्फूर्तींगीते, जागरगीते, देशभक्तीपर गीतांचे गायन झाल्यानंतर प्रार्थनेला प्रारंभ होत असे. ‘इतनी शक्ती हमें दे ना दाता’, ‘खरा तो एकचि धर्म’ या प्रार्थनेबरोबरच अभंग, गौळणी, भजन यांचे सामुहिक गायन व्हायचे. यामुळे शिबिरार्थी व ग्रामस्थांमध्ये नवचैतन्य निर्माण होऊन सकारात्मक विचार करण्यास ते प्रवृत्त होत असत.

सांस्कृतिक कार्यक्रम :

ग्रामस्थांमध्ये सकारात्मक परिवर्तन घडवून आणण्यासाठी सांस्कृतिक कार्यक्रम हे एक भावी माध्यम आहे. पानवाडी येथे शिबिराअंतर्गत सांस्कृतिक कार्यक्रमाद्वारे प्रभावी लोकप्रबोधन करण्यात आले. नियोजित वेळेनुसार कार्यक्रमाला प्रारंभ व्हायचा. रासेयो सांस्कृतिक कलापथकाद्वारे पथनाटय, नकला, जागरगीते, फूर्तींगीते, देशभक्तीपर गीते, तुंबडी गीते इत्यादी द्वारा व्यसनमुक्ती, पर्यावरण, वृक्षारोपण, स्त्रीभ्रूणहत्या, धुम्रपान, तंबाखू व गुटखा सेवन, अंधश्रद्धा, साक्षरता, राष्ट्रीय एकात्मता, हण्डदारीमुक्त गाव, ग्रामीण स्वच्छता इ. विषयांवर मार्गदर्शन करण्यात आले. ‘भोंदूबाबाची भंबेरी’, ‘आम्ही लेकी कष्टकच्यांच्या’, ‘कचरापेटी’ ‘स्त्रीभ्रूणहत्या’, ‘ग्रामीण स्वच्छता’, ‘आपण सारे एक’, ‘गांधी तुम्हारे देश में’, ‘थांबा काय करता’ ‘जलसाक्षरता’ अशा विविध विषयावरील पथनाट्यांसोबतच नाट्यछटा, मूकनाटय, लोकनृत्य, आदिवासी नृत्य, तसेच विविध प्रकारची लोकगीते सादर करण्यात आली. पानवाडी येथील ग्रामस्थ युवक-युवती तसेच बालकांनी त्यांचे लोककलात्मक कार्यक्रम सादर केले. पानवाडी येथील श्री. कापटे व सहकाऱ्यांच्या गुरुदेव सेवा भजनी मंडळ यांनी अप्रतिम भजने गाऊन लोक प्रबोधन केले. समाजाचे प्रबोधन व राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज यांचे विचार समाजात रुजविण्यासाठी लोकप्रिय सप्तखंजेरीवादक कीर्तनकार श्री. दीपक भांडेकर यांनी किर्तनाद्वारे समाजप्रबोधन केले.

रांगोळी स्पर्धा :

शिबिरातील प्रत्येक कार्यक्रमात ग्रामस्थांचा सक्रीय सहभाग दिसून आला. गावातील महिलासुद्धा मोठ्या प्रमाणात सहभागी व्हायच्या. त्यांच्याकरिता रांगोळी स्पर्धेचे आयोजन करण्यात आले. महिला व युवतींनी मोठ्या प्रमाणात रांगोळी स्पर्धेत सहभाग घेतला. रांगोळीच्या माध्यमातून वेगवेगळा संदेशसुद्धा देण्याचा प्रयत्न गावातील महिलांनी केला. रांगोळ्यांचे परीक्षण करून पारितोषिके देण्यात आलीत. यामध्ये सौ. प्रीती आत्राम, कु. सानिका ढोक व कु. तृप्ती भुतडा यांनी अनुक्रमे प्रथम, द्वितीय व तृतीय क्रमांक प्राप्त केला.

ग्रामस्वच्छता :

ग्रामस्थांना स्वच्छतेचे महत्व पटवून देण्यासाठी ‘राष्ट्रीय एकात्मता व स्वच्छ भारत अभियानासाठी युवशक्ती शिबिर’ या संकल्पनेवर आधारित विशेष शिबिरामध्ये विविध उपक्रम राबविण्यात आले. यामध्ये दोन प्रकारच्या स्वच्छतेवर भर देण्यात आला. एक मनाची स्वच्छता व दुसरी परिसर स्वच्छता. मनाच्या स्वच्छतेकरिता शिबिरामध्ये जागरदिंडी, भजन, लोकनृत्ये, पथनाटये स्फूर्तीगीते, राष्ट्रभक्तीपर गीते इत्यादींच्या माध्यमातून प्रयत्न करण्यात आले. गावाचा परिसर स्वच्छतेकरीता ग्रामस्थ व शिबिरार्थ्यांनी संपूर्ण गाव स्वच्छ केले. नातीची सफाई, सांडपाण्याची व्यवस्था करण्यासाठी रस्त्याच्या बाजूला नाती काढण्यात आली. रस्त्यावरील शौचावर राख टाकून घाण साफ करण्यात आली. अशा प्रकारे शिबिरार्थी व ग्रामस्थांनी हातात झाडू घेऊन गाव स्वच्छ करत कृतीतून स्वच्छतेचा संदेश दिला.

शिबिर समारोप समारंभ :

सात दिवस चाललेल्या शिबिराचा समारोप दिनांक २९ डिसेंबर २०१९ रोजी करण्यात आला. या प्रसंगी महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. पुरुषोत्तम कालभूत यांच्या अध्यक्षतेखाली व श्री. प्रशांत इंगळे तिगांवकर, उपाध्यक्ष, किसान मोर्चा, महाराष्ट्र राज्य, श्री. जयंत कावळे, श्री. पुरुषोत्तम भूतडा, सरपंच, श्री. विलास आत्राम, उपसरपंच, सौ. सुवर्णा ढोमणे, सदस्य, श्री भरतभाऊ भूतडा, अध्यक्ष, शालेय शिक्षण समिती, पानवाडी श्री. नवशाद अली, पोलिस पाटील, श्री शामराव पेंडके, मुख्याध्यापक, माजी सरपंच सौ. वंदनाताई ढोक व श्री. दीपक लाहोटी यांच्या प्रमुख उपस्थितीत समारोप समारंभ उत्साहात संपन्न झाला. कार्यक्रमास सर्वच ग्रामस्थ बंधू भगिनी यांची उत्साहवर्धक उपस्थिती होती. मान्यवरांनी ग्रामस्थ व शिबिरार्थ्यांसोबत श्रमसंस्कारामधून गावात केलेल्या कामाची पाहणी केली. त्यानंतर कार्यक्रम स्थळी मान्यवरांच्या हस्ते दीपप्रज्वलन करण्यात आले. या प्रसंगी रासेयो गीत व विद्यापीठ गीत सादर करण्यात आले.

शिबिरादरम्यान राबविण्यात आलेल्या विविध उपक्रमांची माहिती शिबिर प्रमुख डॉ. राजेश देशपांडे यांनी प्रास्ताविक व अहवाल वाचनातून सादर केली. ग्रामस्थ श्री. दीपक लाहोटी, यांनी आपले मनोगत व्यक्त केले. शिबिरार्थ्यकडून श्री सुशिल धुर्वे व कु. प्रांजली गलांडे यांनी आपले मनोगत व्यक्त केले. याप्रसंगी मान्यवरांच्या हस्ते शिबिरार्थ्यांना प्रमाणपत्र वितरण व रांगोळी स्पर्धेचे बक्षिस वितरण करण्यात आले. मुख्य अतिथी श्री प्रशांत इंगळे तिगांवकर यांनी उत्कृष्ट पद्धतीने शिबिराचे आयोजन केल्याबद्दल शिबिर संयोजक, शिबिर प्रमुख, शिबिरार्थी व ग्रामस्थांचे कौतुक केले. श्री जयंत कावळे यांनी अशी शिबिरे ग्रामस्थांसाठी विकासाची नवी दिशा देणारे ठरतात त्यामुळे अशा प्रकारचे उपक्रम पुढेही राबविण्यात यावे अशी अपेक्षा व्यक्त केली. सरपंच मा. श्री. पुरुषोत्तम भूतडा यांनी शिबिराकरीता गावाची निवड करून गावकऱ्यांमध्ये मतपरिवर्तन घडवून सकारात्मक कार्य करण्याची प्रेरणा देण्याचे मोठे कार्य शिबिराद्वारा झाले. असे उपक्रम पुढेही व्हावे अशी अपेक्षा व्यक्त केली. प्राचार्य डॉ. पुरुषोत्तम कालभूत यांनी अध्यक्षीय मार्गदर्शनात शिबिराच्या माध्यमातून झालेली गाव विकासाची कामे ग्रामस्थांनी पुढे न्यावीत व आदर्श ग्राम निर्माण करण्याकरिता सर्वांनी एकत्र येवून कार्य करावे असे आव्हान ग्रामस्थांना केले. शिबिरामध्ये शिबिरार्थ्यांसोबत ग्रामस्थांचा सहभाग व सहकार्याबाबत आनंद व्यक्त केला. समारोप कार्यक्रमाचे आभार प्रदर्शन प्रा. मिलिंद माने यांनी केले. कार्यक्रमाचे सूत्रसंचालन प्रा. सतिम शेख यांनी केले. कार्यक्रमाचा समारोप सामुदायिक प्रार्थना ‘खरा तो एकची धर्म’ ने झाला. शिबिर समारोपाच्या भावस्पर्शी सोहळ्यानंतर शिबिरादरम्यान राबविण्यात आलेले

उपक्रम व रचनात्मक कार्याचा वसा आपल्या आयुष्यात जपण्याचा संकल्प करून शिबिरार्थी व ग्रामस्थांनी साशूनयनांनी एकमेकांचा निरोप घेतला. अशा प्रकारे पानवाडी येथील शिबिर ग्रामविकासाची नवी दिशा देणारे ठरले.

शिबिराच्या यशस्वीतेकरीता प्राचार्य डॉ. पुरुषोत्तम कालभूत यांच्या दिशादर्शक मार्गदर्शनात, शिबिर प्रमुख डॉ. राजेश देशपांडे यांच्या नेतृत्वात, प्रा. मितिंद माने कार्यक्रम अधिकारी व प्रा. बीना सेंम्युअल, प्रा. गोपाल उपासे, प्रा. राजेंद्र वरकल, प्रा. सलिम शेख, प्रा. मनोज येलटीवार, प्रा. देवेंद्र वसु, प्रा. शैलेंद्र जांभूळकर, प्रा. सुमेध धनवीज, श्री. सागर मोरे, श्री. सुभाष अलवाडकर, श्री. गौरव अंबाडरे, श्री. प्रफुल शंभरकर, श्री. संदीप गायकवाड, श्री. प्रशांत ढोक, श्री. नौशाद अली, श्री. आशिष भिवगडे, श्री. शुभम ढोक तसेच समर्त ग्रामस्थ बंधू आणि भगिनी तसेच शिबिरार्थी युवक-युवतींनी अथक परिश्रम घेतले व यशाचे मानकरी झाले.

डॉ. राजेश देशपांडे
रा.से.यो. कार्यक्रम अधिकारी

सामुदायिक विकास व विस्तार विभाग

श्रीकृष्णदास जानू ग्रामीण सेवा महाविद्यालय १९६१ पासून शिक्षण संशोधन व विस्तार कार्य परिसरात अविरत करत आहे. 'महाविद्यालयाचा सामुदायिक विकास व विस्तार विभाग विविध नाविन्यपूर्ण उपक्रमाद्वारे विस्तार कार्य करीत आहे. हा विभाग महाविद्यालयाचा महत्वाचा विभाग आहे. दरवर्षी प्रमाणे यावर्षीही सामुदायिक विकास व विस्तार विभागाद्वारे विविध नाविन्यपूर्ण उपक्रम विद्यार्थ्यांच्या सहभागाने घेतले आहेत.

१) फोकस ग्रुप डिस्क्शन (Focused Group Discussion)

जानकीदेवी बजाज ग्रामीण विकास संस्था यांनी वर्धा विकास आराखडा तयार करण्याच्या दृष्टीने संस्थेच्या पुणे येथील तज्ज्ञांद्वारे शिक्षामंडळ अंतर्गत येणाऱ्या महाविद्यालयामधील निवडक प्राध्यापक व विद्यार्थ्यांना एफ.जी.डी. व एकूण आराखडा तयार करणे या संदर्भात एक दिवसाची कार्यशाळा घेवून प्रशिक्षण दिले. या कार्यशाळेला आपल्या महाविद्यालयातील ०७ विद्यार्थी व प्रा. शिरीष सुतार व प्रा. डॉ. रतन चौधरी यांनी सहभाग घेतला.

एफ.जी.डी. साठी उपलब्ध प्रश्नावलीला इंग्रजी माध्यमातून मराठी माध्यमात रूपांतरीत करण्याचे कार्य प्रा. सुतार व प्रा. चौधरी यांनी केले.

एफ.जी.डी. सर्वेक्षण करण्यासाठी वर्धा जिल्ह्यातील सर्व तालुक्यांमधून एकूण ३९ गावांची निवड करण्यात आली. सायंकाळी ६ ते ११ वाजताच्या दरम्यान प्रत्येक गावामध्ये जाऊन गावातील निवडक शेतकरी, ग्रामस्थ, महिला, अंगणवाडी सेविका व आशाताई यांच्या सोबत प्रश्नावलीच्या माध्यमातून चर्चा करण्यात आली व माहितीचे संकलन करण्यात आले. या कार्यात प्रा. शिरीष सुतार व प्रा. डॉ. रतन चौधरी यांनी इतर महाविद्यालयातील प्राध्यापकांसोबत सहभाग घेवून कार्य पूर्ण केले. या कार्यात महाविद्यालयाचे विद्यार्थी श्री. ऋषीकेश भोडे व श्री. निलेश बोबडे सहभागी झाले.

संकलित माहितीचे सादणीकरण, विश्लेषण, निष्कर्ष काढून अहवाल जानकीदेवी बजाज विकास संस्था यांना सादर करण्यात आला. प्रा. सुतार व प्रा. चौधरी यांनी मोताचे कार्य केले.

२) कृषी ग्रंथालय आपल्या दारी :

कृषी विषयक पुस्तके शेतकऱ्यांना त्यांच्याच गावात वाचनासाठी उपलब्ध करून दयावी या उद्देशाने सामुदायिक विकास व विस्तार विभागातर्फे ही योजना दरवर्षी महाविद्यालयाच्या सेवा क्षेत्रातील गावांमध्ये राबवली जाते. या वर्षी रा.से.यो. च्या विशेष शिबिरासाठी निवडलेल्या पानवाडी गावामध्ये शिबिर स्थळी कृषी ग्रंथालय उभारण्यात आले. या प्रकल्पाता एकूण १३७ ग्रामस्थांनी भेट दिती व १३ ग्रामस्थांनी पुस्तके वाचण्यासाठी घरी नेली.

३) अँग्रो इन्फॉर्मेशन कॉर्नर :

शेतकऱ्यांना त्यांच्या शेतातील पिकांची, हानीकारक किटक व इतर माहिती तसेच बोंडअलीच्या जीवनक्रम माहितीचे स्टॉल रा.से.यो. विशेष शिबिर स्थळी उभारण्यात आले. या अँग्रो इन्फॉर्मेशन कॉर्नरला समस्त ग्रामस्थांनी भेट देवून माहिती जाणून घेतली.

४) कृषी व विज्ञान प्रदर्शनी :

महाविद्यालयातर्फे दरवर्षी प्रमाणे या वर्षीही कृषी व विज्ञान प्रदर्शनीचे आयोजन करण्यात आले. पूरक व्यवसायाचे मॉडेल्स जसे डेअरी फॉर्म मॉडेल, शेळीपालन मॉडेल, रेशीम शेती मॉडेल, पोलट्रीफॉर्म मॉडेल यांचे प्रदर्शन ठेवण्यात आले. पोलट्रीफॉर्ममध्ये ब्रायलर कोंबडीची एक दिवस वयाची पिल्ले ठेवण्यात आली व त्याची माहिती देण्यात आली. या प्रदर्शनामध्येच कृषीविषयक पुस्तके, मासिके, सिडी, पोस्टर्स व चार्ट्स यांचे प्रदर्शन करण्यात आले. यामध्येच विद्यार्थी व शेतकऱ्यांची किटकशाळा मांडण्यात आली व माहिती देण्यात आली.

५) कंपोस्ट खत कृषी प्रात्याक्षिक :

महाविद्यालयाच्या परिसरामध्ये असलेल्या व पूर्वीच तयार करण्यात आलेल्या कंपोस्टच्या खड्ड्यात प्रात्याक्षिक करण्यात आले. पहिले मागील वर्षीचे खत उपसण्यात आले व त्यानंतर विद्यार्थ्यांना कंपोस्ट खताचं प्रात्याक्षिक करून दाखवण्यात आले.

६) विद्यार्थी - शेतकऱ्यांसाठी किटक शाळा :

विभागातर्फे हा अभिनव उपक्रम दरवर्षी राबविण्यात येतो. यामध्ये विभागातर्फे विविध पिकांच्या नुसार व किटकांच्या प्रकारानुसार किटक जमा करण्यात आले व किटक पेट्यांमध्ये जतन करण्यात आले आहेत. याचे सादरीकरण व प्रदर्शन विद्यार्थ्यांमार्फत करण्यात येते.

७) मॉडेल्स :

शेतकऱ्यांच्या गरजा लक्षात घेऊन स्थानिक व उपलब्ध संसाधनाचा वापर करून विद्यार्थ्यांना विविध प्रकारची उपकरणे तयार करण्यास प्रोत्साहित करण्यात येते. या सत्रात विद्यार्थ्यांनी प्राध्यापकांच्या मार्गदर्शनात एक 'सात्विक तोफ' तयार करण्यात आली. यामध्ये पी.व्ही.सी. पाईप्सचा वापर करून एक तोफ तयार करण्यात आली. या तोफेला ठिणगी लावण्यासाठी एक गॅस लायटर जोडण्यात आले व मागील बाजू उघडबऱ्द करण्याची सोय करण्यात आली. यामध्ये कॅल्शिअमकारबाईडचे तुकडे टाकून त्यावर पाणी टाकून सोडले जाते

व झाकण बंद करून ३० ते ५० सेकंद नंतर लायटरने बटन दाबून ठिणगी लावली जाते. यामुळे एक मोठा तोफेसारखा आवाज येवून शेतकऱ्यांना त्रास देणारे रोही, डुक्कर, माकडे व पाखरांना हाकलणे सोपे होते. याचा वापर केल्याने कोणतेही प्रदूषण होत नाही व कोणत्याही प्राण्याला कोणत्याही प्रकारची इजा होत नाही.

८) राष्ट्रीय पोलिओ निर्मूलन डोज कार्यक्रमात सहभाग :

सामुदायिक विकास व विस्तार विभागाद्वारे प्राथमिक आरोग्य केंद्र (आरोग्य वर्धनी) आंजी यांच्या सोबत राष्ट्रीय कार्यात महाविद्यालयाचे सहकार्य व विद्यार्थ्यांचा सहभाग देण्याच्या हेतुने राष्ट्रीय पोलीओ निर्मूलन कार्यक्रमात सहभाग घेण्यात आला. या कार्यक्रमात महाविद्यालयाच्या एकुण ३४ विद्यार्थ्यांनी व विद्यार्थीनी सहभाग घेतला. पिपरी सर्कल मधील प्रत्येक पोलीओ बुथवर प्राथमिक आरोग्य केंद्र आंजीच्या वर्तीने महाविद्यालयाच्या २ ते ४ विद्यार्थीनीची नेमणूक करण्यात आली. विद्यार्थीनींनी सकाळी ९.०० वाजे पासून ते ५.३० पर्यंत नेमून दिलेल्या बुथवर त्यांना सोपविलेले कार्य पूर्ण केले. यामध्ये बाळांना डोज देणे, डोज देणाऱ्या नर्सला मदत करणे, नोंदी घेणे व इतर सहकार्य विद्यार्थीनींनी केले. या कार्यक्रमात प्रा. शिरीष सुतार व प्रा. डॉ. रतन चौधरी यांनी पूणविळ प्रत्येक बुथच्या ठिकाणी जावून विद्यार्थी व विद्यार्थीनींची सोय-गैरसोय जाणून घेतली. पोलीओ बुथ आर्वी नाका परिसर, पंजाब कॉलनी, गजानन नगर, स्वागत कॉलनी, कारला चौक, पोलीस कॉर्टर, जुनापानी, पिपरी ग्रामपंचायत, प्राथमिक शाळा पिपरी, शिवपार्वती सभागृह, किलबिल हॉस्पीटल, पांढरकवडा, गणेशपूर व आकरे सभागृह या ठिकाणी विद्यार्थीनींनी सहभाग घेतला. हा कार्यक्रम दिनांक १९.०१.२०२० रोजी पार पडला.

९) चणा पीक मार्गदर्शन कार्यक्रमात सहभाग :

दिनांक २९.०१.२०२० रोजी ग्रामपंचायत गणेशपूर येथे समाजशास्त्र विभागाच्या वर्तीने ग्रामस्थांना चणा पीक मार्गदर्शन कार्यक्रम घेण्यात आला. या कार्यक्रमात कृषी विज्ञान संस्था पिपरी चे डॉ. अमोल झापे यांनी शेतकऱ्यांना चणा पिकावरील किडी व रोग या संबंधी सखोल मार्गदर्शन केले. या कार्यक्रमात विभागाच्या वर्तीने प्रा. सुतार व डॉ. चौधरी यांनी सहभाग घेतला व मार्गदर्शन केले.

१०) तज्जांचे मार्गदर्शन :

विद्यार्थ्यांना कृषी क्षेत्रातील व अभ्यासक्रमातील नवनवीन व प्रगत तंत्रज्ञान व संधी याची माहिती देण्याकरिता बाहेरील तज्जांचे मार्गदर्शन विभागाद्वारे आयोजित केले. या अंतर्गत कृषी विज्ञान संस्था पिपरीचे कृषीशास्त्र विषयाचे प्रा. श्री आकाश वादाफळे यांनी विद्यार्थ्यांना शेतीची मशागत, पेरणी, कापूस, तूर व सोयाबीन उत्पादन तंत्रज्ञान याबाबत कृषी विज्ञान संस्था पिपरीच्या शेतावर प्रात्याक्षिकाद्वारे दिली.

दुग्धव्यवसाय, शेळीपालन व कुकुटपालन व अझोला उत्पादन, व्यवस्थापन रोग व समस्या इत्यादी संबंधी सखोल माहिती संस्थेच्या गोशाळेत दिली. भाजीपाला उत्पादनासंबंधी माहिती प्रा. स्नेहल देशमुख यांनी दिली.

दरवर्षी प्रमाणे यावर्षीही विभागाद्वारे परसबाग प्रकल्प राबविण्यात आला. मानवाच्या आहारामध्ये भाजीपाल्याचे महत्व अनन्यसाधारण आहे. याकरिता आपल्याच घरी परसबाग तयार करून विषमुक्त व सक्स भाजीपाला कमी पैशात तयार केला जाऊ; शक्ततो. महाविद्यालयाच्या परिसरात प्रत्यक्ष कृतीद्वारे विद्यार्थीनी जमीन तयार करणे, वाफे तयार करणे, बी लावणे, खत देणे पाणी देणे भाजीपाला तोडणे व त्याची विक्री

करून हिशेब व पैसे महाविद्यालयाता जमा करणे ही कामे केली. परसबागेत पालक, टमाटे, मिर्ची, वांगे, दोडके काकडी, दुधीकोहळ, सांबार वगैरे भाजीपाल्याचे उत्पादन करण्यात आले.

अभ्यास भेट :

सामुदायिक विकास व विस्तार विभागाद्वारे

- १) ग्रामपंचायत - धानोरा, २) पंचायत समिती-वर्धा ३) आरोग्यवर्धीनी (प्राथमिक आरोग्य केंद्र) आंजी,
- ४) ग्रामीण आरोग्य उपकेंद्र- महात्मा गांधी इन्स्टिट्यूट ऑफ मेडिकल सायन्सेस सेवाग्राम शाखा आंजी येथे भेट देवून या संस्थेची रचना, कार्यपद्धती उपक्रम, कामे व समस्या विद्यार्थ्यांनी अभ्यासल्या.
- ५) दोन विद्यार्थ्यांचा गट तयार करून ग्रामीण भागातील प्राथमिक शाळांचा व त्यांच्या पोषण आहार योजनेचा अभ्यास करण्यात आला.
- ६) बरबडी येथील डि.एस. पोलट्रीफॉर्मला भेट देवून विद्यार्थ्यांनी या व्यवसायाची माहिती घेतली.

प्रकल्प भेटी (कृषी पूरक उद्योग)

दुग्ध व्यवसाय, शेतीपालन, रेशीम शेती, मधुमक्षिकापालन व कुकुटपालन या सर्व विषयांच्या प्रगतशील शेतकऱ्यांकडे सुरु असलेल्या प्रकल्पांची विद्यार्थ्यांनी प्रत्यक्ष भेटी देवून माहिती घेतली व अहवाल तयार करून फोटोसह सादर केला.

१४) Agriculture Input Marketing certificate Course

सामुदायिक विकास व विस्तार विभाग द्वारे यावर्षी Agriculture Input Marketing certificate Course निरंतर शिक्षण व विस्तार केंद्र राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज नागपूर विद्यापीठ नागपूर द्वारे मान्यताप्राप्त प्रमाणपत्र अभ्यासक्रम सुरु करण्यात आला आहे. हा अभ्यासक्रम सुरु करण्याचा मुळ उद्देश विद्यार्थ्यांना कृषी क्षेत्रातील तंत्रज्ञान माहिती तसेच रोजगाराच्या संधी उपलब्ध करणे हा होय. याद्वारे विद्यार्थ्यांना बियाणे, खते, किटकनाशके, तणनाशके, रोगनाशके व इतर क्षेत्रामध्ये रोजगार संधी उपलब्ध होणार आहे.

१५) विद्यार्थी सेमिनार :

सामुदायिक विकास व विस्तार विभागाद्वारे महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांचे क्लास, सेमिनार आयोजित करण्यात आले. विद्यार्थ्यांनी पॉवर पॉईंट प्रेसेंटेशनद्वारे दिलेल्या विषयावर सादरीकरण केले.

१६) कृषी-पूरक उद्योगांचा प्रकल्प अभ्यास :

शेती सोबतच कृषीपूरक उद्योग ग्रामीणांसाठी उन्नतीची गुरुकिलती आहे. यामुळे कृषीपूरक उद्योगांची सखोल माहिती होणे करिता बी.ए. ग्रामीण सेवा, भाग ३ च्या विद्यार्थ्यांना त्यांच्या आवडीनुसार, दुग्धव्यवसाय, शेळीपालन, कुकुटपालन, रेशीम शेती व मधुमक्षिका पालन या विषयावर विविध गावांमधून एका यशस्वी कृषीपूरक उद्योजकाकडे अभ्यासाकरिता भेटीसाठी पाठविण्यात आले. विद्यार्थ्यांनी संपूर्ण सत्रामध्ये आवश्यक भेटी देवून संपूर्ण प्रकल्पाची माहिती जाणून घेतली व आवश्यक ती कामे केली व त्यासंबंधी अहवाल सादर केले.

१७) महात्मा गांधी आयुर्विज्ञान संस्था सेवाग्राम सहकार्याने विस्तार कार्य विभागाद्वारे महात्मा गांधी आयुर्विज्ञान संस्था सेवाग्राम एम.जी.आय.एम.एस. शाखा आंजी यांच्या सोबत सहकार्याने पारधी-बेडा (पांढरकवडा) येथे

विस्तार कार्य करण्यासंबंधी सभा महाविद्यालयात घेण्यात आली. सभेला MGIMS आंजी शाखा येथील डॉ. अर्जुन व डॉ. सोफीया व महाविद्यालयाच्या वतीने प्रा. सुतार, प्रा. डॉ. चौधरी, उपप्राचार्य प्रा. पवार व डॉ. उगले सभेला हजर होते. यानंतर पारधी बेडा येथे आरोग्य तपासणी (महिला व मुले) कार्यक्रम घेण्यात आला.

१८) फळ प्रक्रीया प्रशिक्षण शिबिर :

सामुदायिक विकास व विस्तार विभागाच्या वतीने विद्यार्थ्यांमध्ये स्वयंरोजगार निर्माण करण्याच्या दृष्टीने फळ प्रक्रीया प्रशिक्षण शिबिर आयोजित करण्यात आले. या दोन दिवसीय शिबिरात ॲपल जॅम, टोमॅटो सॉस, लोणचे व सिथेटीक सिरप (सरबत) यांचे कृतीपर प्रशिक्षण देण्यात आले. विद्यार्थ्यांनी या सर्व वस्तू प्रशिक्षकांच्या मार्गदर्शनाखाली तयार केल्या. शिबिरासाठी प्रशिक्षण प्रा. सौ. किरण जाजू यांनी दिले. शिबिरामध्ये तयार केलेले पदार्थाची

विद्यार्थ्यांनी विक्री केली. शिबिराचे समन्वय प्रा. शिरीष सुतार यांनी केले. या शिबिरात विद्यार्थ्यांना पदार्थाचे प्रशिक्षण, बाजारातील मागणी, पॅकेजिंग व विक्री संबंधी माहिती देण्यात आली. तयार करण्यात आलेल्या पदार्थाच्या विक्रीतून रु. १४४०/- प्राप्ती झालेली रक्कम महाविद्यालयात जमा करण्यात आली. शिबिरात एकूण ४२ विद्यार्थ्यांची नोंदणी करण्यात आली.

१९) विस्तार कार्याचा प्रसार :

महाविद्यालयाद्वारे करण्यात येणारे विस्तार कार्याचा प्रसार करणे तसेच कनिष्ठ महाविद्यालयाच्या विद्यार्थ्यांना पुढील शिक्षण संधी व खेळाचे महत्व या सर्व विषयावर महाविद्यालयाच्या सेवाक्षेत्रातील विविध ४ कनिष्ठ महाविद्यालयामध्ये या कार्यशाळेचे आयोजन करण्यात आले. आदर्श कनिष्ठ महाविद्यालय, आंजी, श्रीकृष्णदास जाजू ग्रामीण सेवा महाविद्यालय पिपरी व स्वावलंबी कनिष्ठ महाविद्यालय, खरांगणा येथे घेण्यात आला. या कार्यशाळेला प्रा. शिरीष सुतार, डॉ. आर.के. मून, प्रा. सुरेश पवार, डॉ. रतन चौधरी व डॉ. सुशिल चौहाण यांनी मार्गदर्शन केले.

२०) गांडूळखत निर्मिती प्रशिक्षण :

बी.ए. ग्रामीण सेवा अंतर्च्या विद्यार्थ्यांना कृषीपूरक उद्योग व्यवसाय संधी अंतर्गत गांडूळ खत निर्मिती प्रशिक्षण देण्यात आले. यामध्ये गांडूळ खताचे महत्व निर्मिती प्रक्रीया व विक्री संबंधी सखोल माहिती देण्यात आली. या प्रकल्पाचे समन्वयन डॉ. रतन चौधरी व प्रा. सुतार यांनी केले.

प्रा. शिरीष सुतार
समन्वयक

समाजशास्त्र विभाग

समाजशास्त्र विभागांतर्गत सत्र २०१९-२० मध्ये भारतीय समाजशास्त्र ज्ञानशाखेची शतकपूर्ती वर्ष या निमित्ताने दिनांक १९/१२/२०१९ रोजी व्याख्यानाचे आयोजन करण्यात आले होते. “ भारतीय समाजशास्त्राची शतकपूर्ती: ‘स्थिती आणि स्थित्यंतरे ’ या विषयावर डॉ. धनंजय सोनटके, प्रियदर्शनी महिला महाविद्यालय, वर्धा यांनी समाजशास्त्रात अंतर्भूत घटक, समाजव्यवस्था, राजकीय घटकांचा समाजाचा होणारा परिणाम यावर सखोल मार्गदर्शन केले. ‘आमचा गाव आमचा विकास’ या अंतर्गत दिनांक २०/०१/२०२०

बुधवारला गणेशपूर येथे ग्रामस्थांकरीता 'पिक संरक्षण' या विषयावर डॉ.अमोल झापे यांचे मार्गदर्शनपर कार्यक्रम आयोजित करण्यात आला होता. बदलत्या वातावरणाचा पिकांवरील परिणाम,पिकांवर येणारे रोग व त्यावर नियंत्रण या विषयावर त्यांनी मार्गदर्शन केले.

दिनांक २५/०२/२०२ मंगळवार रोजी महात्मा गांधी आयुर्विज्ञान संस्थान सेवाग्राम यांच्या सहयोगाने पारधीबेडा येथे 'आरोग्य व रक्त तपासणी' शिबिराचे आयोजन करण्यात आले होते. या शिबिरात डॉ. प्रणित पाटील व त्यांचे सहकारी चमू यांनी ग्रामस्थांना स्वच्छता, आहार व पोषण, विविध आजारावर मार्गदर्शन केले. याप्रसंगी शालेय शिक्षण व सुविधा,पाणी समस्या,इलेक्ट्रीक पोल या विषयांवर ग्रामपंचायत सदस्यांसोबत सखोल चर्चा करण्यात आली.

प्रा.एम.एम. पवार

समन्वयक

श्री. देवीदास ज. हातेकर ग्रंथालय

महविद्यालयाचे ग्रंथालय अत्याधुनिक सोरीनी सुसज्ज असनू संपूर्ण ग्रंथालय संगणकीयकृत आहे. ग्रंथालयाची स्वतंत्र वास्तू असून वाचकांची सोय लक्षात घेता विविध दालनांची सोय करण्यात आलेली आहे. अत्याधुनिक तंत्रज्ञानाचा वापर प्रत्येक विद्यार्थ्यासि करता यावा. यासाठी ग्रंथालय अग्रेसर आहे. ग्रंथालयाची ज्ञानसंपदा वृद्धिदंगत होत असून वाचन संस्कृती वाढावी म्हणून ग्रंथालय सातत्याने प्रयत्नशील आहे.

ग्रंथ खरेदी :

सत्र २०१९-२०२० मध्ये विविध विषयांची ग्रंथ, संदर्भ ग्रंथ, नियतकालिके व वर्तमानपत्रे खरेदी करण्यात आली.

वाचक प्रबोधन :

महाविद्यालयातील नवप्रवेशित विद्यार्थ्यांना ग्रंथालयाची माहिती व्हावी या दृष्टीने वरिष्ठ, कनिष्ठ व एम.सी.व्ही.सी. विभागातील सर्व विद्यार्थ्यांना माहिती साक्षरता अंतर्गत मार्गदर्शन करण्यात आले. तसेच, ग्रंथालयातील प्रत्येक विभागाची सविस्तर माहिती, ग्रंथालयाचे कामकाज, सेवा व एन.आर.सी. अंतर्गत पुरविण्यात येणाऱ्या सेवांची माहिती, 'माहिती साक्षरता' या उपक्रमंतर्गत देण्यात आली.

ग्रंथालयीन सेवा :

ग्रंथालय softlib software द्वारे पूर्णतः संगणकीयकृत आहे. ग्रंथालयामार्फत वाचकांकरिता विविध सेवा दिल्या जातात. यामध्ये प्रामुख्याने प्रतिरूप सेवा, प्रिंटिंग, (B/W & colour) सेवा, पुस्तकपेढी योजना, Scanning सेवा, संदर्भ सेवा, देवाणघेवाण, CAS व SDI सेवा, OPAC सेवा व NRC विभागांतर्गत इंटरनेट व ई-मेल सेवा दिल्या जातात.

ग्रंथपेढी योजना :

ग्रंथपेढी योजनेअंतर्गत गरीब व होतकरू विद्यार्थ्यांना वर्षभरासाठी विनामूल्य पाळ्यपुस्तकाचे संच देण्यात येतात. या सत्रात एकूण २२ विद्यार्थ्यांनी या योजनेचा लाभ घेतला.

विद्यार्थ्यांची ग्रंथालयाबाबत ची जागृकता वाढावी, त्याचबरोबर अध्ययनासाठी जास्तीत जास्त वाचन साहित्याचा वापर करता यावा, वाचन संस्कृती वाढावी या उद्देशाने ग्रंथालय विभागाद्वारे ग्रंथप्रदर्शनी, व्याख्यान, सखोल वाचन स्पर्धा, संगणकाशी संबंधीत विविध कार्यशाळेचे आयोजन केल्या गेले.

डॉ. एस. आर. रंगनाथन जयंती :

ग्रंथालयशास्त्राचे जनक डॉ. एस. आर. रंगनाथन यांच्या जयंतीचा कार्यक्रम ग्रंथालय सप्ताह म्हणून साजरा करण्यात आला होता.

ग्रंथप्रदर्शनी :

ग्रंथालय सप्ताहाच्या निमित्ताने दिनांक ०९/०८/२०१९ ते १०/०८/२०१९ रोजी ग्रंथप्रदर्शनीचे आयोजन करण्यात आले. यामध्ये स्पर्धा परीक्षा, संदर्भ ग्रंथ, कृषिविषयक ग्रंथ, आत्मचरित्रे, कथा व कादंबरी नियतकालिके इ. अनेक साहित्य प्रदर्शित करण्यात आले होते.

सखोल वाचन स्पर्धा :

विद्यार्थ्यांची वाचन संस्कृती वृद्धिंगत व्हावी या दृष्टिने सखोल वाचन स्पर्धेचे आयोजन करण्यात आले होते. यामध्ये तहान, बारोमास, युगनायक, कोल्ह्याटाचं पोर, अश्रूची फूले इ. अनेक ग्रंथांवर समीक्षात्मक लिखाण विद्यार्थ्यांनी केले.

ग्रंथालय मार्गदर्शनपर कार्यक्रम :

दिनांक १०/०२/२०२० रोजी ग्रंथालय विभागांतर्गत श्री. अमोल परशुरामकर (Narayana IAS Academy, Nagpur) यांच्या मार्गदर्शनाखाली Carrer Counseling या सेमिनारचे आयोजन करण्यात आले होते. या कार्यशाळेमध्ये विद्यार्थ्यांना MPSC, UPSC व इतरस्पर्धा परीक्षांबाबत मार्गदर्शन करण्यात आले. यामध्ये महाविद्यालयातील ६४ विद्यार्थ्यांचा समावेश होता.

दिनांक २५/०२/२०२० रोजी ग्रंथालय विभागांतर्गत जिल्हा परिषद प्राथमिक शाळा, पारधीबेडा येथे 'योग व आरोग्य' या कार्यक्रमचे आयोजन करण्यात आले होते. यामध्ये डॉ. प्रणित पाटील (महात्मा गांधी आयुर्विज्ञान संस्थान, सेवाग्राम) यांनी विद्यार्थ्यांना स्वच्छतेचे महत्व, आहार व पोषण यावर तर डॉ. वैशाली उगले यांनी 'योगसंस्कार' यावर सखोल मार्गदर्शन करून प्रात्यक्षिक घेण्यात आले.

N.R.C. (NETWORK RESOURCE CENTRE) :

विद्यार्थ्यांना अत्याधुनिक तंत्रज्ञानाची माहिती व्हावी तसेच, त्याचा वापर अध्ययनात व संशोधनात करता यावा, प्रत्येक विद्यार्थ्यांसि स्वतंत्रपणे संगणक हाताळता यावे म्हणून या विभागांतर्गत विद्यार्थ्यांकरिता संगणक कार्यशाळेचे आयोजन करण्यात येते.

या सत्रात दिनांक १०/१२/२०१९ ते १४/१२/२०१९ या कालावधीत संगणकिय कार्यशाळेचे आयोजन करण्यात आले. यामध्ये M.S. WORD, EXCEL, PPT, INTERNET, E-MAIL, E-RESOURCES, N-LIST या विषयावर प्रा. मिलिंद माने, डॉ. वैशाली उगले, प्रा. शिरिष सुतार व डॉ. रत्न चौधरी यांनी मार्गदर्शन केले.

या सर्व उपक्रमामुळे ग्रंथालयाचा मोळ्या प्रमाणात उपयोग होत असून महाविद्यालयाच्या शैक्षणिक विकासामध्ये ग्रंथालयाचे महत्वाचे स्थान निर्माण झाले आहे.

डॉ. वैशाली उगले
ग्रंथपाल

‘स्पर्धा परीक्षा मार्गदर्शन वर्ग’

महाविद्यालयात सत्र २०१९-२० मध्ये स्पर्धा परीक्षा विभागाद्वारा विद्यार्थ्यांकिता विविध स्पर्धा परीक्षांकरिता उपयोगी ठरेल असा पायाभूत अभ्यासक्रम (स्पर्धापरीक्षा फाउंडेशन कोर्स) शिकविण्यात आला. या वर्गात ‘पायाभूत अंकगणित’ या विषयावर प्रा. गोपाल उपासे व ‘मराठी भाषा आकलन कौशल्य’ या विषयावर डॉ. राजेश देशपांडे यांनी सखोत मार्गदर्शन केले. या मार्गदर्शन वर्गाता बी.ए.(आर.एस.)भाग-२ च्या १३, व बी.ए.(आर.एस.)भाग-३ च्या ०२ अशा एकूण १५ विद्यार्थ्यांनी प्रवेश घेतला होता. या मार्गदर्शन वर्गामुळे विद्यार्थ्यांमध्ये स्पर्धा परीक्षांबाबत जागृती निर्माण झाली, सामान्यज्ञान वाढण्यास मदत झाली, वृत्तपत्र वाचण्याची सवय लागली, आत्मविश्वास वाढला.

महाविद्यालयातील स्पर्धा परीक्षा मार्गदर्शन वर्ग विद्यार्थ्यांमध्ये स्पर्धा परीक्षांबाबत जागरूकता निर्माण करण्याच्या दृष्टीने अत्यंत लाभदायक ठरला.

डॉ. राजेश देशपांडे
समन्वयक

सांस्कृतिक कार्यक्रम समिती

महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांच्या सुप्त गुणांना प्रेरणा व प्रोत्साहन देणे त्यांच्या व्यक्तिमत्वाचा विकास करणे याकरिता महाविद्यालयामध्ये दरवर्षीप्रमाणे सांस्कृतिक कार्यक्रम समितीचे गठण करण्यात आले. सत्र २०१९-२० मध्ये संस्कृतिक समितीच्या माध्यमातून विद्यार्थ्यांच्या विकासाकरिता विविध कार्यक्रम घेण्यात आले. १ ऑगस्ट २०१९ रोजी लोकमान्य टिळक पुण्यतिथी व लोकशाहीर अण्णाभाऊ साठे जयंती या संयुक्त कार्यक्रमाने सत्राची सुरुवात झाली उपप्राचार्यांच्या हस्ते प्रतिमेला माल्यार्पण करून अभिवादन करण्यात आले उपप्राचार्यांनी याप्रसंगी या थोर व्यक्तिमत्त्वांच्या जीवनावर प्रकाश टाकला. हा दिवस महाविद्यालय परिसर स्वच्छता, श्रमसंस्कार, करून राबविण्यात आला.

७ ऑगस्ट रोजी वरिष्ठ महाविद्यालयातील नवप्रवेशित विद्यार्थीना महाविद्यालयाच्या उपक्रमांबद्दल माहिती व्हावी याकरिता नवप्रवेशित विद्यार्थी मार्गदर्शन कार्यक्रम घेण्यात आला. या मार्गदर्शन कार्यक्रमात विद्यार्थ्यांना महाविद्यालयातील विविध विभागांची तसेच त्या विभागांमार्फत चालविण्यात येणाऱ्या विविध उपक्रमांची माहिती देण्यात आली.

१५ ऑगस्ट २०१९ ला स्वातंत्र्य दिनाचा कार्यक्रम साजरा करण्यात आला याप्रसंगी महाविद्यालयाचे कनिष्ठ विभागाचे अध्यापक श्री. पी.के. जनबंधू व प्राचार्य पुरुषोत्तम कालभूत यांनी ध्वजारोहण केले व विद्यार्थ्यांनी विविध देशभक्तीवर गीते सादर केली.

२९ ऑगस्ट २०१९ रोजी तपोधन श्रीकृष्णदास जाजू जयंती समारोह साजरा करण्यात आला. कार्यक्रमाच्या प्रमुख अतिथी श्रीमती माला माथुर यांनी तपोधन श्रीकृष्णदास जाजू यांच्या जीवन कार्यावर प्रकाश टाकला व विद्यार्थ्यांना संबोधित केले. तसेच याप्रसंगी उपस्थित शिक्षा मंडळाचे डॉ उल्हास जाजू यांनी विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले, व कार्यक्रमाचे अध्यक्ष प्राचार्य डॉ. पुरुषोत्तम कालभूत यांनी अध्यक्षीय भाषण केले. याप्रसंगी राष्ट्रीय सेवा योजना पथकाचे वर्तीने रक्तदान शिबिराचे आयोजन करण्यात आले.

५ सप्टेंबर २०१९ हा डॉ. सर्वपल्ली राधाकृष्णन यांचा जन्म दिवस शिक्षक दिन म्हणून साजरा करण्यात आला याप्रसंगी विद्यार्थ्यांनी शिक्षक व शिक्षकेतर कर्मचाऱ्यांच्या भूमिका पार पाडल्या कार्यक्रमानंतर सर्व सहभागी विद्यार्थ्यांचे स्वागत करण्यात आले यात विद्यार्थ्यांनी त्यांचे मनोगत व्यक्त केले.

३० सप्टेंबर २०१९ रोजी डी. लक्ष्मीनारायण दिवस साजरा करण्यात आला. या प्रसंगी उपस्थितांना त्यांच्या दातृत्वाची महती सांगण्यात आली.

१९ ऑक्टोबर २०१९ रोजी राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज यांची जयंती साजरी करण्यात आली. ३१ ऑक्टोबर २०१९ सरदार वल्तभाई पठेल यांची जयंती राष्ट्रीय एकता दिवस म्हणून साजरा करण्यात आली. २६ नोव्हेंबर २०१९ हा दिवस संविधान दिन म्हणून साजरा करण्यात आला. याप्रसंगी भारतीय संविधानाच्या उद्देश पत्रिकेचे सामूहिक वाचन करण्यात आले.

६ डिसेंबर २०१९ रोजी भारतीय राज्यघटनेचे शिल्पकार डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या महापरिनिर्वाण दिनानिमित्त त्यांना आदरांजली अर्पण करण्यात आली. याप्रसंगी डॉ. पुरुषोत्तम कालभूत यांनी डॉक्टर बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या कार्यावर प्रकाश टाकला. १७ डिसेंबर २०१९ रोजी 'व्यक्ती व समाज' या विषयावर वक्तृत्व स्पर्धेचे आयोजन करण्यात आले यामध्ये महाविद्यालयाच्या पाच विद्यार्थ्यांनी सहभाग घेतला यामध्यून निवड झालेल्या दोन विद्यार्थ्यांनी २१ डिसेंबर २०१९ रोजी शिक्षा मंडळ स्तरावर घेण्यात आलेल्या वक्तृत्व स्पर्धेत महाविद्यालयाचे प्रतिनिधित्व केले.

३ जानेवारी २०२० रोजी क्रांतीज्योती सावित्रीबाई फुले जयंती साजरी करण्यात आली. याप्रसंगी आयोजित करण्यात आलेल्या वक्तृत्व स्पर्धेत महाविद्यालयातील पाच विद्यार्थ्यांनी भाग घेतला. १२ जानेवारी २०२० ला स्वामी विवेकानंद जयंती 'राष्ट्रीय युवा दिन' म्हणून महाविद्यालयात प्राचार्यांचे अध्यक्षतेखाली साजरा करण्यात आली. याप्रसंगी आयोजित वक्तृत्व स्पर्धेत पाच विद्यार्थ्यांनी भाग घेतला.

विद्यार्थ्यांच्या विविध कलागुणांना वाव देण्यासाठी १७ व १८ जानेवारी २०२० ला युवारंग या सांस्कृतिक कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले. १७ जानेवारी रोजी विद्यार्थ्यांकरिता पुष्परचना, रांगोळी, ग्रीटिंग, स्पर्धा, कृषी व विज्ञान प्रदर्शनी तसेच 'वाचन संस्कृतीच्या न्हासाता भ्रमणध्वनी जबाबदार आहे' या विषयावर वक्तृत्व स्पर्धा आयोजित करण्यात आली. १८ जानेवारी २०२० रोजी भारतीय लोकसंस्कृतीचे विलोभनीय दर्शन घडवणारे विविध कलाविष्कार विद्यार्थ्यांनी सादर केले यामध्ये नाटक, भजन, गवळणा, देशभक्तीपर गीते यांचा समावेश होता. २३ जानेवारी २०२० रोजी नेताजी सुभाषचंद्र बोस यांची जयंती साजरी करण्यात आली याप्रसंगी मुख्य वक्ते श्री आनंद इंगोले यांनी नेताजी सुभाषचंद्र बोस यांच्या जीवनावर प्रकाश टाकला.

२६ जानेवारी २०२० भारताच्या प्रजासत्ताक दिनी शिक्षा मंडळाचे सभापती मा. श्री संजय भार्गव हे प्रमुख अतिथी म्हणून उपस्थित होते व त्यांच्या हस्ते ध्वजारोहण करण्यात आले. ध्वजारोहण व देशभक्तीपरगीता नंतर प्रमुख अतिथी व मान्यवरांच्या हस्ते विद्यार्थ्यांनी वर्षभर विविध स्पर्धामध्ये मिळवलेल्या पारितोषिकांचे वितरण, व गुणवत्ताप्राप्त विद्यार्थ्यांना बक्षीस देऊन त्यांचे कौतुक करण्यात आले. याप्रसंगी शिक्षा मंडळाचे सभापती मा. श्री संजय भार्गव यांनी विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले व महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. पुरुषोत्तम कालभूत यांनी अध्यक्षीय भाषण केले.

२०१९-२० मधील सर्वोत्कृष्ट खेळाडू म्हणून कु. दीपाली बुधबाबरे व कु. सिमता बंडे बीए (ग्रासे) भाग ३, सर्वोत्कृष्ट विद्यार्थी म्हणून कु. गौसिया शेख बीए (ग्रासे) भाग ३, सर्वोत्कृष्ट राष्ट्रीय सेवा योजना

स्वयंसेवक म्हणून श्री सुशील धुर्वे बीए (ग्रासे) भाग ३ व सर्वोत्कृष्ट वाचक म्हणून कु. शितल मोडक बीए (ग्रासे) भाग २ यांना बक्षीस व प्रमाणपत्र देऊन गौरविण्यात आते.

महाविद्यालयीन शिक्षक व शिक्षकेतर कर्मचारी यांच्याकडून विद्यार्थ्यांना बक्षिसे व पुरस्कार दिले जातात. यावर्षी पुढील विद्यार्थ्यांना पुरस्कार देऊन गौरविण्यात आले. बीए (ग्रासे) मध्ये सर्वोच्च गुण प्राप्त करणाऱ्या विद्यार्थ्यांना दिल्या जाणारा डॉ. म.क.नगराळे पुरस्कार व श्री निळकंठ अडवाले पुरस्कार कु. सारिका रमेशराव तेलगोटे बीए (ग्रासे) भाग ३ (२०१८-१९) हिला देण्यात आला.

कनिष्ठ महाविद्यालयातील बारावी २०१८-१९ च्या परीक्षेत कु. वैशाली कैलास भावे हिने रसायनशास्त्र विषयात सर्वोच्च गुण प्राप्त केल्याबद्दल स्वर्गीय श्री हरिभाऊ शिंदे पुरस्कार श्री नयन जयंती धोंगडी भौतिकशास्त्र विषयात सर्वोच्च गुण प्राप्त केल्याबद्दल स्व. श्री झाडगांवकर स्मृती पुरस्कार, तसेच देण्यात आला. तसेच कु. आकांक्षा गजानन मोरे हिला १२ वी कला मध्ये मुलांमधून सर्वोच्च गुण प्राप्त केल्याबद्दल स्वर्गीय श्री शंकरलाल भुतडा स्मृती पुरस्कार देण्यात आला.

महाविद्यालयाच्या दोन विद्यार्थ्यांनी दिनांक २९ जानेवारी २०२० रोजी औषधनिर्माणशास्त्र शिक्षण व संशोधन संस्था बोरगांव (मेघे) वर्द्धा येथे घेण्यात आलेल्या ‘भारतीय राजकारणात विद्यार्थ्यांचा सहभाग सुशासनासाठी उपयुक्त ठरेल’ या विषयावर आयोजित विदर्भस्तरीय वक्तुत्व स्पर्धेत महाविद्यालयाचे प्रतिनिधित्व केले.

प्रा. मिलिंद माने,
समन्वयक

मानसिक समुपदेशन कक्ष

महाविद्यालयीन मुलांचे मानसिक-भावनिक प्रश्नांचे स्वरूप समजावून घेवून त्यांचे निरसन करण्यासाठी योग्य समुपदेशन करणे हा प्रस्तुत कक्षाचा मुख्य उद्देश आहे. महाविद्यालयातील मुलांचे मनोभाव विश्व सतत बदलत असते. ताण, भीती, चिंता, नैराश्य, निद्रानाश भावनिक आंदोलन अशी समस्यांची निर्मिती होण्याची दाट शक्यता असते. यासाठी महाविद्यालयातील प्रस्तुत सेलचे कार्य विद्यार्थ्यांना कळावे यासाठी प्रथम नोटीसीद्वारे विद्यार्थ्यांना सूचना दिली गेली. त्यानंतर वर्गावर नियमित याबाबत मार्गदर्शन केल्या गेले. सोबतच बी.ए. (ग्रा.से.) भाग-१ च्या सर्व विद्यार्थ्यांकडून मानसिक समस्यावर आधारित अनुसूची भरून घेण्यात आली. त्यांचे विश्लेषण करून, जया विद्यार्थ्यांमध्ये काही समस्या आढळल्यात तयांचे मानसिक समुपदेश करण्यात आले. याबाबत विविध तंत्रे, पद्धती विद्यार्थ्यांना पटवून देण्यात आली.

डॉ. राजकुमार मून
समन्वयक

करिअर गायडन्स कक्ष

महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांना विविध स्पर्धा परीक्षांबद्दलची माहिती व्हावी यासाठी प्रस्तुत कक्ष कार्यरत असतो. याबाबत तशी सूचना विद्यार्थ्यांसोबत काढण्यात आली. विशेष वर्गाचे आयोजन करून विविध स्पर्धापरीक्षांबद्दल माहिती देण्यात आली. याच बरोबर आदर्श महाविद्यालय आंजी, महिला विद्यालय, आंजी आणि खरांगणा येथील विद्यालयात स्पर्धापरीक्षा मार्गदर्शन वर्गाचे आयोजन करण्यात आले. यात महाविद्यालयातील प्रा. सुतार, डॉ. सुशिल चौक्हाण, डॉ. रत्न चौधरी, प्रा. पवार, डॉ. राजकुमार मून यांनी या कार्यक्रमाचे आयोजन केले. डॉ. राजकुमार मून यांनी प्रस्तूत वर्गात स्पर्धापरीक्षांबद्दल विस्तृत मार्गदर्शन केले.

डॉ. राजकुमार मून
समन्वयक

पालक-शिक्षक समिती

पालक-शिक्षक समितीची सभा शुक्रवार दिनांक १८ ऑक्टोबर २०१९ रोजी महाविद्यालयात संपन्न झाली. या सभेला एकूण १४ पालक, सर्व शिक्षक व शिक्षकेतर कर्मचारी उपस्थित होते. शिक्षक पालक सभेच्या अध्यक्षस्थानी महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. पुरुषोत्तम कालभूत, पालक प्रतिनिधी श्री. मनोहर खडसे, श्री. प्रदीप कुकडे व पालक-शिक्षक समितीचे सचिव डॉ. राजेश देशपांडे मंचावर उपस्थित होते.

महाविद्यालयात राबविण्यात येणारे विविध उपक्रम व योजनांची माहिती प्रा. शिरीष सुतार, प्रा. मनोज येलटीवार व प्रा. सुरेश महाजन यांनी सभेला दिली. याप्रसंगी पालकांनी महाविद्यालयातील विविध सुविधा, उपक्रम व विद्यार्थ्यांची शैक्षणिक प्रगती याबद्दल आपले मनोगत व्यक्त केले. महाविद्यालयातील वातावरण शिक्षणासाठी अत्यंत उत्तम असून येथील शिक्षक विद्यार्थ्यांकडे जातीने लक्ष देतात, महाविद्यालयात विद्यार्थ्यांना सुरक्षित वातावरण लाभते अशा प्रकारची मते पालकांनी व्यक्त केली. केलेल्या मनोगताची नोंद महाविद्यालयाने घेतली. याप्रसंगी नवीन कार्यकारणीची स्थापना करण्यात आली.

प्राचार्य डॉ. पुरुषोत्तम कालभूत यांनी आपल्या अध्यक्षीय भाषणात मातृसंस्था शिक्षा मंडळ व महाविद्यालयाच्या कार्यप्रणालीबद्दल पालकांना अवगत केले. पालकांच्या सूचनांची दखल घेऊन योग्य ती कार्यवाही केली जाईल असे आश्वासन दिले. महाविद्यालयात मूल्यधिष्ठित व गुणात्मक शिक्षणाच्या माध्यमातून विद्यार्थ्यांचा सर्वांगीण विकास साधला जातो. पालक, शिक्षक व विद्यार्थी हे शिक्षण प्रक्रीयेतील तीन प्रमुख घटक आहेत. विद्यार्थ्यांच्या शिक्षणाबद्दल शिक्षक जागरूक असतातच पण सुजाण पालकांच्या सहकार्याने विद्यार्थ्यांची प्रगती साधता येते. असे मत त्यांनी व्यक्त केले. कार्यक्रमाचे प्रास्ताविक डॉ. राजेश देशपांडे यांनी केले. संचालन प्रा. सलीम शेख यांनी तर आभार प्रदर्शन प्रा. प्रवीण बैस यांनी केले. पालक-शिक्षक सभेनंतर उपस्थित पालकांनी महाविद्यालयाच्या विभागांना व ग्रंथालयाला भेट दिली तसेच महाविद्यालयीन परिसराची पाहणी केली. पालक-शिक्षक सभेनंतर जे पालक उपस्थित राहू शकले नाही त्यांचे त्यांचे महाविद्यालयाबद्दलचे मत, फीडबॅक, नोंदवण्याचे आवाहन करण्यात आले. पालकांनी व्यक्त केलेल्या मतांची महाविद्यालयाने दखल घेतली.

डॉ. राजेश देशपांडे
समन्वयक

शैक्षणिक क्षेत्र भेट

१) केळकर उद्योग - राजमलाई चॉकलेट दहेगाव, वर्धा

कनिष्ठ महाविद्यालयातील वर्ग ११ वी कला शाखेतील ३४ विद्यार्थी दिनांक ०३ जानेवारी २०२० रोजी सकाळी १० वाजता मा. प्राचार्य व उपप्राचार्य तसेच इतर प्राध्यापकांच्या उपस्थितीत सर्व विद्यार्थी केळकर उद्योगाला भेट देण्यासाठी निघाले. केळकर उद्योगात काजू, दूध, अंजीर इत्यादी चव असलेली प्रसिद्ध राजमलाई चॉकलेट तयार होते. चॉकलेट तयार करतांना दूध उकळणे, क्रीम काढणे, खवा भाजणे इत्यादी प्रक्रीया झाल्यानंतर मशीनवर चॉकलेट वड्या आणि रॅपर लावणे इत्यादी कार्य विद्यार्थ्यांनी प्रत्यक्ष पाहिले.

केळकर उद्योगात (वर्धा अऱ्गो) आंब्याचे, निंबू-मिरची मिक्स लोणांचं, वळ्हाडी ठेचा, बोरकूट इत्यादी उत्पादन होतात. उद्योगातील अधिकाऱ्यांनी प्रत्येक विभागाची व्यवस्थित माहिती विद्यार्थ्यांना दिली. सर्व विद्यार्थी दुपारी ३.३० वाजता महाविद्यालयात परत आली.

२) महात्मा पूर्ती शूगर अऱ्ड पॉवर उद्योग, जामणी, वर्धा

वर्ग ११ वी कला शाखेतील ३१ विद्यार्थ्यांनी दिनांक ३० जानेवारी २०२० ला सकाळी १० वाजता महात्मा पूर्ती शूगर अऱ्ड पावर उद्योग, दिनकर नगर, जामणी वर्धा येथे भेट दिली. महात्मा पूर्ती शूगर अऱ्ड पावर उद्योग मधील विभागप्रमुख, इंजिनिअर्स, कर्मचारी या सर्वांनी यंत्रसामग्री, पॅकिंग, गोडवून, इथेनॉल निर्मिती याबद्दल सविस्तर माहिती प्रश्नोत्तरातून विद्यार्थ्यांना दिली. सर्व विद्यार्थी दुपारी ३.४० वाजता महाविद्यालयात परत आली.

प्रा. प्रवीण बैस
सहल संयोजक

शिक्षा मंडल सामान्य ज्ञान स्पर्धा परीक्षा (२०१९-२०)

मातृसंस्था शिक्षा मंडल, वर्धा द्वारा विद्यार्थी शिक्षक व शिक्षकेतर कर्मचारी यांच्या सर्वांगिण विकासाच्या दृष्टीकोनातून दरवर्षी विविध कार्यक्रमांचे आयोजन केले जाते सत्र २०१९-२० मध्ये शिक्षा मंडल, वर्धा द्वारा दिनांक ४ जानेवारी २०२० रोजी सामान्य ज्ञान स्पर्धा परीक्षा यशस्वीरित्या आयोजित करण्यात आली. सदर परीक्षेला कनिष्ठ विभागातून २४१ व वरिष्ठ विभागातून ६८ असे एकूण ३०९ विद्यार्थी प्रविष्ट झाले होते. शिक्षा मंडल, वर्धा द्वारा दिनांक ११ फेब्रुवारी २०२० रोजी सामान्य ज्ञान परीक्षा पारितोषिक वितरण कार्यक्रमांतर्गत क्रिंज कॉन्टेस्टचे आयोजन करण्यात आले होते. त्यामध्ये बी.ए. (ग्रा.से.) अंत्यची कु. गौसिया शेख व ११ वी विज्ञान ची कु. प्राची लाकडे या दोन विद्यार्थ्यांनी महाविद्यालयाचे प्रतिनिधित्व केले. याप्रसंगी महाविद्यालयीन स्तरावर १२ वी साठी घेण्यात आलेल्या स्कॉलर टेस्ट सिरीजच्या परीक्षेत १२ वी कला व विज्ञान शाखेतून गुणानुक्रमे प्रथम पाच विद्यार्थ्यांना बक्षीसे देण्यात आली. १२ वी कला मधून गुणानुक्रमे कु. तृप्ती विनायकराव उरकुडे (८१.०४%), कु. त्रिवेणी पुरुषोत्तम चौधरी (७८.६४%), कु. अर्पिता आनंदराव नेहारे (७६.६६ %), कु. वैशाली अशोक छापेकर (७३.४३ %) व श्री. अश्विन महेश अंबुरे (६९.६८ %) यांचा तर १२ वी विज्ञान मधून गुणानुक्रमे श्री. सोयल शकील शेख (७६.१३ %), श्री. सौरभ शंकर गव्हाळे (७५.३३ %), श्री. भुपेंद्र सोनवणे (७३.२० %), कु. साक्षी सुरेश दांडेकर (७१.७३ %) व कु. वैष्णवी गजानन दुर्गवार (६९.८६ %) यांचा बक्षीस व प्रमाणपत्र देवून गौरव करण्यात आला.

प्रा. मिलिंद माने
समन्वयक,

मराठी भाषा मंडळ

विद्यार्थ्यांमध्ये मराठी भाषा व मराठी साहित्याबद्दल आवड निर्माण व्हावी, विद्यार्थ्यांच्या कल्पकता व प्रतिभेला योग्य दिशा प्राप्त व्हावी तसेच त्यांच्यातील सुप्त गुणांना वाव मिळावा. हा मराठी भाषा मंडळाच्या स्थापनेमागील महत्त्वाचा उद्देश असतो. या प्रमुख उद्देशातून महाविद्यालयात दर वर्षी मराठी भाषा मंडळाची स्थापना केली जाते. मराठी भाषा मंडळाने सत्र २०१९-२० मध्ये पुढील उपक्रम राबविले.

स्टॅड-अप कॉमेडी स्पर्धा २०१९

महाराष्ट्राचे लाडके व्यक्तिमत्त्व म्हणून ओळखले जाणारे पु. ल. देशपांडे यांच्या जन्मशताब्दी वर्षांनिमित्त सांस्कृतिक कार्य संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई द्वारा 'स्टॅड-अप कॉमेडी स्पर्धा २०१९'चे आयोजन करण्यात आले होते. या स्पर्धेच्या जिल्हास्तरीय फेरीचे आयोजन दि. ९ ऑगस्ट २०१९ रोजी यशवंत महाविद्यालय, वर्धा येथे करण्यात आले. यात महाविद्यालयातील निलेश बोबडे व कु. श्रद्धा घोंगडे बी ए (आर एस) भाग २ तसेच कु. अनुष्का डंभारे ११वी (विज्ञान) या विद्यार्थ्यांनी सहभाग नोंदविला

मराठी भाषा संवर्धन पंधरवडा :

कथाकथन

दिनांक ०९ जानेवारी रोजी मराठी भाषा संवर्धन पंधरवडानिमित्त 'मराठी कथेची निर्मिती प्रक्रिया' या विषयावर व्याख्यानाचे आयोजन करण्यात आले. प्रसिद्ध मराठी कथाकार प्रा. नवनीत देशमुख, वर्धा यांनी उपस्थिताना कथेची निर्मिती प्रक्रिया समजावून सांगितली तसेच आपल्या 'ब्रुटस् तू सुद्धा' व 'प्रवासी' या दोन कथा सादर केल्या.या कार्यक्रमाचे अध्यक्षस्थान महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. पुरुषोत्तम कालभूत यांनी भूषविले. याप्रसंगी व्यासपीठावर प्रमुख अतिथी प्रा. नवनीत देशमुख, वर्धा, मराठी विभाग प्रमुख डॉ. राजेश देशपांडे उपस्थित होते.

काव्यवाचन स्पर्धा

महाविद्यालयातील 'मराठी भाषा मंडळ' च्या वर्तीने मराठी भाषा संवर्धन पंधरवडा (दि. ०९ जानेवारी ते १५ जानेवारी २०२०) मोठ्या उत्साहात साजरा करण्यात आला. या निमित्याने महाविद्यालयात 'काव्यवाचन स्पर्धा'चे आयोजन करण्यात आले होते. दि. १४.०१.२०२० रोजी आयोजित या कार्यक्रमाचे अध्यक्षस्थान महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. पुरुषोत्तम कालभूत यांनी भूषविले. याप्रसंगी व्यासपीठावर प्रमुख अतिथी कवी प्रा. प्रमोद नारायणे, यशवंत महाविद्यालय, वर्धा, उपप्राचार्य प्रा. सुरेश पवार, मराठी विभाग प्रमुख डॉ. राजेश देशपांडे उपस्थित होते. महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांनी या स्पर्धेत उत्सर्फुर्त सहभाग नोंदवून विविध विषयांवरील स्वरचित कविता सादर केल्या. प्रमुख अतिथी प्रा. प्रमोद नारायणे ह्यांनी कवितेच्या निर्मितीप्रक्रियेविषयी माहिती सांगून मुक्तछंद, गळ्याल, गेय कविता, हळ्याल इत्यांदी काव्यप्रकारांची माहिती दिली व विविध आशयांच्या कविताही सादर केल्या. डॉ. पुरुषोत्तम कालभूत यांनी 'जीवन जगत असताना प्रत्येकाता विविध अनुभव येत असतात. या अनुभवांना कवी शब्दरूप देत असतो. आपणही लिहिते व्हायला हवे.' असे आवाहन केले. कार्यक्रमाचे संयोजक डॉ. राजेश देशपांडे प्रास्ताविक करताना म्हणाले की, 'विद्यार्थ्यांमधील सुप्त प्रतिभाशक्तीला वाव देण्यासाठी भाषा मंडळ अनेक कार्यक्रमांचे आयोजन करत असते. विद्यार्थ्यांनी आपल्या लेखनाद्वारे व्यक्त व्हायला हवे.' काव्यवाचन स्पर्धेत प्रथम, द्वितीय व तृतीय पुरस्कार अनुक्रमे कु. शितल मोडक, कु. श्रद्धा घोंगडे व कु. अनुष्का डंभारे यांनी प्राप्त केला. कार्यक्रमाचे संचालन रितेश देशकर यांनी

केले तर आभार आदित्य घोंगडे यांनी मानले कार्यक्रमाच्या यशस्वितेसाठी प्रा. आनंद इंगोले, प्रा. संजीवनी वरफडे, प्रा. राहुल राऊत यांचे मोलाचे सहकार्य लाभले.

मराठी भाषा गौरव दिन :

महाविद्यालयातील 'मराठी भाषा मंडळ'च्या वतीने ज्ञानपीठ पुरस्कार प्राप्त मराठी साहित्यिक वि. वा. शिरवाडकर उर्फ कुसुमाग्रज ह्यांचा २७ फेब्रुवारी हा जन्मदिन 'मराठी भाषा गौरव दिन' म्हणून मोठ्या उत्साहात साजरा करण्यात आला. या निमित्याने महाविद्यालयात आयोजित कार्यक्रमाचे अध्यक्षस्थान मराठी लोकसाहित्याचे गाढे अभ्यासक व महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. पुरुषोत्तम कालभूत यांनी भूषिते. याप्रसंगी व्यासपीठावर प्रमुख अतिथी उपप्राचार्य प्रा. सुरेश पवार व मराठी विभाग प्रमुख डॉ. राजेश देशपांडे उपस्थित होते. यादिनाचे औचित्य साधून महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांकरिता 'मराठी भाषा : वर्तमान व भविष्य' या विषयावर वक्तृत्व स्पर्धेचे आयोजन करण्यात आले होते. प्रमुख अतिथी प्रा. सुरेश पवार ह्यांनी मराठी भाषेची महती सांगताना मराठी भाषेत गोडवा, प्रेम, आपुलकी जाणवते. आज वाचनसंस्कृती लयास जात असल्यामुळे भाषेचा विकास खुंटत आहे असे सांगितले; तसेच आपली मातृभाषा जपणे आपले कर्तव्य आहे, त्याकरिता आपण सर्वतोपरी प्रयत्न करावयास हवा असे आवाहन केले. याप्रसंगी प्राचार्य डॉ. पुरुषोत्तम कालभूत यांनी विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करताना मराठी भाषेला मोठा इतिहास असून प्राचीन काळापासून मराठी भाषेत विपुल साहित्य लेखन झाले आहे. आपण हे साहित्य वाचावयास हवे असे सांगितले. तसेच ज्या काळात मुद्रणकला अस्तित्वात नव्हती त्याच्याआधी अनामिकांनी तयार केलेले मौखिक साहित्य लोकसाहित्याच्या स्वरूपात उपलब्ध होते. अशिक्षितांनी आपल्या अद्भुत प्रतिभेच्या जोरावर निर्माण केलेल्या या साहित्याने मानवाता जगावे कसे याबद्दल दिशा दिली. लोकसाहित्यामुळे लोक संस्कृती टिकून राहिली. मनोरंजन व उपदेश या दुहेरी भावनेतून निर्माण झालेल्या या साहित्यातून मानवी जीवनाच्या प्रत्येक अंगाला स्पर्श झाल्याचे जाणवते. आज जागतिकीकरणाच्या झंझावातात आपल्या पारंपरिक साहित्याला विसरून चालणार नाही याची जाणीव असणे महत्त्वाचे आहे. भाषा नष्ट होण्याने संस्कृती नष्ट होते त्यामुळे भाषेचे संवर्धन करणे आपले कर्तव्य असून आपण आपली महान मराठी संस्कृती टिकवून आवश्यक असल्याचे प्रतिपादन केले. कार्यक्रमाचे प्रास्ताविक डॉ. राजेश देशपांडे यांनी केले. सूत्रसंचालन निलेश बोबडे यांनी व आभार प्रदर्शन कु. रवीना कांबळे यांनी केले. यानिमित्ताने आयोजित वक्तृत्व स्पर्धेचा प्रथम, द्वितीय व तृतीय पुरस्कार अनुक्रमे निलेश बोबडे, कु. गौसिया शेख व कु. श्रद्धा घोंगडे यांना प्राप्त झाला. कार्यक्रमाच्या यशस्वितेकरिता प्रा. राहुल राऊत, प्रा. संजीवनी वरफडे व मराठी भाषा मंडळाच्या सदस्यांनी परिश्रम घेतले.

विदर्भस्तरीय आंतर महाविद्यालयीन निबंध स्पर्धेत सहभाग :

मराठी भाषा विभाग, महाराष्ट्र शासन निर्देशित व यशवंत महाविद्यालय, वर्धा द्वारा दि. २४.०२. २०२० रोजी 'माहिती तंत्रज्ञानाच्या युगात मराठी भाषेचे महत्त्व' या विषयावर विदर्भस्तरीय आंतर महाविद्यालयीन निबंध स्पर्धेचे आयोतन करण्यात आले होते. या स्पर्धेत महाविद्यालयातील बी ए (आर एस) भाग २ च्या निलेश बोबडे, कु. रोहिणी खडसे व कु. गायत्री दिग्रसकर या विद्यार्थ्यांनी सहभाग घेतला. त्यात कु. रोहिणी खडसे हिला प्रोत्साहनपर पुरस्कार प्राप्त झाला.

डॉ. राजेश देशपांडे
समन्वयक

Women Cell

To make the girls self reliant, strong and independently tackle an unforseen situation, a 6 day workshop on '**Self Defense**' was organized from July 22 to July27, 2019. Mr.Abhijit Pargaonkar was the trainer of the workshop.

A '**Greeting Card Making**' competition was held on August 30, 2019 where the girls displayed their outstanding creativity and made beautiful cards from waste material. The theme of the competition was 'Eco-friendly cards'. The winners of the competition were First Prize -Ku. Suhani Kashide (1 IArts), Second Prize- Ku. Mehak Sheikh (11 Arts), Third Prize- VarshaBhave(IISci).

To motivate the girls to exhibit courage and positivity even while facing challenging situations in life, a counseling programme was organized on September 24, 2019 on '**Importance of developing a positive attitude**'. Smt Sujata Lohkare and Smt Sandhya Satpute eminent counselors at Chetna Vikas Sanstha, Gopuri, Wardha were the keynote speakers.

To emphasize on the need for women to realize their rights to live equally and free from discrimination a guest lecture was arranged for both boys and girls on December 7, 2019 on '**Gender equality & Women's laws and rights**'. Mrs. Jyoti kadu Women and child development officer, Wardha, Mrs. Madhuri Bhoyar District child protection officer, Mrs. Vaishali Miskin Protection officer, Dr. Sandip Nakhate Health Officer, ZP, Wardha, and Pradip Gautam member of Juvenile Justice were the prominent speakers for the day.

To empower the girls and make them economically self-sufficient and to develop the skills needed to become a good entrepreneur a day long '**Paper bag Making**' workshop was organized on December 16, 2019. Dr. Vaishali Ugale, Ku Mahek Sheikh and Ku Apeksha Shelke were the trainers of the workshop.

To learn Macrame craft as a creative hobby and enable the girls to develop the skills required to become competently self-sufficient, a one day worshop on '**Macrame Craft**' was held on January 29, 2020. Ku Rutuja Hanskar and Ku Vaishnavi Nehare were the trainers of the workshop.

To enhance the skills of the girls in various artistic pieces which may prove beneficial for them in the near future, a '**Handicraft Workshop**' was organized for the girls on February 15, 2020. Ku Mahek Sheikh and Ku Suhani Kashide were the trainers of the workshop.

Women are the most beautiful creation of God. To love and deeply honor them for their, contribution in the society, 'International Women's day' week was celebrated with great enthusiasm from March 1 to March 8 and a guest lecture was organized on March 6, 2020 on '**Cyber crime and Security for Women**'. Mrs Jyothi Kadu, Women and Child Development Officer, Wardha district was the eminent speaker on the occasion.

Prof. Beena Samual
Co-ordinator

सेवानिवृत्ती

श्री. गी. एन. जळवार

अधिव्याख्याता

श्री. पी. के. पाटिल

अधिव्याख्याता

श्री. बाबाराव कांबळे

चतुर्थ श्रेणी कर्मचारी

